

Masterscriptie Criminologie 2015

Kinderen van beroepscriminelen: Valt de appel ver van de boom?

Een exploratief onderzoek naar de mate van, de mechanismen achter en de mechanismen ter voorkoming van intergenerationele criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad

Auteur

Meintje van Dijk
Vrije Universiteit Amsterdam
Faculteit Rechtsgeleerdheid
Masterscriptie Criminologie
Afstudeerrichting Interventiecriminologie
Researchtrack
20 Augustus 2015

Cursus: Afstudeerproject

Datum: 20-08-2015

Eerste beoordelaar: Prof. Dr. Edward Kleemans

Tweede beoordelaar: Dr. Miriam Wijkman

Student: Meintje van Dijk

Studentnummer: 2561524

Voorwoord

Voor u ligt het eindproduct van de door mij gevolgde master Criminologie, met Interventiecriminologie als afstudeerrichting. Na mijn bachelor Algemene Sociale Wetenschappen, besloot ik de master *Social Policy and Intervention Studies* te gaan doen, omdat ik me meer wilde verdiepen in sociaal beleid en interventies. Tijdens deze master kwam ik er achter dat ik met name geïnteresseerd ben in Jeugd- en Veiligheidsbeleid. Dit heeft mij doen besluiten om ook de master Criminologie te gaan doen, met Interventie als afstudeerrichting. Aangezien intergenerationele processen mijn interesse hadden gewekt tijdens het schrijven van mijn scriptie naar kinderarmoede in verschillende gemeenten in Nederland, raakte ik gelijk enthousiast van het scriptieonderwerp ‘Intergenerationele overdracht van criminaliteit’ bij de master Criminologie. Tot mijn grote vreugde werd ik geselecteerd voor dit onderwerp en kreeg ik de mogelijkheid om voor de politie-eenheid Amsterdam een onderzoek uit te voeren naar intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad. Vijf jaar en drie scripties verder, sluit ik met deze scriptie mijn studententijd af en begin ik aan een nieuwe fase in mijn leven.

Ik wil de politie-eenheid Amsterdam bedanken voor de mogelijkheid om mijn scriptie voor hen te schrijven. In het bijzonder wil ik Dennis Maier en Mijchanou Kowalczyk bedanken voor hun begeleiding gedurende mijn stageperiode bij de politie. Verder wil ik mijn scriptiebegeleider professor Edward Kleemans van de Vrije Universiteit Amsterdam, alsook de tweede lezer Miriam Wijkman bedanken voor hun feedback op de masterthesis. Tot slot wil ik mijn dankbaarheid uiten naar mijn vriendinnen, alsook naar mijn vader, moeder en zus voor hun steun en interesse. In het bijzonder wil ik mijn vriend Guy Schrijnemakers bedanken voor zijn positieve energie en ondersteuning gedurende de eindfase van mijn tweede mastertraject.

Ik hoop dat deze scriptie een bijdrage levert aan het ontwikkelen van een passende aanpak en begeleiding voor de kinderen van beroeps-criminelen.

Meintje van Dijk

Amsterdam, 20 augustus 2015

“At the end of the day, the most overwhelming key to a child's success is the positive involvement of parents.”

– Jane D. Hull

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 – Inleiding.....	8
2 – Theoretisch kader	10
2.1. Begripsafbakening.....	10
2.1.1. Georganiseerde misdaad.....	10
2.1.2. Crimineel samenwerkingsverband	11
2.1.3. Intergenerationele overdracht.....	11
2.2. Huidige strategie recherche en JBRA.....	12
2.3. Intergenerationele overdracht bij plegers georganiseerde misdaad.....	12
2.3.1. Criminele carrières plegers georganiseerde misdaad	13
2.3.2. Intergenerationele overdracht van criminaliteit.....	14
2.4. Mechanismen van intergenerationele overdracht.....	16
2.4.1. Mechanismen van Farrington	16
2.4.2. Self-fulfilling prophecy	20
2.4.3. Sociale gelegenheidsstructuur	20
2.5. Mechanismen ter voorkoming van intergenerationele overdracht	20
2.6. Samenvatting en vraagstelling.....	22
3 – Onderzoeksopzet	24
3.1. Onderzoekspopulatie en steekproef.....	24
3.2. Beschrijving instrumenten en methoden	25
3.2.1. Breedteonderzoek	25
3.2.2. Diepteonderzoek.....	27
3.3. Bronnen	28
3.3.1. Dossiers	28
3.3.2. Media.....	29
3.3.3. Interviews	29
3.4. Beschrijving analyse van de resultaten.....	30
3.4.1. Breedteonderzoek: Frequenties	30
3.4.2. Diepteonderzoek: Tijdlijnen	30
3.5. Validiteit en betrouwbaarheid	31
3.6. Reikwijdte onderzoek	31
4 – Resultaten onderzoeksvraag 1	33
4.1. Deelname aan criminaliteit.....	33
4.2. Frequentie gepleegde delicten	34
4.3. Ernst gepleegde delicten.....	35
4.4. Lengte criminele carrière.....	38
4.5. Gepleegde delicten in groepsverband.....	39
4.6. Conclusie mate van intergenerationele overdracht.....	40

5 – Resultaten onderzoeksvraag 2	41
5.1. Mechanisme 1: Cyclus van deprivatie.....	41
5.2. Mechanisme 2: Mediërende risicofactoren.....	43
5.3. Mechanisme 3: Assortive mating	55
5.4 Mechanisme 4: Sociaal leren	56
5.5. Mechanisme 5: Self-fulfilling prophecy.....	58
5.6. Mechanisme 6: Sociale gelegenheidsstructuur.....	59
5.7. Mechanisme 7: Sociale binding.....	60
5.8. Conclusie mechanismen	67
6 – Conclusie en discussie	69
6.1. Conclusie	69
6.1.1. Onderzoeksvraag 1	70
6.1.2. Onderzoeksvraag 2	71
6.2. Discussie	75
6.3. Aanbevelingen	79
6.3.1. Aanbevelingen voor de praktijk	79
6.3.2. Aanbevelingen voor de wetenschap	80
7 – Literatuur	82
Bijlage 1: Fictieve tijdlijn.....	89

Samenvatting

Dat intergenerationele overdracht van criminaliteit vaak voorkomt bij kinderen waarvan de ouders veelvoorkomende delicten plegen (zoals mishandeling, inbraak en diefstal), blijkt uit eerder onderzoek. Hoe het is gesteld met de kinderen van de personen die de meest erge delicten op hun strafblad hebben staan, ook wel plegers van georganiseerde criminaliteit of 'beroepscriminelen' genoemd, is echter onbekend. Dit is de reden dat de politie-eenheid Amsterdam opdracht heeft gegeven voor het huidige onderzoek naar intergenerationele criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad. Het onderzoek richt zich op de volgende twee vragen: *'In hoeverre is er sprake van intergenerationele overdracht van criminaliteit bij de zonen en dochters van beroepscriminelen?'* En: *'Wat lijken de onderliggende mechanismen van intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad te zijn, en welke mechanismen lijken deze overdracht tegen te houden?'*

Het onderzoek is exploratief van aard en heeft als doel meer inzicht te bieden in de kinderen van beroepscriminelen. Om een antwoord te geven op de twee onderzoeksvragen, zijn 25 Amsterdamse Beroepscriminelen (ABC'ers) en hun 44 kinderen (19-33 jaar) onderzocht. Er is een dossieranalyse gedaan op basis van politie-, justitie- en jeugdzorgdossiers, een media-analyse én er is een aantal aanvullende interviews gehouden met medewerkers van betrokken organisaties (Jeugdbescherming en de politie). Het onderzoek bestaat uit een breedteonderzoek naar alle gezinnen en een diepteonderzoek naar veertien gezinnen. Het breedteonderzoek diende ertoe een kwantitatief beschrijvend beeld te geven van de gehele onderzoeksgroep en het diepteonderzoek diende ertoe de *black box* te openen en de onderliggende mechanismen van intergenerationele overdracht van criminaliteit bij beroepscriminelen te achterhalen, alsook de mechanismen bloot te leggen die deze overdracht lijken te voorkomen.

Op basis van eerder onderzoek, zijn verschillende verwachtingen geformuleerd. Met betrekking tot de eerste onderzoeksvraag, was de verwachting dat de intergenerationele overdracht van criminaliteit bij kinderen van beroepscriminelen groter zou zijn dan bij 'standaard' criminele ouders, gezien het geweldsaspect van de georganiseerde misdaad en het gegeven dat de overdracht het grootst lijkt te zijn bij geweldsdelicten en andere ernstige delicten. Daarnaast werd verwacht dat zonen vaker delicten plegen dan dochters, aangezien uit eerder onderzoek blijkt dat jongens vaker delicten plegen dan meisjes, ongeacht het criminele gedrag van hun vader. De verwachtingen met betrekking tot de mechanismen van intergenerationele overdracht waren: (1) Dat het mechanisme van Farrington met betrekking tot de cyclus van deprivatie (het doorgeven van risicofactoren) niet op zou gaan als verklaring voor de gepleegde criminaliteit door kinderen van beroepscriminelen, vanwege de grote winstmogelijkheden van de georganiseerde misdaad. Daarnaast (2) werd verwacht dat mediërende risicofactoren op drie niveaus (individueel, gezin en omgeving) een rol spelen bij het ontstaan van intergenerationele overdracht. Op de derde plaats (3) werd verwacht dat *assortive mating* (criminele mannen zoeken criminele vrouwen uit) een mechanisme zou zijn achter de intergenerationele overdracht van criminaliteit bij kinderen van beroepscriminelen, aangezien uit eerder onderzoek blijkt dat vrouwen van beroepscriminelen zelf ook op meerdere manieren betrokken zijn bij de criminele activiteiten van hun man. Tevens (4) was de verwachting dat sociaal leren, al dan niet middels waardensocialisatie, een rol zou spelen bij de overdracht van delinquentie, wanneer de vader bijvoorbeeld nog delicten pleegt na de geboorte van het kind.

Verder (5) werd verwacht dat *self-fulfilling prophecy* een rol kan spelen, wanneer vader bijvoorbeeld negatief in het nieuws verschijnt. De laatste verwachting (6) was dat ook de sociale gelegenheidsstructuur ertoe kan bijdragen dat kinderen van beroepscriminelen delicten gaan plegen, vanwege de beschikbaarheid van de contacten in het leven van het kind. Met betrekking tot de mechanismen die overdracht voorkomen, werd verwacht (1) dat begeleiding van Jeugdzorg of binding met prosociale personen of instanties beschermend werken tegen intergenerationele overdracht. Daarnaast (2) werd verwacht dat met name de aanwezigheid van een combinatie van beschermende factoren intergenerationele overdracht kan voorkomen.

De verwachtingen met betrekking tot de eerste onderzoeksvraag, worden grotendeels bevestigd door de resultaten van het onderzoek. Zo blijkt dat bij bijna alle zonen van beroepscriminelen sprake is van intergenerationele overdracht van criminaliteit. Gezien de redelijk vroege startleeftijd van de zonen en de hoeveelheid en ernst van hun antecedenten, is het bovendien te verwachten dat zij net als hun vaders zullen doorgroeien tot beroepscriminelen. Dit is bij vier zonen al het geval, aangezien zij net als hun vader het label ABC'er hebben gekregen van de politie. Bij de dochters lijkt er in veel mindere mate sprake te zijn van intergenerationele overdracht van criminaliteit. Slechts een enkele dochter heeft meer dan één antecedent en de meeste dochters hebben geen ernstiger antecedent op hun naam staan dan een verkeers- of vermogensantecedent. De intergenerationele overdracht lijkt bij zonen van beroepscriminelen groter dan bij kinderen van 'standaard' criminelen en bij dochters lijkt er geen verschil te zijn met dochters van 'standaard' criminelen.

Met betrekking tot de tweede onderzoeksvraag, blijkt in overeenstemming met de verwachting dat het eerste mechanisme van Farrington, de cyclus van deprivatie, niet van toepassing lijkt te zijn op de kinderen van beroepscriminelen. Het mechanisme van mediërende risicofactoren lijkt voor veel kinderen wel op te gaan. Met name de opeenstapeling van verschillende mediërende risicofactoren (zoals huiselijk geweld, trauma's en gebrek aan een zinvolle vrijetijdsbesteding), lijkt intergenerationele overdracht te bevorderen. Het derde mechanisme van Farrington, *assortive mating*, lijkt één van de belangrijkste mechanismen te zijn voor intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad. Uit het breedteonderzoek blijkt dat moeders van criminele kinderen significant vaker antecedenten op hun naam hebben staan dan moeders van niet-criminele kinderen en uit het diepteonderzoek blijkt dat de criminele moeders niet over voldoende opvoedingscapaciteiten lijken te beschikken om het kind een adequate opvoeding te geven. Ook het vierde mechanisme van Farrington, sociaal leren, lijkt een grote rol te spelen bij intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad. Zo is uit het onderzoek gebleken dat de vaders na de geboorte van hun kinderen nog crimineel actief zijn en dat een aantal zonen bovendien verdacht wordt samen met vader een delict te hebben gepleegd. Naast imitatiegedrag, lijkt ook waardensocialisatie, bijvoorbeeld dat het gebruik van geweld normaal is, voor jongens te resulteren in het plegen van delicten, alsook in het plegen van geweld in hun relaties. Tevens lijkt sprake te zijn van een *self-fulfilling prophecy* bij kinderen van beroepscriminelen. Het hebben van een bekende criminele vader, lijkt voor veel jongens voor een bepaalde reputatie te zorgen, waarvan zij 'gebruik' maken om zelf delicten te plegen. Dochters lijken minder trots te zijn op de reputatie van vader. Opvallend is dat de vaders van niet-criminele kinderen significant vaker in het nieuws verschijnen dan de vaders van criminele kinderen. Achter dit resultaat lijkt een nieuwseffect te schuilen, aangezien

beroepscriminelen met een buitenlandse nationaliteit zelden in het nieuws verschijnen. De reputatie rondom de vaders, lijkt voor zonen ook voor een sociale gelegenheidsstructuur te zorgen. Het hebben van een criminele vader, lijkt criminele vrienden aan te trekken, wat faciliteert om in de criminaliteit te belanden. Of de kinderen ook gebruik maken van het netwerk van vader, is echter onbekend. Wel is gebleken dat een aantal kinderen van ABC'ers met elkaar omgaan, waardoor de mogelijkheden om in de georganiseerde misdaad te belanden, voor deze kinderen groter lijken dan voor de gemiddelde mens. Een overig mechanisme dat intergenerationele overdracht lijkt te faciliteren, betreft de gesloten gezinssystemen en het niet binnen komen van de hulpverlening in de gezinnen. Zowel bij de politie als de hulpverlening zijn de kinderen niet goed in beeld. Daarnaast lijkt de hulpverlening niet door te durven pakken door de reputatie van vader. Hierdoor is het mogelijk dat kinderen niet de handvatten aangereikt krijgen om aan de intergenerationele overdracht te ontsnappen.

Met betrekking tot de mechanismen die intergenerationele overdracht voorkomen, lijkt de sociale bindingstheorie in eerste instantie niet op te gaan voor kinderen van beroepscriminelen. Dit blijkt onder andere uit het gegeven dat de meerderheid van de criminele kinderen een baantje heeft. Ook relaties lijken niet beschermend te werken tegen delinquentie voor deze groep. Aan de prosociale bindende werking van werk en relaties kan echter getwijfeld worden, gezien de turbulentie in de relaties (huiselijk geweld), de acceptatie van criminaliteit door de partners en de 'typen' baantjes van de kinderen. Wel is van een aantal niet-criminele dochters bekend dat zij op hun achttiende al op zichzelf wonen, een goede opleiding hebben gedaan en werk hebben, geen criminele partner of vrienden lijken te hebben en een moeder hebben die geen delicten heeft gepleegd. Deze combinatie kan wellicht beschermend werken tegen de intergenerationele overdracht van criminaliteit. Het hebben van een moeder met adequate opvoedingscapaciteiten en prosociale normen en waarden, lijkt bovendien één van de belangrijkste beschermende mechanismen te zijn, waardoor kinderen op het rechte pad blijven. Ondersteuning of begeleiding van Jeugdzorg lijkt daarnaast ook beschermend te werken voor dochters. Voor zonen lijkt dit niet het geval, gezien het gegeven dat zij zich vaak sociaalwenselijk gedragen richting de hulpverlening, vaak niet open staan voor hulpverlening (net als de ouders) en in de meeste gevallen opnieuw de fout in gaan na een reclasseringstraject.

Om intergenerationele overdracht van criminaliteit bij de kinderen van beroepscriminelen te voorkomen, is een betere informatie-uitwisseling tussen de verschillende partijen (school, politie en Jeugdbescherming Regio Amsterdam) gewenst. Op deze manier wordt de doelgroep beter in beeld gebracht en kan preventief worden ingegrepen om intergenerationele overdracht te voorkomen. Daarnaast dient meer doorgepakt te worden in de gezinnen, wanneer dit nodig is, door mensen die hier de expertise voor hebben. Tot slot is het gewenst om moeders passende (opvoedings)ondersteuning te bieden, een vorm van traumaverweking aan te bieden aan de kinderen en het type hulpverlening aan te passen aan het kind.

Trefwoorden: Exploratief onderzoek, mechanismen, intergenerationele overdracht van criminaliteit, georganiseerde misdaad, beroepscriminelen.

§1 – Inleiding

Het is zondagochtend 26 april 2015 na middernacht. De politie komt ter plaatse in Osdorp waar een schietpartij zou hebben plaatsgevonden. Op de plaats delict treft de politie de 26-jarige Baris Önder aan, doorzeefd met kogels. Volgens verschillende bronnen zou Baris in de voetsporen van zijn vader, de bekende beroeps crimineel Atilla Önder, zijn getreden en ook in de georganiseerde misdaad zitten (Verweij & van de Pol, 2015).

Baris en zijn vader lijken een tragisch voorbeeld van de welbekende gezegdes ‘de appel valt niet van de boom’ en ‘zo vader, zo zoon’. Dat Baris niet de enige zoon is van een crimineel die op het verkeerde pad belandt, blijkt uit verschillende wetenschappelijke studies. Veel onderzoek toont een substantiële samenhang aan tussen de gepleegde criminaliteit van ouders en hun kinderen (o.a. Besjes & van Gaalen, 2008; Besemer et al., 2011; Farrington, 2005; van de Rakt, Nieuwebeerta & de Graaf, 2006; Thornberry et al., 2003; van de Weijer, 2014). Zo blijkt uit de Nederlandse Criminele Carrière en Levensloop Studie (CCLS) dat meer dan 30 procent van de kinderen waarvan de vader meer dan vijftien keer is veroordeeld, een strafblad heeft. Dit is substantieel meer dan de kinderen waarvan de ouder niet is veroordeeld (6,6%). De bestaande studies naar intergenerationele criminaliteit zijn echter voornamelijk gefocust op intergenerationele overdracht bij ouders die veelvoorkomende delicten plegen, zoals mishandeling, diefstal en inbraak. Hoe het is gesteld met de kinderen van wie de ouders de meest ernstige delicten op hun strafblad hebben staan, oftewel plegers van georganiseerde criminaliteit (van Koppen, de Poot & Blokland, 2010), is onbekend. Kinderen van deze personen, ook wel ‘beroeps criminelen’ genoemd binnen de politie-eenheid Amsterdam, blijven veelal buiten beeld van de hulpverlening en worden ook niet meegenomen in onderzoek. Als reden hiervoor noemt Morselli (2009) dat mensen huiverig zijn om naar deze gezinnen onderzoek te doen, vanwege de gewelddadige status van topcriminelen.

Het gat in kennis met betrekking tot de kinderen van beroeps criminelen, maakt deze kinderen relevant te onderzoeken, aangezien gesteld kan worden dat de bestaande theoretische verklaringen van intergenerationele overdracht waarschijnlijk niet van toepassing zijn op deze groep kinderen. Zo is de kans groot dat de kinderen van beroeps criminelen niet opgroeien in de standaard armoedesituaties die naar criminaliteit leiden, gezien de winstmogelijkheden van de georganiseerde misdaad (Kleemans en De Poot, 2008). Aan de andere kant is het mogelijk dat mechanismen als *self-fulfilling prophecy* (door stigmatisering jezelf gaan zien als een crimineel en hier naar gaan handelen) een grotere rol spelen bij kinderen van beroeps criminelen, doordat de meeste vaders van deze kinderen bijvoorbeeld veelvuldig in het nieuws komen als 'beruchte criminelen', wat tot delinquent gedrag van het kind kan leiden (van de Rakt, Nieuwebeerta & Apel, 2009). Kortom, kinderen van beroeps criminelen vormen een unieke groep kinderen waar meer kennis over is vereist om passende interventie te kunnen bieden. Dit is tevens de reden dat de politie-eenheid Amsterdam opdracht heeft gegeven voor het huidige onderzoek.

Het onderzoek dient ertoe inzicht te bieden in intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad. In de eerste plaats wordt onderzocht in hoeverre er sprake is van intergenerationele

overdracht van criminaliteit bij de kinderen van beroepscriminelen, en of de mate van overdracht verschilt tussen zonen en dochters. In de tweede plaats wordt onderzocht welke onderliggende mechanismen ervoor lijken te zorgen dat de kinderen hun criminele ouder achterna gaan en welke mechanismen hiertegen lijken te beschermen. De onderzoeksvraag is dus tweeledig: *In hoeverre is er sprake van intergenerationele overdracht van criminaliteit bij de zonen en dochters van beroepscriminelen? En: Wat lijken de onderliggende mechanismen van deze overdracht te zijn en welke mechanismen lijken de overdracht tegen te houden?* Het onderzoek is exploratief van aard en bestaat uit twee delen: Een breedteonderzoek onder 25 Amsterdamse beroepscriminelen en hun vrouw(en) en kinderen en een diepteonderzoek onder veertien van deze gezinnen. Het breedteonderzoek (op basis van dossier- en media-analyse) geeft een cijfermatig beeld van de onderzoeksgroep met betrekking tot de mate van intergenerationele overdracht en mogelijke mechanismen en het diepteonderzoek (op basis van dossieranalyse, media-analyse en interviews) geeft weer hoe de mechanismen lijken te werken.

Bij het onderzoeken van de mechanismen die lijken te bepalen dat een kind zijn vader achterna gaat, worden bestaande criminologische theorieën met betrekking tot intergenerationele criminaliteit getoetst, zoals de sociale leertheorie, om te kijken of de overdracht op dezelfde manier plaats lijkt te vinden binnen de georganiseerde misdaad als bij veelvoorkomende criminaliteit. Bij het onderzoeken van de mechanismen die intergenerationele overdracht van criminaliteit lijken te voorkomen, wordt gekeken of de bekende sociale bindingstheorie (Laub & Sampson, 2003) voor deze groep kinderen op lijkt te gaan. Tevens wordt ‘*bottom-up*’ naar de data gekeken om mogelijke andere mechanismen te ontdekken. Dat in het onderzoek ook wordt gekeken naar kinderen van beroepscriminelen die géén delicten plegen, geeft inzicht in hoe de intergenerationele overdracht van criminaliteit bij deze groep voorkomen kan worden. Het onderzoek biedt dus handvatten voor de aanpak van politie, justitie en andere ketenpartners, zoals Jeugdbescherming Regio Amsterdam (JBRA; voormalig Bureau Jeugdzorg), om vroegtijdig te kunnen signaleren en gebruik te maken van persoonsgerichte interventies.

Het onderzoek bevat ten eerste de begripsafbakening en theoretische verkenning met betrekking tot intergenerationele overdracht van criminaliteit. Na de bespreking van het theoretisch kader en de onderzoeksvragen in hoofdstuk 2, wordt in hoofdstuk 3 ingegaan op de onderzoeksopzet van deze scriptie. In hoofdstuk 4 worden de resultaten met betrekking tot de eerste onderzoeksvraag besproken en in hoofdstuk 5 de resultaten met betrekking tot de tweede onderzoeksvraag. Het onderzoek eindigt met een conclusie, discussie en aanbevelingen voor de wetenschap en praktijk (hoofdstuk 6).

§2 – Theoretisch kader

Dit hoofdstuk geeft in de eerste plaats een begripsafbakening (§2.1) van de belangrijkste concepten. Hierop volgt een korte bespreking van de huidige strategie van de recherche en JBRA met betrekking tot de kinderen van beroepscriminelen (§2.2). Vervolgens wordt besproken wat er tot nu toe in de literatuur bekend is met betrekking tot de mate van intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad (§2.3). Daarna passeert eerder onderzoek naar de mechanismen achter intergenerationele overdracht van criminaliteit de revue (§2.4), alsook eerder onderzoek naar de mechanismen ter voorkoming van deze overdracht (§2.5). In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk (§2.6) wordt de besproken literatuur samengevat en worden de onderzoeksvragen en verwachtingen geformuleerd.

§2.1. Begripsafbakening

De belangrijkste begrippen die in dit onderzoek worden gebruikt, betreffen georganiseerde misdaad, crimineel samenwerkingsverband en intergenerationele overdracht.

§2.1.1. Georganiseerde misdaad

Er bestaat een breed scala aan definities van georganiseerde misdaad (Kruisbergen, van de Bunt & Kleemans, 2012). Zo heeft von Lampe (2015) 180 definities verzameld uit 28 verschillende landen en van 11 internationale organisaties. De definitie die in deze scriptie wordt gehanteerd, betreft de algemene definitie waar de leden van de Verenigde Naties het onderling over eens zijn: Dit is de definitie van de *Organized Crime Convention*, ook wel bekend als het Palermo protocol (*United Nations Office on Drugs and Crime*, 2015):

1. Samenwerking van twee of meer personen;
2. De samenwerking vindt plaats over een langere periode;
3. Om ernstige misdaden te plegen (ten minste één waar een celstraf van ten minste vier jaar op staat);
4. Met als doel macht en geldelijk gewin.

Naast deze vier punten wordt in een tal van definities het toepassen van geweld, of het dreigen daarmee, ook als één van de onderdelen van georganiseerde misdaad genoemd (o.a. Fijnaut, Bovenkerk, Bruinsma & van de Bunt, 1998; Finckenauer, 2005; von Lampe, 2015). Eén van de verklaringen die wordt aangevoerd voor het gebruik van geweld binnen de georganiseerde misdaad, is dat plegers van georganiseerde criminaliteit geen beroep kunnen doen op de overheid, of op het recht als het gaat om het beslechten van conflicten die tijdens handelstransacties zijn ontstaan. Om deze reden dienen criminelen hun conflicten soms zelf uit te vechten. Naast het beslechten van conflicten, wordt binnen de georganiseerde misdaad ook geweld gebruikt om de onthulling van misdrijven te voorkomen (zoals bedreiging van getuigen of slachtoffers), om een misdrijf uit te kunnen voeren (zoals een ontvoering met het eisen van losgeld), om mensen in het gareel te houden en tot slot

als reactie op ervaren onrecht, verraad of bedrog (Finckenauer, 2005; Kruisbergen, van de Bunt & Kleemans, 2012).

Uit onderzoek blijkt dat georganiseerde misdaad op vier punten afwijkt van veelvoorkomende criminaliteit. In de eerste plaats is er bij georganiseerde criminaliteit vaak sprake van grensoverschrijdende delicten. Plegers van georganiseerde criminaliteit houden zich vaak bezig met delicten op internationale schaal, zoals drugs-, mensen- en wapenhandel. In de tweede plaats is er bij georganiseerde criminaliteit veelal sprake van een vermenging van boven- en onderwereld. Zo worden de miljoenen euro's aan illegaal vermogen die de delicten opbrengen, vaak in legale branches geïnvesteerd, zoals vastgoed en horeca (Abadinsky, 2012; von Lampe, 2015; Politie, 2015). Het is dan ook geen verrassing dat bijvoorbeeld een kwart van de verdachten van georganiseerde misdaad uit 2004 in Nederland destijds stond ingeschreven bij de Kamer van Koophandel (Korps Landelijke Politiediensten [KLPD], 2004). In de derde plaats is de rol van sociale relaties en onderling vertrouwen een stuk belangrijker binnen de georganiseerde misdaad dan bij veelvoorkomende criminaliteit. En tot slot gaat het bij georganiseerde misdaad vaak om complexere delicten waar veel planning bij komt kijken (Abadinsky, 2012; Kleemans & de Poot, 2008; van Koppen, de Poot, Kleemans & Nieuwbeerta, 2009). Naar de personen die binnen de georganiseerde misdaad delicten plegen, wordt in dit onderzoek verwezen met de term 'beroepscriminelen'.

§2.1.2. Crimineel samenwerkingsverband

Een term die ook wel wordt gebruikt voor het plegen van delicten in georganiseerd verband, betreft crimineel samenwerkingsverband (Politieacademie, 2015). Het heersende beeld bij criminele samenwerkingsverbanden is dat van traditionele maffiaorganisaties met een piramidemodel (waarbij één persoon de baas is), een strenge hiërarchie en een duidelijke taakverdeling. Deze organisatiestructuur is in Nederland echter eerder uitzondering dan regel volgens de Monitor Georganiseerde Criminaliteit (Kleemans, van den Berg & van de Bunt, 1998). Deze Monitor geeft echter geen kwantitatieve verhouding van het aantal criminele samenwerkingsverbanden met een piramidestructuur en het aantal criminele samenwerkingsverbanden zonder een dergelijke structuur. In de Monitor wordt enkel genoemd dat piramidale organisaties nauwelijks voorkomen in de bestudeerde casussen en er meer sprake is van criminele netwerken, waarbinnen daders in wisselende verbanden samenwerken. De vorm van de samenwerking hangt volgens deze Monitor veelal af van waar het samenwerkingsverband zicht mee bezig houdt. Van Calster (2002) constateert eveneens dat er bij het organiseren van criminele activiteiten allerlei losse en open samenwerkingsverbanden worden aangegaan, terwijl er anderzijds ook sprake is van hechte en gesloten groepen. Opvallend is dat de samenwerkingsverbanden minder etnisch gesloten en meer heterogeen zijn dan men vaak denkt (Kleemans, van den Berg & van de Bunt, 1998; KLPD, 2004).

§2.1.3. Intergenerationele overdracht

Het begrip generaties binnen intergenerationele overdracht verwijst naar generaties binnen een familie. Intergenerationele overdracht wijst op een samenhang tussen normen, waarden, gevoelens of gedragingen van ouders aan de ene kant en die van hun kinderen aan de andere kant (Liefbroer, 2005). Liefbroer (2005) spreekt bij intergenerationele overdracht ook wel over intergenerationele continuïteit. Uit onderzoek blijkt dat intergenerationele overdracht op diverse kenmerken of gedragingen plaatsvindt, variërend van opleidingsniveau

(o.a. Gamoran, 2001), opvoedingsstijl en drugsgebruik (o.a. Bailey et al., 2009), tot crimineel gedrag (o.a. Farrington, 2005). Met betrekking tot criminaliteit, betreft intergenerationele overdracht dus de samenhang tussen het criminele gedrag van ouders en het criminele gedrag van hun kinderen (Besjes & van Gaalen, 2008).

§2.2. Huidige strategie recherche en JBRA

Om aanbevelingen te kunnen doen voor de praktijk, is het nuttig de huidige stand van zaken met betrekking tot de aanpak en hulpverlening voor kinderen van beroepscriminelen te bespreken. Uit de handleidingen van de politie en Jeugdbescherming Regio Amsterdam (JBRA) blijkt echter dat deze aanpak (nog) niet bestaat. Zo heeft JBRA geen speciaal hulpverlenings- of reclasseringstraject voor kinderen van wie één van de ouders tot de grote criminelen behoort. Deze organisatie is in het algemeen wel meer gezinsgericht gaan werken de afgelopen jaren (Prakken, 2013), maar kinderen van beroepscriminelen vormen geen aparte doelgroep binnen de hulpverlening. Ook binnen de recherche is er geen aparte aanpak of apart protocol voor de kinderen van beroepscriminelen. De recherche kan bijvoorbeeld wel een zorgmelding doen, zoals bij een inval van een arrestatieteam waarbij een kind aanwezig is, maar dit is geen verplichting. Opvallend is dat het hebben van een criminele ouder pas recentelijk (sinds 2011) als factor wordt gezien waarvoor een zorgmelding kan worden gedaan. Dit heeft wellicht te maken met publicaties van bijvoorbeeld van de Rakt, Nieuwbeerta en de Graaf (2006), waarin wordt gepleit voor extra aandacht voor kinderen waarvan de ouders veroordeeld zijn, om te voorkomen dat zij afglijden naar criminaliteit. In de handleiding van de politie voor het doen van een zorgmelding, wordt bij risicofactoren voor de opvoeding echter niet specifiek gesproken over een ‘criminele ouder’, maar over ‘problemen gezinsleden’. Onder deze problemen kan delinquentie van een ouder, broer of zus vallen, maar ook een breed scala aan andere problemen (Politie Amsterdam-Amstelland, 2011).

§2.3. Intergenerationele overdracht bij plegers georganiseerde misdaad

Er bestaat al veel grootschalig onderzoek naar (de mate van) intergenerationele overdracht van criminaliteit (o.a. Besemer et al., 2011; Bijleveld & Wijkman, 2009; Farrington, 2005; van de Rakt, Nieuwbeerta & de Graaf, 2006; Thornberry et al., 2003 van de Weijer, 2014). Er is echter geen studie die specifiek de intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad onderzoekt. Wel is er onderzoek gedaan naar criminele carrières binnen de georganiseerde misdaad, alsook naar intergenerationele overdracht van criminaliteit in het algemeen, maar niet specifiek naar intergenerationele overdracht bij plegers van georganiseerde misdaad. Enkele uitzonderingen hierop vormen geschreven (auto)biografieën door onder andere Morselli (2009) en casusbeschrijvingen van maffiafamilies. Zo beschrijft Follain (2009) in zijn boek over een beruchte maffiafamilie dat een zoon van een maffiabaas al op jonge leeftijd heeft leren schieten van zijn vader. Wanneer hij nog een tiener is, wordt de jongen door zijn oom meegenomen om iemand te vermoorden. Later blijkt dat de zoon van de maffiabaas het slachtoffer met zijn eigen handen heeft gewurgd (Follain, 2009). In deze casus lijkt er dus sprake te zijn van intergenerationele overdracht, maar verdere

kwantitatieve inzichten ontbreken. Bovendien kan getwijfeld worden aan de representativiteit van casestudies naar maffiafamilies voor intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad.

Aangezien er nog geen literatuur bestaat naar intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad, wordt in deze paragraaf eerst kort besproken wat er bekend is met betrekking tot criminele carrières binnen de georganiseerde misdaad en wordt daarna ingegaan op de literatuur met betrekking tot intergenerationele overdracht van (veelvoorkomende) criminaliteit.

§2.3.1. Criminele carrières plegers georganiseerde misdaad

Er zijn vier aspecten van criminele carrières: Deelname aan criminaliteit (waarbij het gaat om het onderscheid tussen mensen die delicten plegen en mensen die geen delicten plegen), frequentie van de criminele activiteit van plegers van delicten, ernst van de gepleegde delicten en de duur of de lengte van de criminele carrière, oftewel de periode dat de pleger actief is (Piquero, Farrington & Blumstein, 2003). In feite verwijst de term ‘criminele carrière’ dus naar de ernst en frequentie van delicten die gepleegd zijn door een dader over een bepaalde periode. Wetenschappelijke literatuur over criminele carrières binnen de georganiseerde misdaad is schaars. Een unieke studie betreft die van van Koppen, de Poot en Blokland (2010), waarin plegers van georganiseerde criminaliteit met plegers van reguliere misdaden zijn vergeleken die op dezelfde leeftijden actief waren en beiden zijn veroordeeld voor fraude en drugs.

Met betrekking tot de frequentie van de gepleegde delicten door plegers van georganiseerde misdaad, blijkt uit de studie van van Koppen, de Poot en Blokland (2010) dat plegers van georganiseerde misdaad niet significant meer of minder delicten plegen dan ‘gewone’ daders.

Wel lijkt de zwaarte of ernst van de gepleegde delicten groter te zijn voor plegers van georganiseerde criminaliteit (Abadinsky, 2012; von Lampe, 2015; van Koppen, 2013; van Koppen, de Poot & Blokland, 2010). Zo blijkt uit het onderzoek van Koppen, de Poot en Blokland (2010) dat de daders die zich bezig houden met georganiseerde criminaliteit ernstigere delicten op hun strafblad hebben staan. Hoewel de criminele carrières van beide groepen in termen van frequentie veel gelijkenissen vertonen, plegen daders die op een zeker moment in hun leven betrokken raken bij georganiseerde misdaad vanaf het begin relatief ernstigere delicten. Bovendien krijgen plegers van georganiseerde criminaliteit vijfmaal vaker een gevangenisstraf opgelegd dan daders uit de algemene daderpopulatie.

Met betrekking tot de laatste dimensie van criminele carrières, de lengte of duur van de criminele carrière, blijkt uit een onderzoek van van Koppen, de Poot, Kleemans en Nieuwbeerta (2010) naar 854 daders die tenminste sinds hun twaalfde levensjaar in Nederland woonachtig waren, dat de grootste groep (40%) van de plegers van georganiseerde misdaad pas op volwassen leeftijd voor het eerst met justitie in aanraking komt. De kleinste groep (11%) kan tot vroege starters worden gerekend, waarvan het aantal gepleegde delicten afneemt na de adolescentie. Dertig procent kan getypeerd worden als persistente dader die op vroege leeftijd met crimineel gedrag begint en daarmee doorgaat in de volwassenheid. Het is een opvallend gegeven dat de grootste groep plegers van georganiseerde criminaliteit pas in de volwassenheid begint met het plegen van delicten, aangezien een vroege start vrij normaal is voor mensen met een lange criminele carrière, zoals plegers van georganiseerde criminaliteit. Plegers van georganiseerde criminaliteit lijken zich dus niet te gedragen volgens de klassieke leeftijd-criminaliteitscurve, waarbij de frequentie van het plegen van delicten vanaf het tiende levensjaar snel toeneemt en een piek bereikt tussen de vijftien en zeventien jaar, waarna deze weer

geleidelijk afneemt (o.a. Farrington, 2005). Dat oudere daders over gerepresenteerd zijn in de georganiseerde misdaad, in vergelijking met de totale daderpopulatie, wordt ook in eerder onderzoek van Kleemans en de Poot (2008) gevonden. Slechts een bescheiden deel van de daders kan worden getypeerd als carrière crimineel die op jonge leeftijd begint met het plegen van delicten, oftewel als persistente dader in de terminologie van Moffitt (1993). Moffitt onderscheidt in haar theorie een groep mensen die voornamelijk delicten pleegt gedurende de adolescentie (*'adolescence-limited'* daders) en een kleine groep mensen die vanaf jonge leeftijd delicten pleegt en gedurende hun hele leven crimineel actief blijft (*'life-course persistent'* daders). De verklaring voor persistente daders zoekt Moffitt (1993) in biologische of psychologische karakteristieken of tekortkomingen, zoals lage intelligentie en hoge impulsiviteit. Dat veel plegers van georganiseerde criminaliteit pas op relatief late leeftijd bij de politie in beeld komen, kan volgens Kleemans en de Poot (2008) liggen aan de typen gepleegde delicten, zoals fraude, die een kleinere kans hebben opgemerkt te worden. Daarnaast achten deze onderzoekers het mogelijk dat een deel van de plegers van georganiseerde criminaliteit daadwerkelijk pas op late leeftijd betrokken raakt bij de georganiseerde misdaad, vanwege bijvoorbeeld een bepaalde carrièreswitch die mogelijkheden tot georganiseerde criminaliteit met zich meebrengt. In het laatste geval past de pleger van georganiseerde criminaliteit dus niet in de theorie van Moffitt.

Uit de huidige studie zal blijken of de criminele carrière van de kinderen van beroepscriminelen overeen lijkt te komen met die van hun delinquente ouder. Bij het onderzoeken van de mate van intergenerationele overdracht wordt gekeken hoeveel zonen en dochters deelnemen aan criminaliteit, wat de frequentie en ernst is van de door hen gepleegde delicten en of zij net als hun ouder pas op late leeftijd beginnen met het plegen van delicten.

§ 2.3.2. Intergenerationele overdracht van criminaliteit

Er bestaat al veel onderzoek naar de mate van intergenerationele overdracht van criminaliteit. Er is echter nog geen meta-analyse uitgevoerd van de bestaande studies. Hier is Besemer van de universiteit van Berkeley momenteel mee bezig (*UC Berkeley School of Social Welfare, 2015*) en dit onderzoek wordt naar verwachting in 2016 gepubliceerd. Deze paragraaf geeft een beknopte bespreking van de resultaten van de zes grootste studies naar intergenerationele overdracht: De CSDD (*Cambridge Study in Delinquent Development*), PYS (*Pittsburgh Youth Study*), RYDS (*Rochester Youth Development Study*), OLCS (*Ohio Life-Course Study*), CCLS (Criminele Carrière en Levensloop Studie) en de *Transfive* studie.

De *Cambridge Study in Delinquent Development* en de *Pittsburgh Youth Study* zijn de meest bekende studies naar intergenerationele overdracht van criminaliteit. De CSDD volgde een populatie van 411 in 1953 in Londen geboren jongens en hun families van hun 8^e tot hun 50^e levensjaar door interviews en het verzamelen van officiële gegevens. Op basis van deze studie zijn maar liefst 195 publicaties geschreven (*Campbell Collaboration, 2014*). Uit de resultaten van de CSDD blijkt dat een veroordeelde ouder een sterke voorspeller is van delinquentie. Zo heeft 50 procent van de persistente daders een veroordeelde ouder, in vergelijking tot 17 procent van de niet-veroordeelde personen uit de steekproef (Farrington et al., 2006). De CSDD toont een correlatie aan van .43 tussen het criminele gedrag van de kinderen en hun vaders (Rowe & Farrington, 1997). Bovendien toont de studie aan dat van alle ouderfactoren, zoals ruzie tussen ouders, scheiding en gebrekkige opvoedingscapaciteiten, de grootste voorspeller van crimineel gedrag het hebben van een delinquente ouder is

(Smith & Farrington, 2004). De *Pittsburgh Youth Study* naar 1.395 personen laat soortgelijke bevindingen zien als de CSDD. Uit de PYS blijkt dat arrestaties van familieleden (zoals vaders, moeders, broers en ooms) delinquentie voorspellen, met delinquentie van de vader als sterkste voorspeller (Farrington et al., 2001).

De *Rochester Youth Development Study* is een prospectieve longitudinale studie die vanaf 1988 duizend 'high-risk' kinderen uit groep zeven en acht van publieke scholen in New York heeft gevolgd, samen met hun ouders. De RYDS laat zien dat delinquentie van vader een (gemiddelde maar evidente) invloed heeft op vroeg antisociaal en externaliserend probleemgedrag bij de kinderen (Thornberry et al., 2003) en wanneer de kinderen ouder worden ook op de door hun gepleegde criminaliteit (Thornberry, 2005).

Een Amerikaanse studie die zowel naar intergenerationele overdracht bij (127) delinquentie mannen als bij (127) delinquentie vrouwen kijkt, betreft de *Ohio Life-Course Study*. Deze studie toont eveneens een significant verschil aan tussen de delinquentie van de kinderen van criminele ouders en de delinquentie van kinderen uit de controlegroep (Giordano, 2010).

In Nederland is de Criminele Carrière en Levensloop Studie het grootste onderzoek naar criminele levenslopen en intergenerationele overdracht. Deze studie neemt 3.015 veroordeelde mannen mee die minimaal één kind hebben dat ouder is dan twaalf jaar en 485 nooit veroordeelde mannen met minimaal één kind ouder dan twaalf jaar. De CCLS laat soortgelijke verbanden zien als de resultaten van de CSDD. Uit de Criminele Carrière en Levensloop Studie blijkt dat meer dan 30 procent van de kinderen waarvan de vader meer dan vijftien keer is veroordeeld, een strafblad heeft (van gemiddeld 1,1 delict). Dit is substantieel meer dan de kinderen waarvan de ouder niet is veroordeeld (6,6%). Ook heeft 0,5 procent van de kinderen uit de controlegroep van deze studie in de gevangenis gezeten, tegenover 5,9 procent van de kinderen waarvan een ouder delicten heeft gepleegd. De intergenerationele overdracht van criminaliteit lijkt het grootst te zijn wanneer de vader geweldsdelicten heeft gepleegd. Daarnaast lijkt de intergenerationele overdracht bij zonen een stuk groter te zijn dan bij dochters. Zo heeft 57,1 procent van de jongens met een vader die meer dan vijftien delicten heeft gepleegd minimaal één delict gepleegd, tegenover 21,5 procent van de meisjes. Tevens heeft slechts 12,8 procent van deze meisjes meer dan één delict gepleegd, tegenover 44,2 procent van de jongens. Uit de studie blijkt daarnaast dat jongens sowieso vaker een strafblad hebben dan meisjes, ongeacht de criminele activiteit van hun vader. Zo heeft 10,1 procent van de jongens waarvan de vader geen delicten heeft gepleegd een strafblad, tegenover 2,8 procent van de meisjes (van de Rakt, Nieuwbeerta & de Graaf, 2006). Gezien deze uitkomsten worden in dit onderzoek de resultaten met betrekking tot de mate van intergenerationele overdracht los besproken voor zonen en dochters.

Een laatste, vrij unieke studie, betreft de Nederlandse *Transfive* studie van het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving. Deze studie neemt, zoals de naam het al aangeeft, vijf generaties mee (Bijleveld & Wijkman, 2009). De *Transfive* studie is uitgevoerd naar 198 jongens die tussen 1911 en 1914 in het internaat van Harreveld zaten, hun 367 ouders, 621 kinderen, 1.315 kleinkinderen en 1.982 achterkleinkinderen. Net als uit de andere studies blijkt ook uit deze studie dat een veroordeling van de ouder(s) het risico op een veroordeling bij de kinderen (in dit geval ongeveer twee maal) vergroot. Delinquentie van de moeder wordt volgens deze studie ook geassocieerd met delinquentie van de kinderen, maar vanwege de lage prevalentie van delinquentie moeders zijn deze *odds* ratio's meer variabel. Uit de *Transfive* studie blijkt bovendien dat de intergenerationele overdracht bij ernstige delicten sterker is. Van de Weijer (2014) heeft ook

onderzoek gedaan op basis van de *Transfive*-dataset, in combinatie met de PYS-dataset. Uit zijn onderzoek blijkt dat zonen met een gewelddadige vader ruim twee tot drie keer zoveel kans hebben om zelf veroordeeld te worden voor een geweldsdelict.

Kortom, ook al variëren de percentages en correlaties tussen verschillende studies, uit de bestaande onderzoeken blijkt dat kinderen van criminele ouders een verhoogde kans hebben om eveneens met de politie in aanraking te komen, met name wanneer hun vader geweldsdelicten of andere ernstige delicten pleegt.

De bestaande studies kennen echter een aantal beperkingen. Op de eerste plaats is de opzet van de CSDD en andere studies als de PYS veelal geselecteerd op de afhankelijke variabele (criminele gedrag kind), waardoor intergenerationele overdracht kan worden overschat. Daarnaast focussen de meeste studies op intergenerationele overdracht van vaders op zonen. Een derde beperking van de uitgevoerde studies is dat er over het algemeen vrij jonge kinderen worden meegenomen, zoals kinderen vanaf twaalf jaar. De vraag die hierbij gesteld kan worden is of intergenerationele overdracht bij deze kinderen al goed onderzocht kan worden? Een laatste beperking van de uitgevoerde studies is dat de meeste studies zich richten op criminaliteit in het algemeen en niet op specifieke typen/vormen van delicten. Dit is een beperking, aangezien criminaliteit een breed scala aan delicten bevat, zoals fraude, diefstal, brandstichting en drugshandel, die geassocieerd worden met verschillende vaardigheden (zoals fysieke kracht of sociale vaardigheden), motieven (zoals financiële gewin, wraak of verslaving) en karaktereigenschappen (zoals intelligentie, zelfcontrole of agressiviteit). Hierdoor kunnen de mechanismen die verantwoordelijk zijn voor de intergenerationele overdracht verschillen tussen typen delinquentie. Focus op specifieke vormen van delinquentie is daarom noodzakelijk volgens van de Weijer (2014) om de intergenerationele overdracht van delinquentie te begrijpen.

De huidige studie kent deze beperkingen niet. Zo wordt de onderzoekspopulatie geselecteerd op basis van de ouder, en niet op basis van het criminele gedrag van het kind. Daarnaast worden zowel dochters als zonen meegenomen in de studie, wordt er pas naar intergenerationele overdracht van criminaliteit gekeken bij kinderen vanaf negentien jaar en focust de studie specifiek op intergenerationele overdracht bij plegers van georganiseerde misdaad.

§2.4. Mechanismen van intergenerationele overdracht

Aangezien er geen studies zijn uitgevoerd naar de mechanismen achter de intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad, wordt in deze paragraaf in de eerste plaats de meest bekende studie naar de mechanismen van intergenerationele overdracht van veelvoorkomende criminaliteit besproken, oftewel de studie van Farrington (2002). Hierop volgt een bespreking van de mechanismen *self-fulfilling prophecy* en de sociale gelegeheidsstructuur.

§2.4.1. Mechanismen van Farrington

Farrington (2002) heeft in zijn onderzoek op basis van de *Cambridge Study in Delinquent Development* zes mechanismen geïdentificeerd die intergenerationele overdracht van delinquent gedrag kunnen verklaren. De eerste twee mechanismen zijn gericht op risicofactoren voor delinquent gedrag. Onder een risicofactor wordt verstaan: 'een kenmerk, gebeurtenis of ervaring, die indien aanwezig, wordt geassocieerd met een toename in

de kans (risico) van een bepaalde uitkomst' (Kazdin et al., 1997, p.377). Een risicofactor is meer dan een correlatie, aangezien dit type factor niet alleen samenhangt met de uitkomst, maar ook crimineel gedrag voorspelt (Murray, Farrington, Sekol & Olson, 2009).

Het eerste geïdentificeerde mechanisme door Farrington (2002) betreft dat de intergenerationale overdracht van criminaliteit deel kan uitmaken van een grotere cyclus van deprivatie ('*cycle of deprivation*'). Volgens deze verklaring wordt criminaliteit niet direct overgedragen, maar worden risicofactoren voor crimineel gedrag, zoals armoede en drugsgebruik, overgedragen van generatie op generatie, waardoor criminaliteit binnen elke generatie voorkomt. Verschillende studies vinden ondersteuning voor de intergenerationale overdracht van risicofactoren, zoals armoede (o.a. Bird, 2007) en drugsgebruik (Bailey et al., 2009). Dat armoede een risicofactor is voor delinquentie, blijkt uit onder andere onderzoek van Jarjoura, Triplett en Brinker (2002). Met betrekking tot drugsgebruik blijkt uit onderzoek dat drugsverslaving ertoe kan leiden dat mensen vermogensdelicten gaan plegen om hun verslaving te kunnen betalen (Bennett, Holloway & Farrington, 2008). Tevens kan drugsgebruik een verhoogde agressie veroorzaken, waardoor iemand een geweldsdelict pleegt (o.a. Phil & Peterson, 1995). Goldstein (1985) stelt daarnaast dat drugs en het plegen van delicten ook samen onderdeel kunnen zijn van een bredere afwijkende levensstijl en subcultuur.

Het tweede mechanisme van Farrington (2002) betreft dat de intergenerationale overdracht van criminaliteit wordt gemedieerd door risicofactoren voor delinquent gedrag. Naar risicofactoren voor criminaliteit bestaat veel onderzoek (o.a. Barnow, Lucht & Freyberger, 2005; Besemer et al., 2011; Buffington, Dierkhising & Marsh, 2010; van de Rakt, Nieuwbeerta & Apel, 2009; Reynes & Lorant, 2004; van de Weijer, 2014). Deze factoren zijn er op drie niveaus/domeinen: (1) Individueel niveau, zoals zelfcontrole en intelligentie, (2) gezinsniveau, zoals scheiding van de ouders en jeugdtrauma's en (3) mesoniveau (de omgeving), zoals school, vrijetijdsbesteding en vrienden. Uit een studie van van de Rakt en collega's (2010) blijkt dat echtscheiding van de ouders de grootste risicofactor voor delinquentie is, ook bij kinderen met een criminele vader. Als reden hiervoor noemen de onderzoekers dat scheiding voor kinderen uitermate stressvol en traumatisch kan zijn en kinderen door scheiding vaak in een andere situatie belanden (ook financieel), waarin het soms aan toezicht ontbreekt. Als de band met de ouders ontwricht raakt, kunnen kinderen probleemgedrag ontwikkelen, zoals criminaliteit. Uit deze studie blijkt dat de helft van de kinderen met een criminele vader scheiding van de ouders meemaakt. Scheiding kan volgens van de Rakt en collega's (2010) echter ook een positieve ontwikkeling hebben op kinderen. Het opgroeien bij de moeder en losmaking van de (criminele) vader zou kinderen juist kunnen behoeden voor criminaliteit. Van de Weijer (2014) lijkt ondersteuning te vinden voor deze verklaring bij de overdracht van geweldsdelinquentie, aangezien uit zijn proefschrift blijkt dat kinderen met een gewelddadige vader enkel een verhoogd risico hebben zelf gewelddadig te worden, wanneer de ouders gedurende de jeugd van het kind getrouwd blijven. Een andere risicofactor voor delinquentie, betreft of de ouder in detentie heeft gezeten (o.a. Besemer et al., 2011; Murray et al., 2009). Zo blijkt uit een meta-analyse van zestien studies naar het effect van detentie van de ouder op het kind, dat kinderen waarvan een ouder in detentie heeft gezeten, twee keer zoveel risico hebben om antisociaal gedrag te gaan vertonen dan kinderen waarvan de ouders niet in detentie hebben gezeten (Murray et al., 2009). Uit de studie van Besemer en collega's (2011) blijkt echter dat de relatie tussen delinquentie van het kind en een ouder in detentie deels gemedieerd wordt door de ernst van de gepleegde delicten door de ouder. De gepleegde criminaliteit van broers

en zussen lijkt ook samen te hangen met delinquent gedrag van het kind, met een sterkere correlatie bij broers en zussen van hetzelfde geslacht (van de Rakt, Nieuwbeerta & Apel, 2009). Ook jeugdtrauma's, zoals geweld in het gezin, zijn van invloed op delinquentie (o.a. Buffington, Dierkhising & Marsh, 2010). Uit onderzoek blijkt bovendien dat huiselijk geweld kan worden doorgegeven van generatie op generatie (o.a. Stith et al., 2015). Het is mogelijk dat bij kinderen van beroepscriminelen andere trauma's een rol kunnen spelen dan de 'standaard' traumatische gebeurtenissen als huiselijk geweld. Zo kunnen kinderen van beroepscriminelen worden geconfronteerd met liquidatie(dreiging) van vader. Uit het onderzoek van van de Rakt en collega's (2010) naar 'standaard' criminelen blijkt dat tien procent van de kinderen met een criminele vader wordt geconfronteerd met de dood van vader, wat bij kinderen van plegers van georganiseerde misdaad wellicht hoger kan zijn vanwege het aantal liquidaties in de onderwereld. Tot slot lijken risicofactoren op omgevingsniveau, zoals het hebben van criminele vrienden, eveneens risico verhogend te werken voor delinquent gedrag (o.a. Barnow, Lucht & Freyberger, 2005), net als hobby's zoals een vechtsport (o.a. Theeboom, 2011; Reynes & Lorant, 2004). Omgevingsfactoren kunnen dus, net als individuele factoren en gezinsfactoren, de intergenerationele overdracht van criminaliteit mediëren.

Het derde mechanisme van Farrington (2002) betreft *assortive mating*. Dit verwijst naar het gegeven dat mannen met een criminele geschiedenis sneller geneigd zijn te trouwen met vrouwen die ook een criminele geschiedenis hebben. Deze vrouwen hebben volgens de studie van Farrington (2002) een vergrote kans om een inadequate opvoedingsstijl toe te passen, gekenmerkt door verwaarlozing, harde, autoritaire discipline en gebrek aan toezicht. Dit vergroot de kans dat een kind op het criminele pad geraakt. In verschillend onderzoek wordt ondersteuning gevonden voor dit mechanisme (o.a. Besjes & van Gaalen, 2008; Bronte-Tinkew, Moore & Carraro, 2006; Hoeve et al., 2009; Junger et al., 2013; Nijhoff, Engels, Wientjes & de Kemp, 2007). Zo blijkt dat wanneer de moeder is aangehouden, de kans dat de vader is aangehouden vijf keer groter is dan wanneer de moeder nooit is aangehouden (Junger et al., 2013). Bovendien blijkt dat kinderen waarvan beide ouders delinquent zijn, het vaakst delicten plegen (Besjes & van Gaalen, 2008; Nijhoff et al., 2007) en dat een tekort in de opvoedingskwaliteit van beide ouders de kans vergroot dat een kind zich schuldig maakt aan criminele activiteiten (Bronte-Tinkew, Moore & Carraro, 2006). Besjes en van Gaalen (2008) stellen daarnaast dat de negatieve gevolgen van crimineel gedrag van de moeder voor kinderen groter kan zijn, omdat dit de veiligheid en stabiliteit van de leefsituatie van de kinderen sterker aantast dan wanneer vader crimineel gedrag vertoont. Uit een meta-analyse naar ouderschap en delinquentie blijkt echter dat gebrek aan steun van vader van grotere invloed lijkt te zijn op delinquentie, met name bij zonen, dan gebrek aan steun van moeder (Hoeve et al., 2009).

Het vierde mechanisme dat wordt gevonden door Farrington (2002) is gerelateerd aan de sociale leertheorie, welke impliceert dat jongere generaties criminele gedragingen en attitudes kunnen imiteren en overnemen van andere personen, in dit geval van oudere generaties. Sutherland benadrukt met zijn Differentiële Associatietheorie dat crimineel gedrag niet simpelweg wordt geïmiteerd, maar dat het gedrag wordt geleerd in interactie waarin waarden en normen met betrekking tot wat hoort en wat niet hoort wordt overgedragen. Ouders zijn belangrijke rolmodellen en kinderen met bijvoorbeeld agressieve ouders kunnen dit gedrag imiteren en leren dat het acceptabel is om dit soort gedrag te vertonen (Sutherland & Cressey, 1947). Ondersteuning voor de sociale leertheorie wordt gevonden door van de Rakt en collega's (2010). Uit de studie van deze onderzoekers blijkt bijvoorbeeld dat bij kinderen de kans op veroordeling toeneemt in de jaren waarin

hun vader delicten pleegt. Ook van de Weijer (2014) vindt ondersteuning voor dit mechanisme, aangezien uit zijn studie blijkt dat geweld pas wordt overgedragen wanneer de vader aanwezig is in het gezin. Dat geweldsdelicten de grootste mate van overdracht hebben, is eveneens een ondersteuning voor de sociale leertheorie. Zo is de blootstelling aan het gedrag van de ouder waarschijnlijk het grootst bij geweldsdelicten, omdat geweldsdelicten als huiselijk geweld en kindermishandeling vaker binnenshuis plaatsvinden dan niet-geweldsdelicten zoals inbraak, fraude en brandstichting (Weijer, 2014). Opvallend is dat onderzoek op basis van bijvoorbeeld de CSDD laat zien dat kinderen zelden met hun ouder(s) samen delicten plegen (West & Farrington, 1977). Het lijkt er dus op dat ouders hun kinderen niet openlijk aanmoedigen om crimineel te worden. Dit kan wellicht anders zijn binnen de georganiseerde misdaad, gezien de besproken casus waarbij de zoon van een maffiabaas al op jonge leeftijd heeft leren schieten van zijn vader (Follain, 2009).

In de vijfde plaats blijkt dat de intergenerationele overdracht van criminaliteit gemedieerd kan worden door genetische mechanismen (Farrington, 2002). Volgens deze verklaring hebben criminelen een genetische predispositie voor delinquent gedrag (zoals een agressieve persoonlijkheid), welke kan worden overgedragen op hun nageslacht. Eerder onderzoek uit de periode 1975 tot 1994 laat medium tot grote effecten zien van genetische kenmerken op antisociaal gedrag (Mason & Frick, 1994). Uit het meest recente onderzoek blijkt echter dat genen geen deterministische rol spelen bij het verklaren van agressief gedrag, maar voornamelijk in combinatie met omgevingsfactoren in bepaalde gedragingen resulteren (Widom & Wilson, 2015). Van de Weijer (2014) vindt in zijn studie zelfs dat de omgeving een grotere rol speelt bij de intergenerationele overdracht van geweldsdelicten dan erfelijkheidsfactoren.

De zesde en laatste verklaring van Farrington (2002) suggereert dat criminele ouders criminele kinderen hebben, vanwege *bias* bij de politie ten aanzien van bekende criminele families. Deze families worden sterker gemonitord door de politie, wat de kans verhoogt voor kinderen van criminele ouders om veroordeeld te worden (Farrington, 2002). Besemer (2012) vindt in haar proefschrift ondersteuning voor dit mechanisme. Uit haar onderzoek blijkt dat de politie kinderen van criminelen meer achterna zit en dat deze kinderen daarom een hoger risico hebben veroordeeld te worden, ongeacht hun mate van delinquentie.

Belangrijk te vermelden, is dat de zes mechanismen van Farrington (2002) zijn gebaseerd op de bekende *Cambridge Study in Delinquent Development*. Deze steekproef van deze studie bevat mannen met een lage sociaaleconomische klasse, die zijn opgegroeid in een arbeidersbuurt in Londen. In de steekproef zitten geen allochtonen en waarschijnlijk ook geen plegers van georganiseerde criminaliteit. Dit betekent dat de empirische basis van de wetenschappelijke kennis met betrekking tot de mechanismen van intergenerationele overdracht erg smal is. Het huidige onderzoek is om deze reden uniek, aangezien het onderzoek ertoe dient te kijken of de beschreven mechanismen ook opgaan voor kinderen van beroepscriminelen (al dan niet op een andere manier) en daarnaast *'bottom-up'* naar de data kijkt om mogelijke andere mechanismen te inventariseren. In deze studie ligt de focus op het onderzoeken van het eerste tot en met het vierde mechanisme van Farrington: Oftewel de cyclus van deprivatie, mediatie door risicofactoren (zoals gezinsfactoren als scheiding van de ouders en detentie van vader), *assortive mating* en sociaal leren. De reden dat de twee laatste mechanismen niet worden meegenomen in het onderzoek, betreft dat genetische gegevens en officiële *bias* niet uit de beschikbare gegevens te halen zijn.

§2.4.2. Self-fulfilling prophecy

Van de Rakt, Nieuwbeerta en Apel (2009) stellen dat naast de zes mechanismen van Farrington (2002), tevens het proces van *labeling* van invloed kan zijn op de intergenerationele overdracht van criminaliteit. Deze onderzoekers vinden in hun studie dat de kinderen van criminele ouders meer kans hebben zichzelf als criminelen te zien, waardoor een *self-fulfilling prophecy* ontstaat, wat resulteert in het plegen van delicten. De term *self-fulfilling prophecy* is oorspronkelijk afkomstig van de socioloog Merton (1948) en houdt in dat wanneer een persoon een situatie als echt ervaart, hij zich hier ook naar gaat gedragen. Zo kan een stempel van de samenleving of de omgeving van een kind dat hij of zijn familie crimineel is, ertoe leiden dat het kind dit ook zo gaat zien en zich ook zo gaat gedragen. Bij kinderen van beroeps-criminelen is het goed mogelijk dat *self-fulfilling prophecy* een rol speelt, misschien wel meer dan bij ‘gewone’ criminelen, aangezien de namen van beroeps-criminelen vaak in de media verschijnen en bekend zijn bij veel mensen. Zo beschrijft Paoli (2004) dat mensen die lid worden van Italiaanse criminele organisaties van een *Mr. Nobody* veranderen in een persoon met een beruchte reputatie. Ook Morselli (2009) beaamt de gewelddadige status van top-criminelen. Deze bekendheid of (gewelddadige) reputatie van de criminele ouder kan zorgen voor *labeling* van het kind en ertoe leiden dat het kind ook het verkeerde pad op gaat.

§2.4.3. Sociale gelegenheidsstructuur

Naast de besproken mechanismen voor intergenerationele overdracht van criminaliteit in het algemeen, is het tot slot mogelijk dat bij intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad de *social opportunity structure*, oftewel de sociale gelegenheidsstructuur (Kruisbergen, van de Bunt & Kleemans, 2012) in het leven van het kind een belangrijke rol speelt, gezien het belang van sociale relaties bij het plegen van winstgevende georganiseerde criminaliteit. Dat het opdoen van de ‘juiste’ contacten essentieel is voor het begin van een criminele carrière in de georganiseerde misdaad, wordt benadrukt door Kleemans en van de Poot (2008). Veel mensen beschikken niet over de noodzakelijke contacten voor het succesvol uitvoeren van winstgevende criminele activiteiten, maar kinderen van beroeps-criminelen krijgen de nodige contacten mogelijk in de schoot geworpen. Of de sociale gelegenheidsstructuur een rol lijkt te spelen bij de delinquentie van kinderen van beroeps-criminelen, wordt in deze studie onderzocht.

§2.5. Mechanismen ter voorkoming van intergenerationele overdracht

Over mechanismen die de intergenerationele overdracht van criminaliteit tegenhouden, is minder bekend dan over de processen achter deze overdracht. De literatuur is voornamelijk gericht op beschermende factoren en niet op mechanismen. Daarnaast richt eerder onderzoek zich met name op beschermende factoren tegen delinquentie in het algemeen en niet tegen de intergenerationele overdracht van delinquentie (o.a. Farrington & Ttofi, 2012; Loeber & Farrington, 1999; Loeber, Slot, van der Laan & Hoeve, 2008; Lösel & Farrington, 2012; Stouthamer-Loeber et al., 2002). Beschermende factoren kunnen zowel ‘andere’ factoren zijn dan risicofactoren, met enkel een beschermende functie (zoals gelegenheid voor deelname aan prosociale activiteiten in de familie) of een tegengestelde uitkomst van een risicofactor, zoals sterke binding met school (van der Laan, van der Schans, Bogaerts & Doreleijers, 2009). Uit onderzoek blijkt wanneer het aantal beschermende factoren toeneemt, de kans op delinquentie afneemt. Een cumulatie van blootstelling aan beschermende factoren in meerdere domeinen, lijkt het meest beschermend te werken en lijkt bovendien het

effect van risicofactoren te dempen (o.a. van der Laan et al., 2009; Lösel & Farrington, 2012). De beschermende factoren tegen delinquentie, lijken zich net als risicofactoren te bevinden op drie niveaus: Individueel-, gezins- en omgevingsniveau.

Met betrekking tot het individuele domein, lijken factoren als intelligentie, probleemoplossende vaardigheden en lage impulsiviteit beschermend te werken tegen delinquentie (o.a. Farrington & Ttofi, 2012; Hawkins, Graham, Williams & Zahn, 2009; van der Laan et al., 2009; Loeber & Farrington, 1999; Lösel & Farrington, 2012; Lünnehan & Pels, 2013). Zo vinden Lösel en Farrington (2012) in hun studie dat een bovengemiddelde intelligentie beschermend werkt tegen het ontwikkelen van gewelddadig gedrag, zelfs bij de aanwezigheid van risicofactoren.

In het gezinsdomein blijken een adequate opvoedingsstijl van de ouder, een sterke (affectieve) binding met conventionele gezinsleden, ouderlijk toezicht en afwezigheid van huiselijk geweld beschermend te werken (o.a. Farrington & Ttofi, 2012; Hoeve et al., 2009; van der Laan et al., 2012; Loeber & Farrington, 1999; Lösel & Farrington, 2012; Lünnehan & Pels, 2013). Zo blijkt bijvoorbeeld uit een meta-analyse van 161 studies naar ouderschap en delinquentie dat warmte en steun van een niet-criminele ouder belangrijk is bij het voorkomen van delinquent gedrag (Hoeve et al., 2009).

Beschermende factoren op meso-, of omgevingsniveau betreffen bij adolescenten met name goede schoolprestaties en binding met school, het hebben van een prosociale vrijetijdsbesteding en het hebben van vrienden die niet delinquent zijn (o.a. Bernat, Oakes, Pettingell & Resnick, 2012; Hawkins et al., 2009; van der Laan et al., 2009; Lösel & Farrington, 2012). Uit een meta-analyse naar hulpverleningsprogramma's blijkt tevens dat begeleiding van een hulpverlener of therapie voor risicojongeren beschermend kan werken tegen delinquent gedrag (Tolan et al., 2013).

In de levensloopcriminologie wordt met betrekking tot beschermende factoren ook wel gesproken over de drie W's: Wonen, Werken en Wederhelft (o.a. van der Geest, Liefbroer & Bijleveld, 2014; Sampson & Laub, 1993). Zo blijkt uit onderzoek dat huwelijk voor mannen bijdraagt aan het stoppen met delinquentie, net als het krijgen van een kind. Met name het *full family package*, oftewel het hebben van een partner én een kind, lijkt te beschermen tegen criminaliteit (van der Geest, Liefbroer & Bijleveld, 2014). Ook werk lijkt een beschermend effect te hebben op delinquentie, met een sterker effect voor regulier werk dan uitzendwerk (van der Geest, 2011). Deze bevinding is in overeenstemming met de sociale bindingstheorie van Laub en Sampson (2003), die benadrukt dat het effect van werk afhankelijk is van de kwaliteit en stabiliteit van een baan. Deze theorie veronderstelt dat naast werk, ook andere belangrijke gebeurtenissen, zoals het krijgen van een partner of een kind beschermend kunnen werken tegen delinquentie. Het veronderstelde mechanisme hierachter is dat wanneer een persoon prosociale bindingen aangaat met een partner, werk of niet-criminele individuen, dit de persoon ervan kan weerhouden criminaliteit te plegen, wanneer hij of zij deze relaties niet op het spel willen zetten (Laub & Sampson, 2003). De bindingstheorie richt zich op het stoppen met criminaliteit, maar prosociale bindingen kunnen wellicht ook van toepassing zijn op het voorkomen van delinquentie. Zo kan de betreffende binding voor kinderen ook binding met school, een niet-criminele ouder of bijvoorbeeld een gezinsbegeleider inhouden.

Sociale binding met niet-criminele personen of instanties, betreft dus het enige mechanisme dat in de literatuur bekend staat als beschermend. Daarom wordt in deze studie niet enkel onderzocht of het

bindingsmechanisme van toepassing is op kinderen van plegers van georganiseerde criminaliteit, maar wordt tevens gekeken naar factoren die mogelijk beschermend kunnen werken tegen intergenerationele overdracht, om mogelijke andere mechanismen te ontdekken die intergenerationele criminaliteit lijken te voorkomen bij kinderen van beroepscriminelen.

§2.6. Samenvatting en vraagstelling

Georganiseerde misdaad betreft een samenwerking van twee of meer personen, over een langere periode, om ernstige misdaden te plegen met macht en geldelijk gewin als doel. Daarnaast speelt het geweldsaspect een grote rol, is er veelal sprake van complexe, grensoverschrijdende delicten, net als een vermenging van boven- en onderwereld en tot slot zijn sociale relaties van belang bij uitvoeren van de delicten. Intergenerationele overdracht van criminaliteit betekent de overdracht van of de samenhang tussen criminele gedragingen van de ouders en hun kinderen. Met betrekking tot de kinderen van beroepscriminelen, is gezien dat de recherche en hulpverlening geen aparte aanpak hebben voor deze groep kinderen. Over de (mate van) intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad bestaat bovendien nog geen onderzoek, wat deze scriptie uniek maakt. Uitgevoerde studies naar intergenerationele overdracht van veelvoorkomende criminaliteit tonen een relatie aan tussen het hebben van een delinquente ouder en de criminaliteit van het kind. Ook al variëren de percentages en correlaties, uit alle studies blijkt dat kinderen van criminele ouders een verhoogde kans hebben om eveneens met de politie in aanraking te komen, met name wanneer hun vader geweldsdelicten of andere ernstige delicten pleegt.

De mechanismen die voor intergenerationele overdracht kunnen zorgen bij veelvoorkomende criminaliteit, betreffen volgens eerder onderzoek de zes mechanismen van Farrington: (1) Het overdragen van risicofactoren (middels een cyclus van deprivatie), (2) mediërende risicofactoren (op individueel-, gezin- en mesoniveau), (3) *assortive mating*, (4) sociaal leren, (5) genetische mechanismen en (6) *bias* bij de politie. Daarnaast kunnen *self-fulfilling prophecy* en de sociale gelegenheidsstructuur in het gezin een rol spelen bij de intergenerationele overdracht van criminaliteit. Het mechanisme dat tegen intergenerationele overdracht lijkt te beschermen, betreft binding met prosociale personen of instanties. Daarnaast zijn er beschermende factoren tegen criminaliteit te vinden op individueel, gezins- en omgevingsniveau en een cumulatie van blootstelling aan beschermende factoren in meerdere domeinen blijkt het meest beschermend te werken tegen delinquentie.

Het huidige onderzoek dient ertoe te achterhalen in welke mate er sprake is van intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad en wat de onderliggende mechanismen voor deze overdracht lijken te zijn, alsook wat de mechanisme(n) lijken te zijn die deze overdracht voorkomen. De twee onderzoeksvragen die centraal staat in de studie, betreffen:

1. *In hoeverre is er sprake van intergenerationele overdracht van criminaliteit bij de zonen en dochters van beroepscriminelen?*
2. *Wat lijken de onderliggende mechanismen van intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad te zijn, en welke mechanismen lijken deze overdracht tegen te houden?*
 - a. *Wat lijken de onderliggende mechanismen te zijn van intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad?*

- b. Wat lijken de onderliggende mechanismen te zijn die intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad voorkomen?

Het onderzoek is exploratief van aard, wat betekent dat er geen hypothesen worden getoetst. Wel zijn er een aantal verwachtingen geformuleerd op basis van de literatuur. Zo wordt verwacht dat intergenerationele overdracht van criminaliteit bij kinderen van beroepscriminelen groter is dan bij de standaard criminele ouders, gezien het geweldsaspect van de georganiseerde misdaad en het gegeven dat de overdracht het grootst lijkt te zijn bij geweldsdelicten en andere ernstige delicten (o.a. Bijleveld & Wijkman, 2009; van de Weijer, 2014). Bovendien wordt verwacht dat de zonen van beroepscriminelen vaker delicten plegen dan de dochters, aangezien jongens relatief vaker een strafblad hebben dan meisjes, ongeacht het criminele gedrag van hun vader (o.a. van de Rakt, Nieuwbeerta & Apel, 2009).

Met betrekking tot de mechanismen van Farrington (2002) is de eerste verwachting dat het mechanisme van de cyclus van deprivatie wellicht niet opgaat als verklaring voor de gepleegde criminaliteit door kinderen van beroepscriminelen, vanwege de grote winstmogelijkheden van de georganiseerde misdaad. Daarnaast wordt verwacht dat de mediërende risicofactoren op drie niveaus een rol kunnen spelen bij het ontstaan van intergenerationele overdracht. Dus niet alleen de (criminele) ouder en het gezinsdomein wordt verwacht van belang te zijn voor het verklaren van crimineel gedrag van kinderen, maar ook factoren als de vriendenkring van het kind of zijn vrijetijdsbesteding. In de derde plaats wordt verwacht dat *assortive mating* van invloed is op de delinquentie van het kind, aangezien uit eerder onderzoek blijkt dat vrouwen van beroepscriminelen zelf ook op meerdere manieren betrokken zijn bij de criminele activiteiten van hun man, zoals witwassen (het uitgeven van crimineel geld) of het actief onderhouden van contacten binnen het netwerk (Jonker, 2012). Ook is de verwachting dat sociaal leren, al dan niet middels waardensocialisatie, een rol speelt bij de overdracht van delinquentie, bijvoorbeeld wanneer de vader nog delicten pleegt na de geboorte van het kind. Verder wordt verwacht dat *self-fulfilling prophecy* een rol kan spelen, bijvoorbeeld wanneer de vader negatief in het nieuws verschijnt. Daarnaast is het te verwachten dat ook de sociale gelegenheidsstructuur ertoe bijdraagt dat kinderen van beroepscriminelen delicten gaan plegen, vanwege de beschikbaarheid van de contacten die toegang verlenen tot de georganiseerde misdaad.

Met betrekking tot de mechanismen die intergenerationele overdracht voorkomen, wordt verwacht dat begeleiding van Jeugdzorg of binding met prosociale personen, een opleiding of een baan beschermend werken tegen intergenerationele overdracht. Met name de aanwezigheid van een combinatie van beschermende factoren, wordt verwacht beschermend te werken tegen intergenerationele overdracht bij de kinderen van beroepscriminelen, vanwege de afnemende kans op delinquentie bij een cumulatie van beschermende factoren (o.a. van der Laan et al., 2009; Lösel & Farrington, 2012).

§3 – Onderzoeksopzet

Dit hoofdstuk bespreekt achtereenvolgens de onderzoekspopulatie en de steekproef van de studie (§3.1), de gehanteerde methoden en instrumenten (§3.2), de gebruikte bronnen (§3.3), de opzet voor de analyse van de resultaten (§3.4), de validiteit en betrouwbaarheid van de studie (§3.5) en de reikwijdte van het onderzoek (§3.6).

§3.1. Onderzoekspopulatie en steekproef

De onderzoekspopulatie betreft personen die verdacht zijn (of dit recent waren) van het plegen van delicten in een crimineel samenwerkingsverband en kinderen hebben, geboren in de periode 1982-1996. De case-selectie van deze studie is gedaan in overleg met politie-eenheid Amsterdam op basis van de ABC-lijst. Dit betreft een digitale lijst van de Amsterdamse Beroepscriminelen. Bij de selectie dienden de aspecten van de definitie van georganiseerde misdaad als criteria. De reden om de selectie op basis van de ABC-lijst te doen, is dat deze personen veelal in een crimineel samenwerkingsverband delicten plegen en de selectie van wie tot de ABC-lijst behoort, plaatsvindt op basis van soortgelijke criteria als die voor georganiseerde misdaad (Jonker, 2012).

Van de ABC-lijst zijn alle beroepscriminelen geselecteerd die in een crimineel samenwerkings-verband delicten plegen en die één of meer kinderen hebben in de leeftijdscategorie 19 tot 33 jaar, ongeacht of deze kinderen ook crimineel zijn. De ondergrens van negentien jaar is gekozen, aangezien uit de literatuur blijkt dat de meeste daders voor het eerst worden veroordeeld voor hun negentiende levensjaar (Blokland, 2006). Wanneer er intergenerationele overdracht zal plaatsvinden, is dit dus waarschijnlijk al voor het negentiende levensjaar gebeurd. De grens is tot 33 jaar getrokken, omdat er bij het onderzoeken van de mechanismen gebruik wordt gemaakt van dossiers van Jeugdbescherming Regio Amsterdam (JBRA). Deze organisatie kan tot vijftien jaar terug in de dossiers, waardoor het dossier van iemand van 33 jaar nog beschikbaar is, aangezien deze persoon vijftien jaar geleden achttien jaar was. Van belang voor de selectie was tevens dat de ABC'er en diens kinderen in de regio Amsterdam woonachtig zijn (of dit een lange periode waren) om eventuele aanwezige dossiers bij JBRA op te kunnen vragen. Samengevat zijn de selectiecriteria:

- Het zijn van een ABC'er die in crimineel samenwerkingsverband delicten pleegt;
- Met één of meer kinderen geboren in de periode 1982-1996;
- Woonachtig in de regio Amsterdam.

Aan al deze criteria voldeden 25 personen, allen van het mannelijke geslacht. Zeventien van deze beroepscriminelen hebben een Nederlandse nationaliteit. De rest van de personen is geboren in Turkije (4), Joegoslavië, Indonesië (1) of Ierland (1). Op twee kinderen na, zijn alle kinderen van de beroepscriminelen in Nederland geboren. De 25 beroepscriminelen hebben samen 44 kinderen in de leeftijdscategorie 19 tot 33 jaar. Dit betreffen 25 meisjes en 19 jongens. De gemiddelde leeftijd van de kinderen in deze leeftijdscategorie is 23,4 jaar (zie tabel 1). Deze 44 kinderen zijn meegenomen bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag met betrekking tot de mechanismen. De kinderen die jonger zijn dan negentien jaar, zijn niet meegenomen bij het onderzoeken van de mechanismen, aangezien van deze kinderen nog niet definitief is vast te stellen of zij hun vader achterna gaan, waardoor het onderzoeken van mechanismen voor of tegen overdracht bij deze kinderen niet verstandig is. Voor de kinderen ouder dan 33 jaar, zijn te weinig gegevens bekend om een uitspraak te

kunnen doen over de mechanismen, waardoor deze kinderen ook niet zijn meegenomen bij het onderzoeken van de mechanismen.

Voor de eerste onderzoeksvraag met betrekking tot de mate van intergenerationele overdracht bij zonen en dochters van beroepscriminelen, is echter geen diepgaande informatie nodig uit bijvoorbeeld jeugdzorgdossiers en zijn de vier kinderen die ouder zijn dan 33 jaar (zie figuur 1) wel meegenomen. Daarnaast is er voor de 28 kinderen van de geselecteerde beroepscriminelen die jonger zijn dan negentien jaar los gekeken hoeveel van hen (al) delicten heeft gepleegd. De resultaten met betrekking tot de eerste onderzoeksvraag worden voor deze kinderen apart gepresenteerd, aangezien deze anders vertekenend kunnen werken. Kortom: Bij het beantwoorden van de eerste onderzoeksvraag met betrekking tot de mate van intergenerationele overdracht worden alle kinderen van de beroepscriminelen met kinderen in de leeftijdscategorie 19 tot 33 jaar meegenomen en bij het beantwoorden van de tweede onderzoeksvraag enkel de categorie kinderen van 19 tot 33 jaar.

Tabel 1: *Geslacht en leeftijd van kinderen*

Leeftijdscategorie	Aantal dochters	Aantal zonen	Totaal	Gemiddelde leeftijd
19-33 jaar	25	19	44	23,4 jaar
<19 jaar	11	17	28	12,2 jaar
>33 jaar	1	4	4	43 jaar
Totaal	37	40	76	20,3 jaar

Voor de 25 beroepscriminelen die aan de selectiecriteria voldoen, is in GBA (Gemeentelijke Basisadministratie) nagegaan of hun (ex)partners nog andere kinderen hebben die bij de beroepscrimineel in huis hebben gewoond. Dit bleek bij twee beroepscriminelen het geval te zijn. Beiden hebben één stiefkind die bij hen in huis heeft gewoond en deze twee kinderen zijn meegenomen in het onderzoek. Belangrijk te vermelden, is dat er in het onderzoek over ‘de kinderen van’ en ‘het kind’ wordt gesproken. Hier worden géén personen van 0 tot 18 jaar mee bedoeld, maar de inmiddels (voor een groot deel) volwassen kinderen van de beroepscriminelen. Tot slot is het eveneens relevant te vermelden dat zes van de 25 criminelen uit de onderzoeksgroep niet meer in leven zijn. Dit heeft als gevolg dat van een aantal van deze personen niet meer alle gegevens bekend zijn, wegens opschoning van de systemen.

§3.2. Beschrijving instrumenten en methoden

Het onderzoek is exploratief van aard en bestaat uit twee delen: Een breedteonderzoek en een diepteonderzoek. De methoden en instrumenten van beide delen worden in deze paragraaf voor elk deel afzonderlijk besproken.

§3.2.1. Breedteonderzoek

Het doel van het breedteonderzoek is een kwantitatief, beschrijvend beeld te geven van de populatie met betrekking tot de intergenerationele overdracht van criminaliteit. In het breedteonderzoek is de gehele populatie (de 25 ABC’ers en hun kinderen) meegenomen om in de eerste plaats de vraag te beantwoorden in welke mate er sprake is van intergenerationele criminaliteit bij de zonen en dochters van beroeps-criminelen. Hierbij is gekeken naar de vier dimensies van criminele carrières (Piquero, Farrington & Blumstein, 2003): Deelname aan criminaliteit, frequentie van de gepleegde delicten, ernst van de gepleegde delicten en tot slot de ‘lengte’ van de criminele carrière, in dit geval met name de startleeftijd aangezien het einde van de carrière nog niet

definitief vastgesteld kan worden. Deze vier dimensies zijn onderzocht bij de vaders en de zonen en dochters om hen te vergelijken en een uitspraak te doen over intergenerationele overdracht. Daarnaast wordt ook gekeken hoeveel kinderen net als vader verdacht zijn van het plegen van delicten in groepsverband, oftewel met minimaal één andere criminele persoon of met vader samen. De factoren die zijn meegenomen bij het beantwoorden van de eerste onderzoeksvraag, zijn weergegeven in tabel 2. Aangezien van de vaders al bekend is dat zij delinquent zijn, het label ABC'er hebben en in een crimineel samenwerkingsverband delicten plegen, worden deze factoren alleen bij de kinderen onderzocht.

Tabel 2: *Factoren intergenerationele overdracht*

Dimensie criminele carrière	Factoren
Deelname aan criminaliteit	Aantal zonen en dochters met minimaal één HKS-antecedent
Frequentie gepleegde delicten	Aantal HKS-antecedenten van vaders en de kinderen
Ernst gepleegde delicten	De typen HKS-antecedenten van vaders en de kinderen Aantal kinderen dat een label heeft van de politie, en welk label Welke typen straffen/maatregelen vaders en kinderen hebben gekregen
Lengte criminele carrière	Leeftijd eerste HKS-antecedent vaders en kinderen Meest recente HKS-antecedent vaders en kinderen
Overig	Aantal kinderen dat verdacht is van plegen delict(en) in groepsverband

In de tweede plaats dient het breedteonderzoek ter inventarisatie van de mogelijke mechanismen die voor intergenerationele overdracht kunnen zorgen, alsook welke mechanismen tegen de overdracht kunnen beschermen. Aangezien het breedteonderzoek als doel heeft cijfermatig inzicht te geven in de populatie, zijn de mechanismen geoperationaliseerd naar meetbare factoren. De operationalisaties waren afhankelijk van wat er in de gegevensbestanden aan factoren beschikbaar was. Dit heeft als gevolg dat bij sommige mechanismen naar meer factoren is gekeken dan bij andere mechanismen. De factoren waar per mechanisme naar is gekeken, zijn weergegeven in tabel 3.

Sommige factoren zijn gekoppeld aan meerdere, verschillende mechanismen. Om de leesbaarheid te vergroten, worden de bevindingen met betrekking tot deze factoren niet telkens herhaald in het betreffende resultatenhoofdstuk, maar wordt steeds een korte conclusie gegeven voor het betreffende mechanisme. Telkens wordt gekeken hoe de geoperationaliseerde factoren eruit zien voor de 'criminele' kinderen' en de 'niet-criminele' kinderen (bijvoorbeeld met betrekking tot de burgerlijke staat van de ouders), om op deze manier een uitspraak te doen met betrekking tot mogelijke mechanismen, waar in het diepteonderzoek verder op in wordt gegaan. Bij het bepalen van welke kinderen 'crimineel' zijn om de mechanismen te kunnen onderzoeken, is op de eerste plaats gekeken welke kinderen met een HKS-antecedent ook minimaal één veroordeling hebben. Tevens is ervoor gekozen de grens tussen wanneer een kind delinquent is en wanneer niet te baseren op de ernst van het gepleegde delict. Wanneer een kind is veroordeeld voor een misdrijf waar voorlopige hechtenis op staat, is deze tot delinquent gerekend bij het onderzoeken van de mechanismen. Zo is bijvoorbeeld één kind dat veroordeeld is voor een straatroof wel

Tabel 3: *Geoperationaliseerde mechanismen intergenerationele overdracht*

Mechanisme	Factoren
<i>Mechanismen van intergenerationele overdracht</i>	
Cyclus van deprivatie	Financiële situatie Drugsgebruik in het gezin
Mediërende risicofactoren	Gezinsfactoren Burgerlijke staat ouders Aanwezigheid vader in leven kind Detentie van vader Delinquentie broers en zussen Traumatische gebeurtenissen
	Individuele factoren Intelligentie
	Mesofactoren School Hobby's en vrijetijdsbesteding Vriendenkring/netwerk
Assortive mating	Delinquentie van moeder
Sociaal leren/waardensocialisatie	Meest recente HKS-antecedent vader Aantal kinderen dat verdacht is van plegen delicten met vader
Self-fulfilling prophecy	Negatieve media aandacht vader Achternaam vader
Sociale gelegenheidsstructuur	Aantal kinderen dat verdacht is van plegen delicten met vader Vriendenkring/netwerk
<i>Mechanisme ter voorkoming van intergenerationele overdracht</i>	
Sociale binding	Hobby's Vrienden Werk Relaties en kinderen Ondersteuning/begeleiding Jeugdzorg (JBRA)

meegenomen in de groep 'criminele kinderen' en zijn vier dochters die slechts één verkeersmisdrijf hebben begaan (in alle gevallen rijden onder invloed), in de groep 'niet crimineel' geplaatst. Van de 44 kinderen in de leeftijdscategorie 19 tot 33 jaar, vallen er achttien in de groep 'niet-criminele' kinderen en 26 in de groep die minimaal één ernstig delict hebben gepleegd en hiervoor zijn veroordeeld.

§3.2.2. Diepteonderzoek

Om dieper in te gaan op de mechanismen die tot een bepaalde uitkomst leiden en achter de beschrijvende statistieken van het breedteonderzoek te kijken, zijn veertien van de 25 gezinnen (casussen) intensief bestudeerd. De veertien gezinnen die nader zijn onderzocht in het diepteonderzoek bevatten acht gezinnen waarvan minimaal één kind dat negentien jaar of ouder is, bekend is bij Jeugdbescherming Regio Amsterdam, voormalig Bureau Jeugdzorg. Deze keuze is gemaakt vanwege de rijke informatie die JBRA heeft over de kinderen en gezien deze informatie beschikbaar was voor het onderzoek. Om selectiviteit tegen te gaan en niet alleen kinderen mee te nemen die een dossier hebben bij JBRA, zijn ook zes soortgelijke gezinnen meegenomen waarvan geen enkel kind bekend is bij JBRA. Bij de selectie van deze zes gezinnen is gekeken of

deze gezinnen ongeveer dezelfde gezinssamenstelling hebben als de acht gezinnen waarvan een kind wel bekend is bij JBRA en of factoren als contact met vader, criminaliteit van de kinderen en moeder en etniciteit redelijk overeen komen. Deze selectie heeft plaatsgevonden op basis van een matrix van de gezinnen en hun kenmerken. De veertien geselecteerde casussen bevatten samen 27 kinderen tussen de 19 en 33 jaar. Hiervan hebben negen kinderen (33%) geen veroordeling voor een ernstig delict (8 meisjes en 1 jongen). Achttien kinderen (67%) hebben wel een (of meer) veroordelingen voor ernstige delicten (6 meisjes en 12 jongens). Elf van de 27 kinderen (41%) heeft een dossier bij JBRA. Dit zijn zes meisjes en vijf jongens.

Er is gekozen om de informatie uit het breedteonderzoek met betrekking tot de mechanismen aan te vullen met casestudies, aangezien onderliggende mechanismen vooral duidelijk worden wanneer bepaalde zaken zeer intensief worden bestudeerd (Kruisbergen, van de Bunt & Kleemans, 2012). Het werken met casussen kan een rijkheid aan informatie bieden, door zo veel mogelijk variabelen mee te nemen om te identificeren hoe een complexe samenkomst van omstandigheden een bepaalde uitkomst kan produceren (Boeije, 2005). Bij het breedteonderzoek wordt enkel in kaart gebracht hoe de criminele en niet-criminele kinderen in het algemeen scoren op verschillende geoperationaliseerde factoren en in het diepteonderzoek kunnen hele gezinnen worden bestudeerd en kan gekeken worden wat er nu precies gebeurt in het gezin en wat aanknopingspunten zijn voor interventie. In het diepteonderzoek wordt per gezin de levensloop van de kinderen in kaart gebracht, aan de hand van een tijdlijn waarin gebeurtenissen (*life-events*) en factoren die in de bestaande literatuur als van invloed worden gezien op criminaliteit (zoals scheiding van de ouders) worden verwerkt. Middels tijdlijnen wordt getracht ‘achter’ de cijfertjes te kijken en te achterhalen welke gebeurtenissen of factoren erin resulteren dat een bepaald kind zijn vader achterna gaat of juist niet. Er wordt hierbij naar zo veel mogelijk factoren gekeken, zoals de gezinssituatie, omgang met criminele vrienden en begeleiding van Jeugdzorg, om te bepalen wat precies de mechanismen zijn achter de intergenerationele overdracht en welke mechanismen hiertegen beschermen. Het onderzoek is exploratief van aard en middels het ‘*bottom-up*’ uitpluizen van de gezinnen kunnen er wellicht ook andere mechanismen naar voren komen, dan waar naar wordt gekeken in het breedteonderzoek.

§3.3. Bronnen

Om het beeld van de gezinnen zo volledig mogelijk te maken, is gebruik gemaakt van verschillende bronnen: Dossiers, media en interviews.

§3.3.1. Dossiers

Het onderzoek maakt gebruik van politiedossiers (waaronder handhavings- en opsporingsinformatie valt), justitiële documentatie (strafbladen) en jeugdzorgdossiers. Per gezinslid (ook de moeder en de niet-criminele kinderen) is er zo veel mogelijk informatie verzameld. Ook is gebruik gemaakt van informatie uit GBA om wijzigingen in de achternamen van de kinderen te achterhalen en huwelijken en scheidingen van de ouders en de kinderen in kaart te brengen.

Met betrekking tot de *politiedossiers* is voor de eerste onderzoeksvraag hoofdzakelijk gebruik gemaakt van informatie uit HKS (Herkenningssysteem). HKS is een landelijk systeem van de recherche, waarin personen geregistreerd staan tegen wie een proces-verbaal terzake van een gepleegd misdrijf is opgemaakt en

als verdachte naar het OM (Openbaar Ministerie) is ingezonden. In HKS worden dus antecedenten (misdrijven) geregistreerd waarvan iemand verdacht is, maar niet per se voor is veroordeeld (Politie, 2015a). Naar schatting spreekt de rechter echter bij 90 procent van de verdachten het oordeel schuldig uit (Besjes & van Gaalen, 2008), waardoor met ruime zekerheid kan worden aangenomen dat een persoon met meerdere HKS-antecedenten op het verkeerde pad is beland. Daarnaast is bij de eerste onderzoeksvraag in Blueview gekeken of de kinderen antecedenten in groepsverband hebben gepleegd of met vader samen. Blueview is een zoekmachine die alle documenten en landelijke gegevens ontsluit met betrekking tot een bepaald persoon uit diverse handhavings- en opsporingssystemen, zoals BVH (Basisvoorziening Handhaving) Summ-IT (opsporingsinformatie) en HKS (Politie, 2015b). Voor de tweede onderzoeksvraag is dieper gezocht in de systemen. Hiervoor is bijvoorbeeld informatie gehaald uit sociale verhalen en mutaties. De informatie afkomstig uit Blueview (die tot vijf jaar terug gaat) is aangevuld met BVH gegevens die tot tien jaar terug gaan en voor de veertien gezinnen uit het diepteonderzoek is toestemming verkregen om ook de gegevens die langer dan tien jaar terug gaan, tot 1997 (het begin van het systeem) te mogen gebruiken.

De gebruikte *justitiële documentatie* betreft de strafbladen vanaf het moment dat personen worden verdacht van een misdrijf en de zaak in behandeling is genomen door het OM. Wanneer een zaak is afgedaan, wordt de wijze van afdoening of de uitspraak vermeld op het strafblad. De justitiële data is gebruikt om het aantal kinderen met een veroordeling op te zoeken, om bij de tweede onderzoeksvraag met betrekking tot de werkzame mechanismen te kunnen spreken over ‘kinderen die een delict hebben gepleegd’ en ‘kinderen die geen delict hebben gepleegd’. Ook is de justitiële documentatie gebruikt om de typen straffen en maatregelen op te zoeken die de kinderen en de vaders hebben gekregen, evenals de periodes van detentie van de vaders.

Als laatste is gekeken of de kinderen bekend zijn in de systemen van JBRA. Indien dit het geval is, zijn de *jeugdzorgdossiers* opgevraagd bij het archief (aangezien het afgesloten dossiers betreft). Uit de jeugdzorgdossiers is informatie gehaald over onder andere de hobby's van het kind, intelligentie en aanvullende informatie over bijvoorbeeld mechanismen als waardensocialisatie.

§3.3.2. Media

Het dossieronderzoek is aangevuld met een *search* van de geselecteerde beroepscriminelen in dagbladen en tijdschriften (middels *LexisNexis*) en via Google. Voor het breedteonderzoek is gekeken hoeveel negatieve persberichten er over vader zijn verschenen en of vader bekend is op websites als Crimepedia. Voor het diepteonderzoek is gekeken wanneer een persbericht over vader is verschenen en of dit heeft geresulteerd in bepaalde gedragingen bij de kinderen.

§3.3.3. Interviews

Tot slot zijn er drie aanvullende interviews gehouden met medewerkers van de organisaties die betrokken zijn bij de families of de families in beeld hebben Twee medewerkers van de politie zijn geïnterviewd (een onderzoeker en een wijkagent) en één medewerker van JBRA, die de zorgmeldingen coördineert vanuit de recherche met betrekking tot kinderen van zware criminelen. De interviews hadden als doel aanvullende uitspraken te doen met betrekking tot de werkzame mechanismen, voornamelijk de beschermende mechanismen. Verschillende casussen zijn tijdens de interviews besproken om te kijken of de geïnterviewde

personen nog aanvullende informatie hadden over bijvoorbeeld de kinderen die niet bekend zijn in de systemen.

§3.4. Beschrijving analyse van de resultaten

§3.4.1. Breedteonderzoek: Frequenties

De resultaten met betrekking tot het breedteonderzoek worden in tellingen weergegeven, met een beschrijvende component. Op deze manier kan in beeld worden gebracht of bepaalde dingen wel of niet voorkomen en wat opvallende zaken zijn met betrekking tot de kinderen van beroeps-criminelen. Per gezin is een tabel gemaakt en is tijdens het doornemen van de dossiers de relevante informatie met betrekking tot de verschillende factoren in de tabel opgenomen. Na het doornemen van de dossiers van alle gezinnen (en de media-analyse) zijn de gegevens van de ouders en kinderen ingevoerd in SPSS en zijn door middel van dit softwareprogramma de frequentietabellen uitgedraaid. De onderzoeksgroep is te klein om uitgebreide kwantitatieve analyses op los te laten. Waar mogelijk zijn er wel verbanden getoetst tussen bepaalde variabelen, door middel van *t*-toetsen voor twee onafhankelijke steekproeven (bijvoorbeeld om zonen en dochters te vergelijken op de leeftijd waarop zij voor het eerst als verdachte worden aangemerkt), Chi-kwadraattoetsen (om de sterkte van de relatie tussen twee categorische variabelen uit te rekenen) en waar Chi-kwadraattoetsen niet mogelijk waren vanwege een kleiner aantal observaties dan vijf in één cel, is waar relevant de Phi-coëfficiënt berekend. In het eerste deel van het breedteonderzoek dat als antwoord dient op de eerste onderzoeksvraag, staat de vergelijking tussen zonen en dochters centraal. In het tweede deel van het breedteonderzoek met betrekking tot de mechanismen, staat de vergelijking tussen criminele en niet-criminele kinderen centraal. Belangrijk te vermelden is dat wanneer een kind van een beroeps-crimineel niet bekend is in de politiesystemen, is aangenomen dat deze niet delinquent is.

§3.4.2. Diepteonderzoek: Tijdlijnen

Voor het diepteonderzoek is getracht exploratief te bestuderen wat er gebeurt achter de cijfers die in het breedteonderzoek naar voren zijn gekomen. Door middel van het programma *Analyst Notebook*, zijn veertien tijdlijnen gemaakt (één per gezin) met daarop de belangrijke gebeurtenissen die beschermend of juist risico verhogend kunnen werken voor intergenerationele overdracht, zoals scheiding van de ouders. Op de tijdlijnen is tevens aangegeven wanneer de kinderen zelf delicten hebben gepleegd, om te kijken of bepaalde factoren lijken te resulteren in het plegen van delicten (of juist niet). Ook relevante uitspraken van kinderen en ouders (in bijvoorbeeld sociale verhoren of gesprekken met een gezinsbegeleider) zijn hierbij meegenomen. Elk gezinslid heeft een andere kleur gekregen op de tijdlijn, om zo de verschillende patronen in beeld te brengen. Vanuit bestaande theorieën is gekeken naar de cases en op basis van het empirische materiaal is een inschatting gemaakt van de werkzame mechanismen. Deze inschatting is minder kwantificerend dan in het breedteonderzoek en dient als verdieping op deze informatie met betrekking tot hoe de mechanismen lijken te werken. In het resultatenhoofdstuk met betrekking tot de mechanismen worden de resultaten van het breedteonderzoek aangevuld met een beschrijving van de cases. De interviews zijn gehouden na het maken van de tijdlijnen en zijn als aanvulling op de resultaten gebruikt. Op basis van de resultaten kunnen geen harde causale uitspraken worden gedaan (dat één bepaald mechanisme de definitieve oorzaak is), maar kunnen er wel nieuwe inzichten worden geboden, waar in vervolgonderzoek verder op door kan worden gegaan. Wanneer de tijdlijnen gepubliceerd zouden worden, kan de privacy van de geselecteerde gezinnen geschonden worden.

Daarom is ervoor gekozen deze niet toe te voegen, maar een fictieve tijdlijn van een 'gemiddeld' gezin op te nemen in de bijlage.

§3.4.3. Anonimisering

De resultaten van het diepteonderzoek zijn geanonimiseerd, omdat de gebruikte data vertrouwelijke gegevens bevat. Anonimisering dient bij dit onderzoek zorgvuldig te gebeuren, vanwege het geringe aantal ABC'ers met kinderen in de juiste leeftijdscategorie. Als de cases namelijk te gedetailleerd worden beschreven, kunnen ze tot concrete personen of gezinnen worden herleid en aan deze gezinnen schade toebrengen. Zonder details, die van belang zijn om voor de lezer de context en mechanismen duidelijk te maken binnen de georganiseerde misdaad, wordt het verhaal echter wel heel abstract. Daarom wordt het casusmateriaal zo veel mogelijk gebruikt als toelichting bij een algemener verhaal, en door te anonimiseren middels abstractie en te verwijzen naar één (of een aantal) van de onderzochte casussen. Deze aanpak is ook gehanteerd in de Monitor Georganiseerde Criminaliteit (Kruisbergen, van de Bunt & Kleemans, 2012). Vanwege de leesbaarheid wordt er zo nu en dan bij de bespreking van de bevindingen met initialen verwezen naar de kinderen, zoals X of A. Deze initialen zijn willekeurig gekozen en corresponderen niet met de werkelijke namen.

§3.5. Validiteit en betrouwbaarheid

Een nadeel van het werken met politie-, justitie- en jeugdzorgdossiers is dat deze bronnen niet voor wetenschappelijk onderzoek zijn ontworpen. De databases waarin de informatie is opgenomen, zijn voor operationele doeleinden ontworpen en worden voor deze doelen gebruikt. Dat wil zeggen dat de leveranciers van de informatie niet dezelfde eisen van validiteit en betrouwbaarheid aan de gegevens stellen die een wetenschappelijk onderzoeker eraan zou stellen (Bijleveld, 2007). Daarnaast wordt alles wat niet aan het operationele doel bijdraagt, vaak niet opgenomen en kan de hoeveelheid informatie die wordt opgenomen van dossier tot dossier verschillen. Onvolledigheid van de dossiers kan de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek in gevaar brengen. Om dit te corrigeren, is ook gebruik gemaakt van andere bronnen van informatie, namelijk van verschillende databases en aanvullende interviews. Hiermee is gepoogd de eventuele gaten op te vullen die ontstaan door onvolledige dossiers.

§3.6. Reikwijdte onderzoek

Dit onderzoek maakt het mogelijk kwalitatieve uitspraken te doen met betrekking tot intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde criminaliteit. Harde generaliserende uitspraken zijn op basis van het onderzoeksmateriaal veel minder zinvol. Het onderzoek geeft een goed beeld van de ABC-populatie in Amsterdam, maar niet van de intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad in heel Nederland. Bovendien kan alleen worden aangegeven dat bepaalde verschijnselen vóórkomen, dat zij meer dan incidenteel voorkomen of dat zij niet voorkomen (voor zover bekend is). Hoe vaak bepaalde verschijnselen voorkomen in Nederland is op basis van dit onderzoek echter niet verantwoord aan te geven. Het enige antwoord dat hierop gegeven kan worden, betreft het aantal keren dat een bepaald verschijnsel vóórkomt in de onderzochte cases. Alle 'kwantificerende' uitspraken als 'veel' of 'vaak' worden in dit onderzoek dus gedaan binnen de context van de geanalyseerde cases. Deze situatie zou echter niet anders zijn geweest, wanneer alle beroeps-criminelen in Nederland werden onderzocht. Ook dan is er sprake van een selectieve steekproef, welke

wordt bepaald door de prioriteiten van politie en justitie. Hierdoor is het in feite onmogelijk om generaliserende kwantitatieve uitspraken te doen over intergenerationele overdracht binnen criminele samenwerkingsverbanden. Daarom is ervoor gekozen het onderzoek in te delen in een breedteonderzoek en een diepteonderzoek: Om wel een beeld te schetsen van de gehele populatie, maar ook de sterke kanten van kwalitatieve analyses mee te nemen en het soort uitspraken dat op basis daarvan kan worden gedaan. De diepte van kwalitatief onderzoek en de rijkdom van het empirisch materiaal (politie-, justitie- én jeugdzorggegevens) maken dit onderzoek dus bij voorkeur geschikt voor het beantwoorden van kwalitatieve vragen over hoe het met de criminele carrière van kinderen van beroepscriminelen is gesteld en welke mechanismen hierbij een rol lijken te spelen.

§4 – Resultaten onderzoeksvraag 1

Om een uitspraak te kunnen doen in welke mate er sprake is van intergenerationele overdracht van criminaliteit bij de zonen en dochters van beroepscriminelen, wordt in dit hoofdstuk besproken hoeveel kinderen van de 25 beroepscriminelen deelnemen aan criminaliteit (§4.1), wat de frequentie (§4.2) en ernst (§4.3) is van de door hen en hun vader gepleegde delicten, de lengte van de criminele carrière van de vaders en de kinderen (§4.4) en tot slot hoeveel kinderen verdacht zijn van het plegen van delicten in groepsverband (§4.5). Waar relevant, worden de resultaten voor zonen en dochters vergeleken en waar toetsing mogelijk was, worden de significanties van de verbanden genoemd. Eerst volgt telkens een bespreking van de resultaten voor de 48 ‘kinderen’ die negentien jaar of ouder zijn en daarna volgen de resultaten met betrekking tot de 28 kinderen die jonger zijn dan negentien jaar.

§4.1. Deelname aan criminaliteit

Van de 48 kinderen die negentien jaar of ouder zijn, hebben 33 kinderen (12 meisjes en 21 jongens) minimaal één HKS-antecedent op hun naam staan (69%). Dit betreffen twaalf van de 25 meisjes (48%) en 21 van de 23 jongens (91%). Slechts twee jongens hebben dus geen HKS-antecedent. Voor één van deze twee jongens die geen antecedent op zijn naam heeft staan, is echter wel een mutatie gemaakt dat hij brutaal deed tegen politieagenten en deze jongen is net als zijn moeder verdacht geweest van witwassen. Het verband tussen geslacht en het wel of niet hebben van antecedenten is significant, $\Phi(1, N = 48) = -.432, p < .05$. Dit betreft een sterk verband (Cohen, 1988), met andere woorden, het zijn van een jongen of meisje hangt sterk samen met het hebben van HKS-antecedenten bij deze groep kinderen.

De 28 kinderen die jonger zijn dan negentien jaar hebben allen geen HKS-antecedent op hun naam staan, op één jongen en één meisje na. Daarnaast is één jongen vaker betrokken bij mishandeling en afpersing, maar deze heeft geen antecedent op zijn naam staan. Voor de interpretatie van dit resultaat is het belangrijk te vermelden dat tien van deze 28 kinderen jonger zijn dan twaalf jaar zijn en dus niet strafrechtelijk veroordeeld kunnen worden. Aangezien twaalfminners soms wel in HKS worden opgenomen, zijn deze kinderen ook door het systeem gehaald. Geen van de kinderen onder de twaalf jaar was echter bekend in het Herkenningsdienstsysteem.

Naast het aantal kinderen dat HKS-antecedenten heeft, is het interessant te vermelden van hoeveel vaders minimaal één kind één of meer HKS-antecedenten heeft. Van twintig criminele vaders (80%) hebben één of meerdere kinderen die negentien jaar of ouder zijn één of meer HKS-antecedenten op hun naam staan. Van vijf vaders heeft dus geen enkel kind dat negentien jaar of ouder is een antecedent op zijn of haar naam staan. Deze vaders hebben alle vijf uitsluitend dochters, zie tabel 4. Van 100 procent van de vaders met zonen die negentien jaar of ouder zijn, heeft dus minimaal één kind een HKS-antecedent. Van de twintig

Tabel 4: *Heeft vader kinderen met HKS-antecedenten?*

Vaders geen enkel kind HKS-antecedent(en)	5
Vaders zowel kinderen wel als geen HKS-antecedent(en)	7
Vaders alle kinderen HKS-antecedenten	13
Totaal	25

vaders waarvan minimaal één kind een antecedent op zijn naam heeft staan, hebben zeven vaders zowel kinderen met als zonder HKS-antecedenten. Van de overige vaders (13) hebben alle kinderen van negentien jaar of ouder een minimaal één antecedent op hun naam staan.

§4.2. Frequentie gepleegde delicten

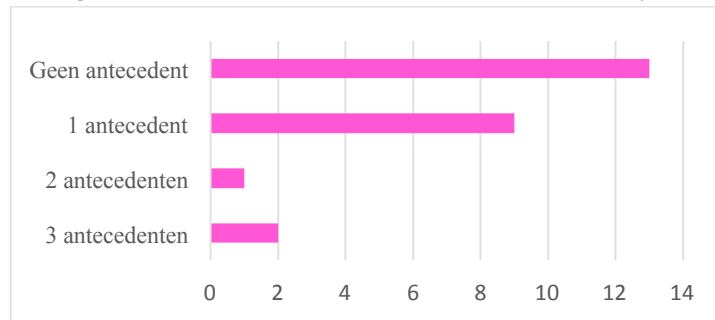
§4.2.1. Vaders

De vaders hebben gemiddeld 33 antecedenten op hun naam staan. Dit aantal is gebaseerd op 22 ABC'ers. Van drie personen zijn geen gegevens meer beschikbaar in HKS, in verband met overlijden. Voor de drie andere overleden personen zijn er nog justitiële gegevens beschikbaar, welke gebruikt zijn om het aantal antecedenten te beschrijven. Het aantal antecedenten loopt sterk uiteen. Zo hebben acht vaders drie tot vijftien antecedenten en hebben acht andere vaders 45 tot meer dan 65 antecedenten.

§4.2.2. Kinderen

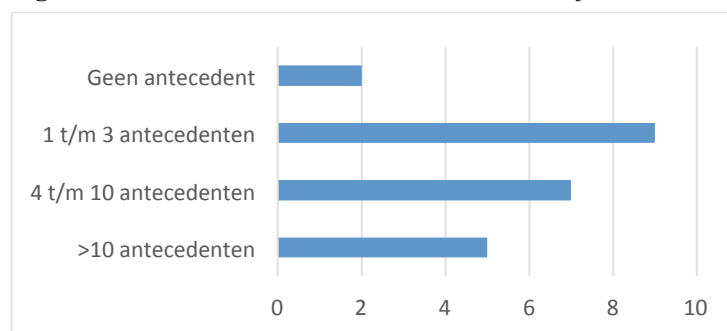
Zoals te zien is in figuur 1, hebben dertien van de 25 dochters (52%) die negentien jaar of ouder zijn geen enkel HKS-antecedent. Negen dochters hebben één antecedent op hun naam staan (36%), één dochter heeft twee HKS-antecedenten (4%) en twee dochters hebben drie antecedenten op hun naam staan (12%).

Figuur 1: Aantal HKS-antecedenten dochters ≥ 19 jaar

In figuur 2 is te zien dat negen van de 23 zonen die negentien jaar of ouder zijn één tot drie HKS-antecedenten hebben (38%). Hiervan heeft slechts één zoon één antecedent op zijn naam staan. Zeven zonen hebben vier tot tien HKS-antecedenten (30%) en vijf zonen hebben meer dan tien HKS-antecedenten (22%), variërend van 14 tot 40 antecedenten.

Figuur 2: Aantal HKS-antecedenten zonen ≥ 19 jaar

De zoon en dochter die jonger zijn dan negentien jaar en bekend zijn in HKS, hebben beiden één antecedent op hun naam staan.

§4.3. Ernst gepleegde delicten

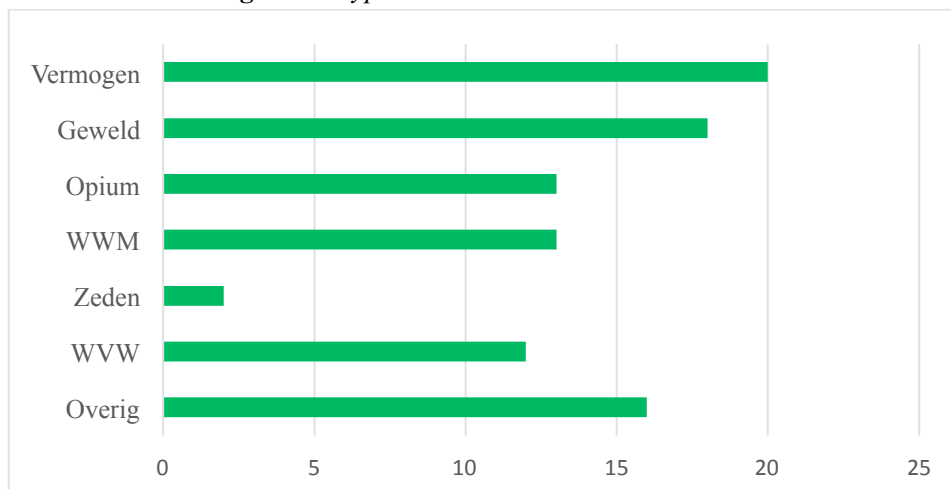
Met betrekking tot de ernst van de gepleegde delicten, is gekeken naar de typen antecedenten van de vaders en de kinderen, hoeveel kinderen een label hebben gekregen van de politie en welk en welke typen straffen de vaders en de kinderen hebben gekregen.

§4.3.1. Typen antecedenten

Vaders

De beroepscriminelen hebben een breed scala aan soorten antecedenten op hun naam staan, zoals te zien is in figuur 3. Er is maar één vader die enkel geweldsantecedenten heeft in HKS en één overig antecedent. De rest heeft verschillende antecedenten op hun naam staan. Van de 22 beroepscriminelen waarover gegevens beschikbaar zijn met betrekking tot de typen antecedenten, hebben 20 criminelen (91%) vermogensantecedenten in HKS, zoals witwassen, heling, afpersing en diefstal. Achttien vaders (82%) hebben geweldsantecedenten, zoals mishandeling en (poging) tot doodslag/moord. Ook hebben achttien vaders (82%) één of meer antecedenten met betrekking tot de Wet Wapens en Munitie (WWM), meestal verboden vuurwapenbezit. Dertien beroepscriminelen (59%) hebben drugsantecedenten (opiumdelicten) op hun naam staan. Dit betreft vaak grootschalige drugshandel. Daarnaast hebben vijf vaders (20%) geen drugsantecedenten, maar zijn zij in andere systemen wel verdacht (geweest) van handel in verdovende middelen. Twaalf vaders (48%) hebben verkeersantecedenten (WVW), zoals het veroorzaken van ongelukken en rijden onder invloed. Zeventien vaders (68%) hebben overige HKS-antecedenten, voornamelijk bedreigingen. Slechts twee criminelen (8%) hebben een zedenantecedent (aanranding) op hun naam staan.

Figuur 3: *Typen antecedenten vader*

Van de drie overleden beroepscriminelen waarvan geen gegevens meer beschikbaar zijn in HKS, blijkt uit BVH dat twee van hen in de drugs- en wapenhandel zaten en de andere crimineel blijkt aangehouden te zijn voor poging tot moord.

Kinderen

In tabel 5 is te zien dat de 25 dochters van beroepsdelinquenten voornamelijk vermogensantecedenten (5) op hun naam hebben staan, net als antecedenten met betrekking tot de Weg- en Verkeerswet (5). De 23 zonen hebben voornamelijk gewelds- (17) en vermogensantecedenten (13) en/of antecedenten met betrekking tot de Wet Wapens en Munitie (14) en/of de Weg en Verkeerswet (12) op hun naam staan. Vijf zonen hebben drugsantecedenten (naast andere antecedenten) en zeven zonen hebben naast bovengenoemde antecedenten ook overige HKS-antecedenten, zoals vernieling of het beledigen van een ambtenaar in functie. Zowel dochters als zonen hebben geen zedenantecedent op hun naam staan.

Tabel 5: *Typen antecedenten dochters en zonen*

Type antecedent	Aantal dochters	Aantal zonen
Vermogen	5	13
Geweld	3	17
Opium	1	5
WWM	1	14
Zeden	0	0
WVW	5	12
Overig	2	7

De dochter die jonger is dan negentien jaar wordt verdacht van het stelen van een fiets en de minderjarige zoon van betrokkenheid bij een straatroof.

§4.3.2.Label

Vaders

Alvorens aan bod komt hoeveel kinderen een label hebben gekregen van de politie (en welk), is het interessant te vermelden dat de vaders naast hun classificatie als ABC'er soms ook een aantal gevarenclassificaties hebben gekregen. Zo heeft negen van de 22 vaders waarover de betreffende gegevens bekend zijn, de gevarenclassificatie 'vuurwapengevaarlijk'. Vijf vaders behoren tot de categorie 'verzetpleger' en vier personen hebben de classificatie 'harddruggebruiker'. Eén vader wordt geclassificeerd als 'vluchtgevaarlijk' en een andere vader heeft het stempel 'medische indicatie'. Vermeld dient te worden dat dit niet betekent dat de andere ABC'ers niet onder een betreffende categorieën vallen, aangezien het toekennen van labels afhankelijk is van de bereidwilligheid van personen deze toe te kennen en in te voeren in het systeem.

Kinderen

Van de 48 kinderen van beroepsdelinquenten die negentien jaar of ouder zijn, hebben acht jongens (17%) één of meerdere labels gekregen van de politie. Twee jongens hebben het label Amsterdamse Crimineel (AC'er), twee jongens worden als Top-600 jongere bestempeld en vier jongens hebben de classificatie ABC'er. Dit betekent dat een kleine tien procent van de kinderen van beroepsdelinquenten ook zwaar in de georganiseerde misdaad zit en tot de meest zware delinquenten van Amsterdam kunnen worden gerekend. Daarnaast hebben drie zonen de classificatie 'vuurwapengevaarlijk'. Eén jongen heeft het label 'vluchtgevaarlijk' en één jongen heeft als label 'harddruggebruiker'. Opvallend is dan één zoon die geclassificeerd wordt als ABC'er, zelf inmiddels ook een kind heeft dat verschillende antecedenten op zijn naam heeft staan. Geen enkele dochter van de

beroeps-criminelen heeft een label van de politie. De twee kinderen die jonger zijn dan negentien jaar en een antecedent op hun naam hebben staan, hebben evenmin een label van de politie.

§4.3.3. Opgelegde straffen/maatregelen

Vaders

Van 22 vaders waarvan de justitiële documentatie nog beschikbaar is, hebben 21 vaders minimaal één detentiestraf opgelegd gekregen door justitie (95%). Ook hebben 20 van de 22 vaders waarover deze gegevens bekend zijn minimaal één geldboete gekregen (90%). Opvallend is dat bij 21 vaders minimaal één zaak is geseponeerd (95%) en daarnaast zijn 19 vaders voor minimaal één antecedent vrijgesproken (86%), zie tabel 6.

Kinderen

Slechts één van de twaalf dochters met een HKS-antecedent, heeft een detentiestraf opgelegd gekregen. Dit betrof een straf van 180 dagen, waarvan 153 dagen voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar. Vier dochters kregen een geldboete met betrekking tot een Weg- en Verkeerswetantecedent. Eén dochter heeft een transactieboete gekregen en bij vijf dochters vond een sepot plaats. In vier van de gevallen kwam het sepot door gebrek aan bewijs en in één geval vanwege de gezondheidstoestand van de dochter. Eén dochter werd vrijgesproken en bij een andere dochter is de zaak nog niet afgesloten.

Tien van de 21 zonen die negentien jaar of ouder zijn en HKS-antecedent op hun naam hebben staan (48%), heeft een detentiestraf opgelegd gekregen (jeugddetentie en/of gevangenisstraf). De gemiddelde lengte van een gevangenisstraf betreft zo'n zes tot twaalf maanden. Verschillende (7) zonen hebben al meerdere gevangenisstraffen opgelegd gekregen. Eén zoon die ouder is dan 33 jaar, is zelfs tot levenslang veroordeeld. Tevens hebben drie zonen in andere landen gedetineerd gezeten, zoals Italië, Marokko en Frankrijk. Veertien zonen (67%) hebben een geldboete ontvangen. Hierbij ging het om delicten als bedreiging en antecedenten met betrekking tot de Wet en Verkeerswet (WVW), Wet Wapens en Munitie (WWM) of de Opiumwet. De overige opgelegde straffen en maatregelen, zijn weergegeven in tabel 6. Opgemerkt dient te worden dat HALT een politieafdoening is en niet terug te vinden is in de justitiële documentatie. Voor zover bekend hebben twee zonen een HALT-afdoening gekregen, maar dit kunnen er meer zijn. Bij zeven zonen (25%) heeft (wel eens) een sepot plaatsgevonden. Hiervoor waren verschillende gronden, zoals medeschuld van de benadeelde (bij mishandeling), onvoldoende bewijs (bij overige moord en doodslag) en gewijzigde omstandigheden. Tot slot zijn zes zonen (29%) vrijgesproken voor een antecedent en is één zoon voor een antecedent ontslagen van alle rechtsvervolging. Opvallend is dat de kinderen, net als hun vader relatief vaak 'ermee weg lijken te komen', gezien het aantal taak- en leerstraffen, sepot, transacties en vrijspraken.

Bij zowel het meisje als de jongen die jonger zijn dan negentien jaar en HKS-antecedent hebben, is de zaak geseponeerd.

Tabel 6: *Opgelegde straffen/maatregelen vaders, dochters en zonen*

Type straf/maatregel	Vaders	Aantal dochters	Aantal zonen
Detentie	21	1	10
Geldboete	20	4	14
Werkstraf/taakstraf	10	0	14
Leerstraf	0	0	1
Maatregel schadevergoeding	7	0	3
Ontzegging rijbevoegdheid	6	0	6
Toewijzig civiele vordering	4	0	6
MHS	-	0	2
HALT	-	0	2
Transactie	11	1	10
Sepot	21	5	7
Vrijspraak	19	1	6
Ontslag alle rechtsvervolging	2	0	1

§4.4. Lengte criminele carrière

Met betrekking tot de duur van de criminele carrière van de vaders en de kinderen, is gekeken naar de leeftijd waarop de ouder en de kinderen voor het eerst verdachte zijn geworden van een misdrijf en de leeftijd waarop zij dit voor het laatst waren.

§4.4.1. Leeftijd eerste HKS-antecedent

Vaders

Van de 22 beroepscriminelen waarover gegevens bekend zijn met betrekking tot hun HKS-antecedenten, is de gemiddelde leeftijd waarop zij voor het eerst werden verdacht van een misdrijf 23,5 jaar. De verdeling van de ‘startleeftijden’ van de criminele carrière (voor zover deze bekend zijn bij de politie) van de vaders is weergegeven in tabel 7, net als de verdeling van de startleeftijden van de zonen en dochters.

Kinderen

De twaalf dochters negentien jaar of ouder zijn en een antecedent op hun naam hebben staan, werden voor het eerst (en vaak ook voor het laatst) verdacht van een strafbaar feit aan het begin van hun achttiende levensjaar. Drie dochters hebben hun eerste HKS-antecedent voor hun vijftiende levensjaar. De 21 zonen die negentien jaar of ouder zijn en een antecedent op hun naam hebben staan, werden gemiddeld voor het eerst verdacht van een strafbaar feit aan het eind van hun zestiende levensjaar. Acht jongens hadden hun eerste HKS-antecedent voor hun vijftiende levensjaar. Uit een *t*-toets voor twee onafhankelijke groepen, blijkt dat de gemiddelde leeftijd waarop kinderen voor het eerst een antecedent plegen (zover bekend in HKS), niet significant verschilt tussen zonen en dochters ($F(31) = .507, p = .22$). Opmerkelijk is dat de

Tabel 7: *Startleeftijd criminele carrière vaders, dochters en zonen*

Leeftijd eerste antecedent	Vaders	Dochters	Zonen
12-15 jaar	5	3	8
16-18 jaar	3	4	6
>18 jaar	14	5	7
Gemiddelde leeftijd	23,5	18,25	16,8

kinderen een stuk jongere startleeftijd hebben dan de vaders. Tussen vaders en zonen is dit verschil zelfs zeven jaar.

De twee kinderen die jonger zijn dan negentien jaar en een HKS-antecedent op hun naam hebben staan, waren beiden zestien jaar toen zij dit delict pleegden.

§4.4.2. Meest recente HKS-antecedent

Vaders

Dat de vaders nog delicten plegen na de geboorte van hun kinderen, blijkt uit de gegevens met betrekking tot hun meest recente HKS-antecedent. De negentien vaders die nog in leven zijn, werden gemiddeld vijf jaar geleden (in 2010) voor het laatst verdacht van een strafbaar feit. Van één vader die het langst geleden voor het laatst als verdachte is aangemerkt, is zijn meest recente antecedent afkomstig uit 2006. Deze persoon zit echter sinds een aantal jaar een gevangenisstraf uit in het buitenland. Van drie van de zes vaders die niet meer in leven zijn, is het meest recente antecedent gemiddeld tien jaar geleden (in 2005). Van drie beroepscriminelen die zijn overleden, is het onbekend wanneer zij voor het laatst als verdachte zijn aangemerkt.

Kinderen

Van de tien kinderen (waarvan negen dochters) die negentien jaar of ouder zijn en maar één antecedent op hun naam hebben staan, is het antecedent gemiddeld vier jaar oud (uit 2011). Van de 23 kinderen die meer dan één antecedent op hun naam hebben staan (waarvan drie dochters), is het meest recente antecedent 4,5 jaar geleden, uit eind 2010. Er is geen significant verschil tussen jongens en meisjes met betrekking tot hoelang geleden zij voor het laatst als verdachte zijn aangemerkt in HKS ($F(31) = .004, p = .319$). Van de twee kinderen die jonger zijn dan negentien jaar, is het HKS-antecedent afkomstig uit 2013, respectievelijk 2014.

§4.5. Gepleegde delicten in groepsverband

Voor zover bekend bij de politie worden minimaal 22 van de 33 kinderen die negentien jaar of ouder zijn en een antecedent op hun naam hebben staan, ervan verdacht één of meer delicten in groepsverband te hebben gepleegd (67%). Van acht kinderen (vier zonen en vier dochters) is het onbekend of zij mededaders hadden en bij drie kinderen was dit niet het geval. Het verband tussen geslacht en delinquentie in groepsverband is niet significant, $\Phi(1, N = 33) = -.274, p = .17$. Zes dochters worden ervan verdacht een delict te hebben gepleegd met vriendinnen of binnen een criminele vriendengroep (zie tabel 8). Dit betrof bijvoorbeeld een straatroof, een winkeldiefstal of het plegen van geweld tegen andere meisjes in het uitgaansleven. Van de zestien zonen die verdacht zijn van het plegen van delicten in groepsverband, worden vier zonen ervan verdacht met criminele vrienden geweld te hebben gepleegd. Zeven zonen worden verdacht van het plegen van diefstallen, inbraken of straatroven in een criminele vriendengroep, vaak in combinatie met vernieling. Ook zijn vijf zonen verdacht van drugshandel met andere bekende criminele personen. Opvallend is dat de zonen van de ABC'ers soms met elkaar betrokken zijn bij antecedenten. Zover bekend is dit bij minimaal vier zonen het geval. Ook is van vier zonen bekend dat zij samen met hun vader betrokken waren bij een antecedent. Dit betreft een geweldsdelict, drugshandel en liquidaties in opdracht van vader.

Tabel 8: *Kinderen verdacht van delicten in groepsverband?*

Groepsverband	Dochters	Zonen
Ja	6	16
Nee	2	1
Onbekend	4	4
Totaal	12	21

Het meisje en de jongen die jonger zijn dan negentien jaar, worden er beiden van verdacht het delict te hebben gepleegd in samenwerking met vriendjes of vriendinnetjes.

§4.6. Conclusie mate van intergenerationele overdracht

Van 80 procent van de vaders die in georganiseerd verband delicten pleegt, heeft minimaal één kind een HKS-antecedent. Op twee na hebben alle zonen een antecedent op hun naam staan (91%). Dit is significant meer dan de 48 procent dochters die een HKS-antecedent hebben. Bovendien hebben de dochters veel minder antecedenten op hun naam staan, alsook minder ernstige: Voornamelijk vermogensantecedenten en antecedenten met betrekking tot de Weg- en Verkeerswet. Slechts één dochter heeft een paar dagen vastgezet voor een gepleegd delict.

De zonen hebben net als hun vader een breed scala aan typen antecedenten op hun naam staan (met uitzondering van zedendelicten), waaronder geweldsantecedenten (80%), antecedenten met betrekking tot de Wet Wapen en Munitie (67%) en vermogensantecedenten (62%). Twaalf zonen hebben vier of meer HKS-antecedenten (52%). Bovendien heeft acht van de 23 zonen die negentien jaar of ouder zijn een label gekregen van de politie, waarvan vier zelfs hetzelfde label als vader: ABC'er. Ook heeft bijna de helft van de jongens in detentie gezeten, wat een indicatie geeft van de ernst van de door hen gepleegde delicten. Samen met het gegeven dat een ruime meerderheid van de kinderen net als vader verdacht is van het plegen van delicten in groepsverband (vier jongens zelfs samen met vader) én met het gegeven dat de vaders nog crimineel actief waren na de geboorte van hun kinderen, lijkt er bij de meerderheid van de zonen sprake te zijn van intergenerationele overdracht van criminaliteit. Bij de dochters lijkt dit veel minder het geval, aangezien maar drie van de 25 dochters meer dan één HKS-antecedent heeft en de ernst van hun antecedenten ook meevalt.

Opvallend is dat de kinderen pas op relatief late leeftijd voor het eerst als verdachte worden aangemerkt door de politie, maar wel veel eerder dan hun vaders. De minderheid van de kinderen begint zijn criminele carrière al voor zijn vijftiende levensjaar (30%). Aangezien het meest recente antecedent gemiddeld vier tot 4,5 jaar geleden is voor de kinderen, is het mogelijk dat sommige kinderen (met name dochters) tot de groep *'adolescent limited offenders'* behoren, oftewel dat hun criminele carrière niet tot in de volwassenheid persisteert. Het lijkt voornamelijk bij zonen, gezien hun vroegere startleeftijd ten opzichte van die van vader en de ernst en frequentie van hun antecedenten te verwachten dat zij net als hun vaders zullen doorgroeien tot beroepscriminelen, wat bij vier zonen al het geval is. Welke mechanismen achter de overdracht zitten, of juist hiertegen beschermen, komt in het volgende resultatenhoofdstuk aan de orde.

§5 – Resultaten onderzoeksvraag 2

Dit hoofdstuk bespreekt de resultaten met betrekking tot welke mechanismen tot intergenerationele overdracht van criminaliteit lijken te leiden bij kinderen van beroepscriminelen, alsook wat de mechanismen lijken te zijn die deze overdracht voorkomen. De mogelijke mechanismen van intergenerationele overdracht waar naar zijn gekeken, betreffen: Cyclus van deprivatie (§5.1), mediërende risicofactoren (§5.2), *assortive mating* (§5.3), sociaal leren (§5.4), *self-fulfilling prophecy* (§5.5) en de sociale gelegenheidsstructuur (§5.6). Het mogelijke mechanisme waar naar is gekeken ter voorkoming van intergenerationele overdracht, betreft sociale binding (§5.7). Telkens wordt per mechanisme eerst een bespreking gegeven van de resultaten uit het breedteonderzoek. Deze resultaten worden aangevuld met de resultaten uit het diepteonderzoek. Het hoofdstuk sluit af met een samenvatting van de bevindingen (§5.8).

§5.1. Mechanisme 1: Cyclus van deprivatie

Bij het onderzoeken van het eerste mogelijke mechanisme van intergenerationele overdracht: De cyclus van deprivatie, oftewel de overdracht van risicofactoren voor delinquentie van ouders op kinderen, is gekeken naar de financiële situatie waarin de kinderen zijn opgegroeid, alsook naar drugsgebruik binnen het gezin.

§5.1.1. Financiële situatie

Van geen enkel kind is de financiële situatie waarin hij of zij is opgegroeid zwart op wit bekend. Wel komen er in verschillende dossiers belastingonderzoeken en relevante mutaties naar voren, wat een indicatie oplevert van de financiële situatie van de kinderen. Van zes kinderen (14%) is de financiële situatie waarin zij zijn opgegroeid echter volledig onbekend. Van het grootste deel van de kinderen (22 kinderen, oftewel 58%) waarvan er wel iets over de financiële situatie bekend is, lijkt deze goed te zijn, zie tabel 9. Deze kinderen wonen vaak in dure huizen (van bijvoorbeeld meer dan een miljoen), hebben dure spullen, maken dure vakantie-reizen en worden vaak gesignaleerd met veel cash op zak. Daarnaast beschikt vader vaak over verschillende dure auto's en panden of vakantiehuizen en van sommige vaders is bekend dat zij een buitenlandse bankrekening hebben, waarover zij geen belasting betalen. Van dertien kinderen lijkt de financiële situatie normaal (34%). Van deze kinderen werkt de moeder en/of hebben de kinderen zelf een baantje en lijkt er geen sprake van 'verwennerij'. Van drie kinderen lijkt de financiële situatie waarin zij zijn opgegroeid niet goed (8%), aangezien één kind geen contact heeft met haar vader en zij met haar moeder van een uitkering leeft. De andere twee kinderen hebben thuis ook geen inkomen en over hen wordt geroddeld dat de familie op 'zwart zaad' zit een aantal jaar nadat vader is overleden. Er is geen significant verband tussen de financiële situatie thuis en de delinquentie van het kind, $\Phi(1, N = 38) = .192, p = .497$.

Tabel 9: Financiële situatie

	Lijkt normaal	Lijkt goed	Lijkt slecht	Totaal
Kind niet crimineel	5	7	2	14
Kind crimineel	8	15	1	24
Totaal	13	22	3	38

Uit het diepteonderzoek blijkt in de eerste plaats dat gebrek aan geld voor één criminele jongen de trigger is om delicten te plegen. Daarnaast lijkt het ook gevolgen met zich mee te brengen, wanneer de kinderen materieel verwend worden door vader. Zo oogt één jongen volgens de jeugdreclassering van huis uit wat verwend, aangezien hij alles krijgt wat hij wil. De jeugdreclasseringsmedewerker zegt dat deze verwennerij waarschijnlijk deels ten grondslag kan liggen aan het delinquente gedrag van de jongen. De medewerker is van mening dat zijn ouders hem *"meer normen en waarden zouden kunnen meegeven om hem te motiveren tot ander gedrag"*. Een dochter van een andere vader krijgt nadat vader uit detentie komt veel cadeaus (ter waarde van duizenden euro's) en geld, waarop het meisje zich erg verwend gaat gedragen en moeilijker in toom te houden wordt op school en bij oma. Dit meisje pleegt op latere leeftijd twee delicten.

§5.1.2. Drugsgebruik

Met betrekking tot drugsgebruik in het gezin, blijkt uit het breedteonderzoek dat van elf vaders (44%), zes moeders (van de 31, is 19%) en zeven kinderen (16%; vier criminele en drie niet-criminele kinderen) bij de politie bekend is dat zij harddrugs gebruiken.

Uit het diepteonderzoek komt naar voren dat drugsgebruik vaak voor lijkt te komen in het gezin. Zo vertelt één geïnterviewde dat zowel vader als moeder vaak drugs gebruiken en dat de kinderen meestal op hun veertien- of vijftienjarige leeftijd zelf beginnen met blowen. Uit de dossiers blijkt dat de moeders die drugs gebruiken, vaak een traumatisch verleden hebben, veelal met betrekking tot slachtofferschap van mishandeling. Twee van deze moeders doen zelfs meerdere malen een zelfmoordpoging. Een voorbeeld van een casus waar moeder een traumatisch verleden heeft, is een casus waar moeder zegt drugs te gebruiken, omdat zij door haar partner, de beroeps-crimineel (die ook veelvuldig drugs gebruikt), stelselmatig wordt mishandeld en verkracht. Deze vrouw komt uit een gezin waar ook veel huiselijk geweld heeft gespeeld. Zowel haar zoon als stiefdochter die bij haar en de beroeps-crimineel zijn opgegroeid, hebben delicten gepleegd en van de stiefdochter is bekend dat zij ook drugs gebruikt. Van meerdere ouders die drugs gebruiken, is bekend dat hun kind ook drugs gebruikt en delicten heeft gepleegd. Eén jongen neemt als hij achttien jaar oud is een snuif cocaïne op stap, samen met een zoon van een andere ABC'er en wordt hier zo agressief van, dat hij een langslappend persoon aanvalt. Opvallend is dat de zoon van de ABC'er met wie de jongen samen was, drie maanden eerder wordt aangehouden met drugs op zak en zegt dat de drugs niet van hem zijn en hij tegen het gebruik van drugs is. De vader van deze jongen wordt ook een keer aangehouden met één kilo drugs in zijn auto.

Niet alle kinderen van drugsverslaafde ouders hebben echter delicten gepleegd. Zo zouden twee niet-criminele dochters van een drugsverslaafde moeder op hun vijftiende coke hebben gehad van hun moeder. Ook zouden beide meisjes voor een feest vijf XTC pillen hebben gekregen. De dochters zeggen tegen de politie dat ze hun moeder regelmatig coke hebben zien gebruiken. Eén van de dochters vertelt van haar moeder twee lijntjes te hebben gekregen toen zij met haar partner aan het gebruiken was. Volgens deze dochter is haar zus op een feest door gebruik van XTC buiten bewustzijn geraakt. Zij zegt veel geleerd te hebben van deze ervaringen en van deze rotzooi af te blijven.

Samenvattend: Met betrekking tot de cyclus van deprivatie, lijkt het er niet op dat kinderen van beroeps-criminelen opgroeien in armoede en armoede voor hen de trigger is om delicten te plegen. De kinderen zijn vaak eerder verwend, wat in sommige gevallen leidt tot probleemgedrag. Drugsgebruik lijkt veelvuldig

voor te komen in de gezinnen en van de meeste ouders op de kinderen te worden doorgegeven. Of drugsgebruik echter een mechanisme lijkt te zijn achter het plegen van delicten, is niet gebleken, op één mishandeling na.

§5.2. Mechanisme 2: Mediërende risicofactoren

Bij het onderzoeken van het tweede mogelijke mechanisme: Mediërende risicofactoren, is gekeken naar gezinsfactoren, individuele factoren en mesofactoren.

§5.2.1. Gezinsfactoren

Bij de gezinsfactoren is gekeken naar de burgerlijke staat van de ouders, het contact met vader, detentie van vader, delinquentie van broers en zussen en jeugdtrauma's, zoals huiselijk geweld en liquidatie van vader.

Burgerlijke staat ouders

Uit het breedteonderzoek blijkt dat het standaard huisje-boompje-beestje leven er voor veel Amsterdamse beroepscriminelen niet in lijkt te zitten. Zo heeft één beroeps crimineel zeven kinderen van drie verschillende vrouwen en een andere crimineel vier kinderen van drie verschillende vrouwen. Van 39 van de 44 kinderen (89%) zijn de ouders uit elkaar, zie tabel 10. Van zeven kinderen (16%) waren de ouders wel nog samen, totdat vader werd geliquideerd. Moeder heeft echter in al deze gevallen een nieuwe vriend gekregen. Van slechts vijf kinderen zijn de biologische ouders heden ten dage nog samen (11%). De verdeling tussen het aantal kinderen waarvan de ouders nog samen zijn en het aantal kinderen waarvan de ouders zijn gescheiden is dus zeer scheef. De relatie tussen de burgerlijke staat van de ouders en of het kind het verkeerde pad op gaat, is dan ook niet significant $\Phi(1, N = 44) = .0007, p = .965$.

Tabel 10: *Burgerlijke staat ouders*

	Ouders getrouwd/ samen	Ouders gescheiden/ uit elkaar	Totaal
Kind niet crimineel	2	16	18
Kind crimineel	3	23	26
Totaal	5	39	44

Uit het diepteonderzoek blijkt dat scheiding van de ouders voor sommige kinderen risico verhogend lijkt te werken. Zo slaat één jongen op dertienjarige leeftijd op school iemand in elkaar, vlak nadat zijn ouders zijn gescheiden en zegt bij het verhoor niet over de scheiding van zijn ouders te willen praten. Deze zoon groeit uit tot een criminele ABC'er en zijn twee zusjes zijn ook bekend bij de politie. Van een andere jongen die vanaf groep 2 begint met het vertonen van emotionele en gedragsproblemen, liggen volgens JBRA de scheiding van zijn ouders en gevoel van afwijzing aan deze problemen ten grondslag. Deze jongen was drie jaar toen zijn ouders uit elkaar gingen. Hij vertelt aan zijn gezinsvoogd dat niemand hem in huis wilde hebben en voor hem wilde zorgen, waarop zijn oma hem in huis heeft genomen en hij vanaf dat moment doordeweeks bij oma woonde en in het weekend bij moeder en stiefvader (de ABC'er). Deze jongen pleegt later verschillende delicten. Ook van een andere jongen die uitgroeit tot een crimineel, is bij JBRA bekend dat deze het moeilijk heeft met de scheiding van zijn ouders. Vijf jaar na de scheiding, wil hij nog steeds dat zijn ouders weer bij elkaar komen en hij ziet zijn moeder als schuldige van de scheiding. Deze jongen heeft op achtjarige leeftijd

overgewicht vanwege vreetbuien, huult regelmatig en voelt zich afgewezen. Hij is thuis erg druk, net als op school en is weinig gemotiveerd. Dat dit enkel door de scheiding van zijn ouders komt, lijkt niet het geval. Volgens JBRA ervaart de jongen namelijk onveiligheid, doordat moeder te beperkt grenzen stelt.

Opvallend is dat de nieuwe vriend van moeder vaak een bekende is in het criminele circuit, soms zelfs een vriend van vader. Meerdere moeders hebben zelfs met meer dan één ABC'er een relatie gehad. Zo heeft één moeder met drie grote criminelen, die opvallend genoeg inmiddels alledrie zijn geliquideerd of overleden, een relatie gehad en een kind gekregen. Een andere moeder heeft na de liquidatie van de vader van haar kinderen een relatie gekregen met de ABC'er die later achter de liquidatie van de vader blijkt te zitten. Daarnaast is het een opvallend gegeven dat twee vaders na de geboorte van het kind een relatie hebben gekregen met de zus van de moeder van de kinderen. In één casus raakte de moeder door deze situatie zo in crisis, dat er begeleiding is gekomen voor het dochtertje vanuit JBRA. Deze dochter heeft nooit contact gehad met haar vader.

Of scheiding van de ouders een beschermend effect heeft voor kinderen die die geen delicten hebben gepleegd, is onbekend. Deze kinderen zijn allen bij moeder blijven wonen na de scheiding met vader, maar hebben op drie kinderen na wel nog contact met vader. Van meerdere niet-criminele kinderen krijgt moeder een nieuwe vriend die geen delicten heeft gepleegd en een baan heeft. Dit is opvallend, aangezien de nieuwe partners van de moeders van de criminele kinderen vaak wel bekenden zijn in het criminele circuit. Wellicht dat de partnerkeuze van moeder, alsook de opvoedingscapaciteiten van moeder dus mede bepalend zijn voor het effect van een scheiding.

Contact met vader

Uit het breedteonderzoek blijkt dat bij zes van de achttien niet-criminele kinderen (33%) en tien van de 26 kinderen die wel een ernstig delict hebben gepleegd (38%), sprake is van veel contact met vader, oftewel een redelijk permanente aanwezigheid van vader in het leven van het kind. Dit zijn de kinderen die bij vader wonen of hebben gewoond, totdat zij op zichzelf gingen wonen en vader bijvoorbeeld ook bezoeken in de gevangenis. Van zes van de zestien kinderen uit deze categorie (38%), is vader echter na verloop van tijd overleden. De vier kinderen die 'redelijk veel' contact hebben met vader (zie tabel 11), wonen bij moeder of oma, maar zien vader wel regelmatig. Voor de grootste groep kinderen is de aanwezigheid van vader in hun leven echter wisselend (45%). Van deze twintig kinderen woont de vader soms wel in huis en soms niet, bijvoorbeeld door lange periodes van detentie of onderduiking in het buitenland. In deze categorie vallen ook de kinderen die de ene periode bij moeder wonen, een andere periode bij vader, dan weer een periode bij opa en oma, enzovoorts. Bij drie niet-criminele kinderen is vader niet in hun leven aanwezig. Tot slot is voor één kind dat delicten heeft gepleegd, het contact met vader onbekend. Het verband tussen delinquentie en aanwezigheid van vader in het leven van het kind is niet significant, $\Phi(1, N = 44) = .36, p = .29$.

Tabel 11: Contact met vader

	Veel/permanent contact	Redelijk veel contact	Wisselend contact	Geen contact of onbekend	Totaal
Kind niet crimineel	6	1	8	3	18
Kind crimineel	10	3	12	1	26
Totaal	16	4	20	4	44

Op het eerste gezicht lijkt het beschermend te werken als de kinderen niet bij vader opgroeien, aangezien de drie kinderen die niet bij vader zijn opgegroeid, geen delicten hebben gepleegd. Opvallend is echter dat deze drie dochters alledrie jarenlang onder toezicht hebben gestaan van JBRA en daarnaast bij een ander familielid (oma of tante) zijn opgegroeid dan bij moeder. Bovendien lijkt afwezigheid van vader ook impact te hebben. Zo zegt één dochter als zij veertien jaar is tegen haar gezinsvoogd, dat zij haar vader wil zien en moet huilen omdat ze boos is op haar vader en zich niet gewenst voelt door hem. Haar vader had beloofd dat hij zou bellen toen zij hem vijf jaar geleden voor het eerst zag, maar dit heeft hij niet gedaan. Het resultaat is dat het een tijdje slecht gaat op school met het meisje. Dit meisje komt tevens op zestienjarige leeftijd bij het politiebureau met de mededeling dat zij in de krant had gelezen dat haar vader was opgepakt en zij hem graag wil leren kennen/op wil zoeken. Deze actie van het meisje is niet bekend bij JBRA.

Uit het diepteonderzoek blijkt verder dat aanwezigheid van vader niet altijd goed lijkt te zijn voor het kind. Zo woont één jongen die betrokken is bij verschillende delicten voornamelijk bij zijn vader en voor hem is op veertienjarige leeftijd een zorgmelding gedaan, vanwege typisch beginnend crimineel gedrag. Een andere jongen was een paar jaar oud toen zijn stiefvader (ABC'er) met zijn moeder trouwde. Hij is bij deze man opgegroeid en wordt momenteel tot de jonge generatie zware jongens gerekend. Het lijkt er bovendien op dat deze jongen met zijn stiefvader in de drugshandel zit.

Met name veranderingen in de aanwezigheid van vader in het gezin, lijken een negatieve impact te hebben op het kind. Zo is één criminele zoon tot zijn zestiende jaar met vader en moeder opgegroeid. Hierna zit vader een jarenlange gevangenisstraf uit in het buitenland en heeft de zoon slechts één keer in de twee maanden telefonisch contact met zijn vader. Hierop gaat het snel bergafwaarts: De zoon raakt betrokken bij zware delicten als liquidaties en drugshandel. De volgende casus geeft een goede illustratie van het effect van veranderingen in de aanwezigheid van vader op het kind:

Van een meisje (A) dat delicten heeft gepleegd, zijn de ouders gescheiden toen zij vijf jaar oud was en daarna heeft vader een kleine twee jaar in detentie gezeten. Een paar maanden nadat vader vrij komt, zoekt hij weer toenadering tot moeder en wil hij het opnieuw proberen. Als vader weer aanwezig is in het gezin, lijkt A zich volgens haar juf minder goed te concentreren. Bij A ontstaan ook eetproblemen. Na een tijdje wijst moeder vader weer de deur en vraagt moeder om begeleiding in het helpen van haar dochter m.b.t. het weggaan van vader en ondersteuning in de opvoeding. Een maand later wonen vader en moeder echter alweer samen. Dit gaat nog een paar keer zo door. Een jaar later krijgt moeder een tweede kind van vader, terwijl hij inmiddels ook al twee kinderen heeft bij een andere vrouw. School maakt zich zorgen om A. Ze heeft een taaltest slecht gemaakt, maar dat lag volgens de leerkracht niet aan haar intelligentie. A heeft een geringe concentratie, is onvoldoende ontwikkeld en krijgt bijna dagelijks straf omdat ze de les verstoort. Alleen bij haar vaste leerkracht is ze niet vervelend, hier weet A de regels en is er een duidelijke structuur. Thuis is er weinig duidelijkheid en structuur volgens JBRA. A heeft geen duidelijke omgangsregeling met haar vader en dit vormt een risicofactor. A komt steeds terug op de afwezigheid van vader en

de instabiliteit is slecht voor haar. Bovendien is A regelmatig getuige van ruzies die haar ouders hebben en heeft ze ook meegekregen dat haar vader een keer een pistool op het gezicht van haar moeder richtte. Als het zusje van A wordt geboren, moet vader weer de cel in en als hij vrij komt, gaat hij bij zijn andere vriendin en kinderen wonen. A is dan twaalf jaar. A raakt op dertienjarige leeftijd (als zij geen hulpverlening meer krijgt) betrokken bij een straatroof. Tijdens het verhoor moet ze huilen en zegt dat zij haar echte vader niet meer ziet. Ze zou het contact verbroken hebben, omdat hij telkens beloofde haar op te halen, maar dit vervolgens niet deed [*later is er wel weer contact tussen vader en dochter*].

Dat alleen het contact met vader van invloed is op het gedrag van het kind, lijkt echter niet het geval. Het meisje uit bovenstaande casus (A) zegt bijvoorbeeld in het verhoor met betrekking tot de straatroof geen band te hebben met haar moeder, wat ze wel zou willen, maar haar moeder zou haar niet vertrouwen en een hoer noemen. A zegt dat haar moeder de hele week aan het werk is en dat ze zich eenzaam voelt. Als haar moeder wel thuis is, vraagt het kleine zusje van A veel aandacht en A zou graag willen dat haar moeder haar ook ziet staan. A zit op de middelbare school (VMBO), maar is op dertienjarige leeftijd geschorst, omdat ze door een jongen was aangerand en hem tegen de muur had geduwd.

Dat de kwaliteit van het contact tot slot ook een rol lijkt te spelen, blijkt uit de casus waarin een meisje dat een delict heeft gepleegd, aangeeft bij een psycholoog te lopen omdat '*dingen niet zo goed gaan*' tussen haar en haar vader. Hier wil het meisje verder echter niks over kwijt.

Vader in detentie

In tabel 12 is de leeftijd van het kind weergegeven waarop zijn of haar vader voor het eerst vast zat. De gemiddelde duur van de periode dat vader voor het eerst gedetineerd zat na de geboorte van het kind betreft 18,6 maanden bij niet delinquente kinderen, variërend van twee maanden tot vijf jaar. Bij delinquente kinderen betreft dit 32 maanden, variërend van drie maanden tot vijf en een half jaar. De gemiddelde leeftijd waarop vader voor het eerst vast zat, verschilt niet significant tussen criminele en niet-criminele kinderen ($F(30) = 2.086, p = .159$), net als de duur van de betreffende detentieperiode ($F(30) = .123, p = .729$). Van één delinquent kind heeft de vader niet meer vastgezeten sinds zijn geboorte, nu 21 jaar geleden.

Voor vijf niet-criminele kinderen (28%) is niet naar deze gegevens gekeken. Drie kinderen groeiden niet op bij hun vader en van twee kinderen zijn de gegevens over hun vader niet meer beschikbaar, in verband met overlijden. Van vijf delinquente kinderen (19%) zijn er eveneens geen gegevens meer over de periodes van detentie van vader.

Tabel 12: *Leeftijd kind vader voor het eerst gedetineerd*

Aantal kinderen	0-5 jaar	6-10 jaar	>10 jaar	Vader niet vastgezeten	Totaal
Kind niet crimineel	7	3	3	0	13
Kind crimineel	12	2	6	1	21
Totaal	19	5	9	1	34

Uit het diepteonderzoek komt naar voren dat het invloed lijkt te hebben op het gedrag van de kinderen wanneer vader vast zit. Zo meldt één school zijn zorgen over een jongen (B) bij de wijkagent, wanneer de vader van de jongen drie maanden in detentie zit. B vertoont gedrag op school dat '*niet door de beugel*' kan. Zijn oudere broer (C) wordt ook veroordeeld voor een delict dat hij in dezelfde maand pleegt. Een aantal jaar later zit hun

vader weer vast en is C het verkeerde pad op gegaan, waardoor er een oriënterend gesprek plaatsvindt bij een hulpverleningsorganisatie. Moeder geeft bij het intakegesprek aan dat het veel indruk heeft gemaakt op C dat zijn vader vast zat. Door de politie wordt waargenomen dat C twee maanden later cocaïne gebruikt tijdens het uitgaan. Een andere zoon (Y) van een ABC'er die meerdere keren de gevangenis in gaat als Y jong is, pleegt zijn eerste delict op dertienjarige leeftijd. Het betreft een eenvoudige mishandeling van een jongen van acht jaar, die hem voor homo zou hebben uitgemaakt. Als vader daarna weer vast zit, komt Y ook vast te zitten voor mishandeling en bedreiging. Ook het zusje van Y is betrokken bij een ruzie als vader vast zit. Eén van de geïnterviewden stelt eveneens dat het over het algemeen effect heeft op een kind als vader opeens weg is. *“Wat je vaak ziet is dat kinderen een terugval krijgen in hun ontwikkeling, zoals bedplassen en moeder is dan meestal ook niet de stabielste. Moeder is dan heel druk met de zaken overeind te houden. Dan zie je wel dat kinderen wat teruggetrokken of angstiger worden, maar dat hangt natuurlijk ook af van het karakter en van erfelijkheidsfactoren.”*

Tot slot lijkt detentie van vader echter ook een positief effect te kunnen hebben op het gedrag van het kind, wanneer er bijvoorbeeld thuis sprake is van een spanningsvolle situatie. Zo is er bij één meisje (Q) thuis sprake van huiselijk geweld en wanneer haar vader voor een langere periode gedetineerd zit, zegt haar gezinsvoogd dat door de detentie van vader er een stuk rust is gekomen bij Q. Het meisje en de vriendin van haar vader zeggen het thuis heerlijk rustig te vinden zonder vader [*Q woont bij de vriendin van haar vader omdat haar moeder aan de drugs is en werkzaam is in de prostitutie*]. Op dat moment gaat het ook goed op school en op de stage van Q. Uit de politiestatistiek blijkt wel dat Q samen met een vriendin een ander meisje heeft belaagd/getrapt, waar JBRA niet van op de hoogte is. Als haar vader uit detentie komt, gaat het weer slechter met het gedrag van het meisje. Zij gedraagt zich erg verwend en vader trekt zich niks aan van de gemaakte afspraken met JBRA. Als vader vervolgens weer gedetineerd is, is Q weer veel rustiger.

Delinquentie broers en zussen

Met betrekking tot de broers en zussen van de kinderen, blijkt dat er geen significant verband bestaat tussen het de delinquentie van broers en zussen en de delinquentie van het kind ($\Phi(1, N = 44) = .26, p = .23$). Tien kinderen die geen ernstig delict hebben gepleegd, hebben een broer of zus met minimaal veroordeling voor een ernstig delict (55%), tegenover twintig delinquente kinderen (80%). Van drie niet-criminele kinderen hebben alle broertjes en/of zusjes ook geen ernstige delicten gepleegd en bij één kind dat één delict heeft gepleegd is dit het geval. De overige kinderen (10) hebben geen broers of zussen die negentien jaar of ouder zijn.

Uit het diepteonderzoek blijkt dat slechts één jongen met een oudere broer betrokken is bij een delict, in dit geval een straatroof. Daarnaast gaat één meisje om met haar oudere criminele broer en rijdt een aantal keer door rood licht met hoge snelheid als haar broer stomdronken naast haar zit. Verder komt uit het diepteonderzoek geen relevante informatie om een uitspraak te kunnen doen over de invloed van delinquentie van broers en zussen op de delinquentie van het kind.

Jeugdtrauma's

Liquidatie vader

Een opvallende bevinding is dat meer dan een kwart, oftewel zes van de 25 vaders zijn geliquideerd. De zes geliquideerde vaders hebben samen zestien kinderen (acht jongens en acht meisjes) tussen de 19 en 33 jaar. Dit is 36 procent van het totaal aantal kinderen in de leeftijdscategorie 19-33 jaar. Tien van deze kinderen (zeven jongens en drie meisjes) kunnen worden gerekend tot de groep 'delinquente kinderen' (63%), zie tabel 13. Dat vader is geliquideerd, hangt niet significant samen met of het kind crimineel is of niet ($X^2(1) = .121, p = .728$).

Tabel 13: Vader geliquideerd

	Vader niet geliquideerd	Vader wel geliquideerd	Totaal
Kind niet crimineel	12	6	18
Kind crimineel	16	10	26
Totaal	28	16	44

Ook al wordt er geen significant verband gevonden tussen liquidatie van vader en delinquentie van het kind, uit het diepteonderzoek komt naar voren dat de liquidatie van vader op sommige kinderen een behoorlijke impact lijkt te hebben. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende casus:

Van één jongen (Z) wordt zijn vader geliquideerd als hij minderjarig is. Twee weken later wordt Z gehoord voor een straatroof. Bij het verhoor zegt Z dat hij de laatste twee weken heeft vrij genomen, omdat zijn vader is overleden. M.b.t. de straatroof verklaart Z dat hij niet weet waarom hij het heeft gedaan (samen met een andere jongen) en dat hij zichzelf niet was. Een paar maanden later wordt Z tot 8 maanden jeugddetentie veroordeeld en hij blijft steeds de fout in gaan. Als Z 23 jaar is, komt hij weer terug op de liquidatie van zijn vader, wanneer hij wordt gehoord voor een inbraak: *“Ik weet gewoon niet meer wat ik met mijn leven moet. Jongens kijken weleens tegen mij op. Mijn vader is doodgeschoten in [x], door die verhalen kijken jongens tegen mij op en ik moet eerlijk toegeven dat ik dat ook wel wat vind”*. Als Z 25 jaar oud is, komt hij weer terug op de liquidatie van zijn vader, wanneer hem wordt gevraagd hoe het zo ver is gekomen: *“De ene persoon heeft wat meer geluk in het leven dan de ander. Mijn vader is in [x] overleden. Daarvoor waren mijn ouders gescheiden. De laatste negen maanden voordat hij overleed, woonde ik bij mijn vader. Mijn vader is doodgeschoten. Ik was toen een jaar of veertien. Mijn moeder wilde me niet meer. Ik ben toen bij oma gaan wonen.”* Toen opa ziek werd, moest Z ook hier vertrekken en verbleef hij steeds op verschillende adressen, onder andere voor dakloze jongeren. Deze jongen wordt op geen enkele school meer aangenomen, omdat hij een trauma zou hebben.

In bovenstaande casus lijkt het er dus op dat de liquidatie van de vader van de jongen als gevolg heeft gehad dat zijn leven is ontspoord. Opvallend is dat bij deze jongen, net als bij de andere kinderen waarvan de vader is geliquideerd toen zij minderjarig waren, geen zorgmelding is gedaan.

Liquidatie van vader hoeft echter niet altijd negatieve effecten met zich mee te brengen volgens een geïnterviewde. Zo kan het ook leiden tot rust in het gezin, omdat moeder er zelf niet uit durft te stappen: *“Dit is dan een ‘mooie’ oplossing, want zelf kom je er niet van los en op deze manier lukt het wel.”*

Niet alleen de daadwerkelijke dood van vader lijkt impact te hebben op het kind, ook een liquidatiedreiging naar de vaders die nog in leven zijn, lijkt invloed te hebben op de kinderen. Zo wordt in één casus vier dagen nadat de vader wordt geïnformeerd over een mogelijke dreiging op zijn leven, zijn zoon zo agressief in een club

dat hij eruit wordt gezet, waarop hij de portier in zijn gezicht slaat. In een gesprek op straat met een agent vertelt de zoon bang te zijn. *“Ik ben wel bang [...]. Straks als vader nog langer blijft zitten pakken ze zijn vrouw of mij. Vader moet gewoon weer vrij komen, dan gaan we lekker naar het buitenland.”*. Dat een liquidatiedreiging naar vader impact heeft op de kinderen, blijkt ook uit de interviews: *“Kinderen voelen dondersgoed aan dat er iets aan de hand is: ‘Waarom mag ik niet met papa over straat?’ En vader gaat natuurlijk met kogelvrije vesten de deur uit en een wapen en is superalert. Kinderen voelen die spanning.”* In de politiedossiers wordt eveneens gevonden dat het vaak voorkomt dat vaders met kogelwerende vesten de deur uitgaan en een vuurwapen dragen. Ook is het gebruikelijk dat de vaders in een gepantserde auto rijden, camera’s voor hun woning hebben hangen en hun auto steeds ergens anders en niet voor de deur parkeren. Sommige vaders hebben zelfs een bodyguard in dienst.

In één geval wordt een kind van een ABC’er geliquideerd. Deze zoon zou opdracht hebben gegeven voor liquidaties of deze zelf uitgevoerd hebben.

Huiselijk geweld

In de data is tevens gekeken of er sprake is van huiselijk geweld in de gezinnen. Met betrekking tot deze factor, zijn er in het breedteonderzoek echter te weinig gegevens gevonden om representatieve uitspraken te doen over de populatie. Toch is het interessant te vermelden dat van vijf delinquente kinderen tussen de 19 en 33 jaar (19%) bekend is dat zij getuige zijn geweest van huiselijk geweld door hun vader. Daarnaast is van drie niet-criminele kinderen (17%) en één delinquent kind bekend dat zij getuige zijn geweest van huiselijk geweld door een nieuwe partner van hun moeder. Twee niet-criminele kinderen zijn zelf ook mishandeld (11%). Eén kind dat meerdere delicten heeft gepleegd is geslagen door vader en een ander delinquent kind is naast getuige van huiselijk geweld, zelf slachtoffer geworden van seksueel misbruik (door een andere man dan vader). Het huiselijk geweld bestaat bijvoorbeeld uit zaken als dreigen, van de trap duwen en schieten op moeder.

Dat geweld voorkomt in de relaties wordt ook door de geïnterviewden genoemd: *“Als je geweld gebruikt in je ‘werk’, dan is het gebruik van geweld in een relatie ook niet zo bijzonder. En wat je ook ziet, is dat er vaak middelen worden gebruikt en veel wordt gedronken en ze [de beroepscriminelen] staan ook onder ontzettende stress, wat agressie verhogend is”*. Uit het diepteonderzoek blijkt dat huiselijk geweld zeer stressvol lijkt te zijn voor sommige kinderen. Zo krijgt één meisje hulpverlening van JBRA op advies van school, omdat zij meerdere malen getuige is geweest van huiselijk geweld en de onstabiele situatie thuis veel invloed op haar heeft. Moeder heeft volgens JBRA gebrekkige opvoedingscapaciteiten en het meisje mist de emotionele steun en veiligheid bij beide ouders. Het meisje wordt ook een keer zelf door vader geslagen als zij zestien jaar oud is. Hiervan wil ze geen aangifte doen en haar moeder vindt *‘het allemaal maar best’* volgens de politie. In één casus plast een jongen in zijn bed na een escalatie tussen vader en moeder en op een ochtend dat zijn vader aan de deur komt om hem te halen, poept hij in zijn broek. Ook schopt zijn broertje hun vader, wanneer deze hun moeder mishandelt. Deze twee zonen zijn vaker getuige van het geweld tussen hun ouders. Als vader en moeder al zeven jaar uit elkaar zijn, gaat het nog steeds mis als ze elkaar zien.

Dat huiselijk geweld uit de hand loopt na de beëindiging van de relatie, komt in meerdere casussen voor. Vaak kan vader het niet verkroppen dat moeder een ander heeft of is er ruzie over de omgang met het kind. Bij de aangiften of meldingen die door moeders worden gedaan na het beëindigen van de relatie, vertellen

de moeders vaak dat zij tijdens hun relatie ook zijn mishandeld, maar toen geen aangifte durfden te doen. Bij een criminele jongen en meisje is het zo erg dat de moeder voor hun vader is ondergedoken. Deze vader heeft hun moeder al eerder uit een blijf van mijn lijfhuis getrokken. Toen wilde moeder er geen politie bij en is er ook niet naar de situatie van de kinderen gekeken. De vader in de betreffende casus heeft ook een keer op moeder geschoten en met een mes in haar been gesneden. Als ze bij hem weg zou gaan, zou hij haar moeder iets aan doen en zou haar zoon (zijn stiefzoon) verdwijnen. Bij een andere jongen waarvan de ouders uit elkaar zijn, bedreigt zijn vader zijn moeder en haar nieuwe partner (die ook een vriend van vader was) met de dood. Als vader de nieuwe partner van moeder ziet met zijn zoon, slaat hij deze man in elkaar. De zoon is dan acht jaar en door de situatie behoorlijk overstuurd. Voor de zoon is echter geen zorgmelding gedaan en deze pleegt op latere leeftijd ook delicten.

Uit het diepteonderzoek blijkt verder dat het vaker voorkomt dat in de nieuwe relaties van de ouders ook geweld plaatsvindt, zoals in de volgende casus:

Een meisje dat later delicten pleegt, is getuige van huiselijk geweld van zowel haar vader naar zijn nieuwe partner als van de nieuwe partner van moeder naar haar moeder. De nieuwe vriend van moeder loopt zelfs met een vuurwapen rond en zit in een jaar later in de gevangenis voor poging tot doodslag. Moeder laat deze man, net als andere mannen op haar dochter passen. Haar dochter wordt door één van deze mannen seksueel misbruikt. Dit vertelt de dochter aan de nieuwe vriendin van vader, waarop vader met een pistool naar moeder gaat om het meisje op te halen. Hierop gaat het meisje een tijdje bij haar vader en zijn nieuwe vriendin wonen. Vader lijkt haar echter ook geen adequate opvoeding te bieden. Zo vertelt het meisje aan moeder dat vader laatst ruzie had met zijn andere ex en een 'blaffer' uit de auto haalde om haar neer te schieten. Later blijkt dat er ook geweld plaatsvindt in de nieuwe relatie van vader en dat de dochter hier getuige van is. Wanneer het onrustig is in de thuissituatie, uit zich dat in het gedrag van het meisje op school volgens JBRA. In deze periode vecht het meisje bijvoorbeeld met een jongen op school.

In een andere casus hebben moeder en haar nieuwe vriend constant ruzie met elkaar. Na een incident waarbij de nieuwe vriend van moeder haar van het balkon heeft proberen te gooien en moeder heeft gewurgd, waardoor zij het bewustzijn verloor, gaat het niet goed met de dochter op school. Zij komt elke dag te laat, moet steeds huilen en ziet er soms verwaarloosd uit.

Huiselijk geweld of zelf slachtoffer worden van misbruik leidt echter niet altijd tot delinquentie. Zo zijn twee niet-delinquente dochters getuige geweest van huiselijk geweld en mishandeld door de nieuwe vriend van moeder. Wat in deze casus beschermend kan hebben gewerkt, is dat de dochters therapie hebben gekregen, de rest van hun jeugd in een pleeggezin zijn opgegroeid en begeleiding hebben gehad van JBRA. Er wordt namelijk in de jeugdzorgdossiers genoemd dat het veel beter gaat met de meisjes sinds zij hulpverlening krijgen. Door therapie komen er steeds meer verhalen naar boven waar de meisjes vervolgens met hun pleegouders over praten als zij thuishouden. Eerst waren ze bang dat hun pleegouders boos zouden worden en schaamden ze zich. Nu zijn ze opgelucht dat zij hun verhaal kwijt kunnen. Dat de opvoedingssituatie van belang is, blijkt ook uit deze casus: Wanneer de meisjes veertien jaar zijn (tweeling), gaat namelijk een van de twee weer een tijdje bij moeder wonen. Hierop gaat het slechter op school, blijft het meisje zitten, is vaak ziek en haar gedrag wordt erger. Vervolgens gaat het meisje weer terug naar het pleeggezin. Na een paar maanden

gaat ze echter weer terug bij haar moeder wonen, waardoor het schoolverzuim opnieuw begint. Ook valt het meisje flauw en zou zij naar eigen zeggen een eetprobleem hebben. School maakt zich zorgen over de thuissituatie van het meisje bij moeder. Haar zus die nog in het pleeggezin woont, ziet het meisje niet op school maar bijvoorbeeld wel in de stad. Het meisje krijgt als zij zestien jaar is medicatie voor nachtmerries en slaapproblemen. Een paar maanden later gaat het weer wat beter. Het meisje verzuimt minder en het gaat goed op school. Bovendien is de moeder meer thuis (zij werkte veel avonden in de horeca) en is het meisje weer twee dagen per week bij oom en tante. Begeleiding/therapie kan dus wellicht mediërend werken bij de gevolgen van huiselijk geweld. Zo hebben drie kinderen die slachtoffer of getuige zijn geweest van huiselijk geweld en géén begeleiding hebben gehad van JBRA of een psycholoog (zover bekend), alle drie delicten gepleegd. Drie kinderen die slachtoffer of getuige zijn geweest van huiselijk geweld en wél begeleiding hebben gehad van JBRA en een psycholoog, hebben géén delicten gepleegd. Vier kinderen die slachtoffer zijn geworden en hulpverlening hebben gehad van JBRA, hebben echter wel delicten gepleegd. Opvallend is dat deze vier kinderen, in tegenstelling tot de kinderen die geen delicten hebben gepleegd, geen therapie hebben gehad van een psycholoog.

Overige trauma's

Liquidatie van vader en huiselijk geweld zijn niet de enige trauma's die deze kinderen soms al op jonge leeftijd op hun bordje krijgen. Andere trauma's die de kinderen meemaken, zijn: (1) Het aanwezig zijn bij een inval van een arrestatieteam, (2) moeders die meerdere zelfmoordpogingen doen, (3) getuige zijn van een schiet- of vechtpartij (één meisje zegt niet meer alleen de straat op te durven) en (4) zelf mishandeld worden. Zo wordt één jongen mishandeld, bedreigd en aangerand in een inrichting. Deze jongen zegt regelmatig nachtmerries te hebben, waarin hij droomt dat familieleden worden vermoord. Deze nachtmerrie wordt hetzelfde jaar ook werkelijkheid als zijn vader wordt geliquideerd. Een andere zoon wordt slachtoffer van een bijna dodelijke steekpartij. Een ernstige bevinding is dat zijn ouders geen reden zien om therapie voor hun zoon te regelen. Ook zeggen de ouders tegen JBRA dat het goed gaat met hun zoon. Dit terwijl hij na de traumatische ervaring weer wordt aangehouden door de politie en JBRA het idee heeft dat het niet zo goed gaat met de jongen, maar de vinger niet op de zere plek kan leggen. Deze jongen wordt enkele weken later opgenomen in de Top-600. Zijn regisseur van de Top-600 zegt ook zorgen te hebben over de jongen, aangezien hij geen emoties toont, het achterste van zijn tong niet laat zien en ouders geen inzicht tonen. In dit geval lijkt dus gebrek aan therapie of begeleiding van het trauma in combinatie met de opvattingen van de ouders tot delinquentie te leiden.

In één casus doet een meisje (X) vanwege traumatische gebeurtenissen een zelfmoordpoging door in haar pols te snijden. Van dit meisje zit de vader al jarenlang vast en haar broer begeeft zich ook in het criminele milieu. X zou volgens haar moeder sinds twee jaar (sinds haar negentiende) verschillende drugs gebruiken en samen met een inval van de politie om haar broer op te pakken, zou het haar even te veel zijn geworden. X was begonnen aan een goede studie, maar is door alle omstandigheden 'para' geworden en gestopt met haar opleiding. Opmerkelijk is dat Vangnet en Advies X na haar zelfmoordpoging weer naar huis stuurt, zonder haar op te nemen.

§5.2.2. Individuele factoren

Over de individuele factoren is in de politiegegevens geen informatie te vinden. Wel zijn van enkele kinderen die bekend zijn bij JBRA gegevens over hun IQ beschikbaar (dit is vaak gemiddeld tot laaggemiddeld). Daarnaast is van één delinquent meisje bekend dat zij een verstandelijke beperking heeft en van één delinquent jongen dat hij zwakbegaafd is. Deze zwakbegaafde jongen zit niet in de georganiseerde misdaad en pleegt voornamelijk kleine inbraken/straatrovers in vereniging. Hij vertelt zelf over zijn delinquentie als hij wordt aangehouden: *“Ik heb een lichte handicap. Ze hebben mij getest op van alles en nog wat en daar is uitgekomen dat ik moeilijk nee kan zeggen als mensen mij iets vragen. Maar dat is geen excuus voor dit, wel voor mijn Wajong uitkering.”* Deze jongen behoort tot de Top-600. De kinderen van beroeps-criminelen die een wat hogere intelligentie lijken te hebben (bijvoorbeeld op de HAVO hebben gezeten) en delicten plegen, lijken zich meer met drugsdelicten of andere delicten in georganiseerd verband bezig te houden.

§5.2.3. Mesofactoren

School

Van het grootste deel van de kinderen is onbekend of zij een middelbare schooldiploma hebben, of dat zij een vervolgopleiding doen of hebben gedaan (24), zie tabel 14. Van zes kinderen is bekend dat zij naar de middelbare school gingen, maar is onbekend of zij daadwerkelijk zijn geslaagd. Van negen kinderen is bekend dat zij studeren, zoals maatschappelijk werk, werktuigbouwkunde, of een opleiding aan de hotelschool, sportacademie of een andere HBO-instelling. Van zeven kinderen is bekend dat zij een middelbare schooldiploma hebben (vier HAVO, één VMBO en één diploma van een vervolgopleiding). Ook is bekend dat twee kinderen met een middelbare schooldiploma aan een HBO-studie zijn begonnen, maar deze niet hebben afgemaakt. Van vier criminele kinderen is tot slot bekend dat zij géén middelbare schooldiploma hebben. Zo is bijvoorbeeld één jongen gestopt in 5 HAVO.

Tabel 14: *Schoolsituatie kinderen*

	Studeert	Diploma	Geen middelbare schooldiploma	Onbekend	Totaal
Kind niet crimineel	3	2	0	13	18
Kind crimineel	6	5	4	11	26
Totaal	9	7	4	24	44

Uit het diepteonderzoek valt op dat het bij de meeste dochters goed gaat op school. Zo zegt school bij drie meisjes bewondering te hebben voor hun functioneren, gezien hun thuissituatie (huiselijk geweld, drugs en criminaliteit). Deze meisjes hebben veel vriendinnetjes en hun prestaties en gedrag zijn over het algemeen goed. Eén meisje heeft dyslexie, maar wordt hierin ondersteund, wat haar leerprestaties ten goede komt volgens JBRA. Van deze drie dochters is bekend dat zij later een HBO-studie doen. Een ander meisje dat geen delicten pleegt, heeft thuis gestudeerd (NTI VMBO).

Met de jongens lijkt het over het algemeen wat minder goed te gaan op school. Zo is één jongen die bekend is bij JBRA drie keer van school af gestuurd in verband met agressief gedrag. Hiervoor heeft hij een agressieregulatie training gevolgd, maar dit heeft niet geholpen. Een leerkracht zegt dat de jongen als leider van de groep lastige jongens in de klas lijkt te fungeren en school heeft meerdere gesprekken met hem gevoerd,

maar kan niet goed oordelen of de jongen begrijpt dat zijn gedrag niet goed is of dat hij sociaalwenselijke antwoorden geeft. De jongen uit zich steeds schuld bewust en lijkt bereid te verbeteren, maar laat dit niet zien in de praktijk. Ondanks meerdere pogingen van school, is er in deze casus geen contact tot stand gekomen met de ouders. In een andere casus heeft een zoon iemand mishandeld op school en pest en intimideert deze jongen het slachtoffer een jaar later nog steeds. Het slachtoffer gaat hieronder gebukt en is bang. Volgens de vader van het slachtoffer is school nogal onder de indruk van het imago van de vader van de jongen. Een elfjarige zoon (Z) van een andere beroeps crimineel zou ook een andere jongen stelselmatig pesten en Z wordt op zijn twaalfde geschorst door school, omdat hij samen met een andere jongen een telefoon heeft gestolen. De zoon die geen delicten heeft gepleegd, krijgt bijles.

School lijkt daarnaast een grote rol te spelen in de (verwijzing naar) hulpverlening voor de kinderen, aangezien de ouders zelf meestal geen hulp zoeken. Zo is één jongen door school naar JBRA verwezen vanwege problemen in zijn psychosociaal functioneren en voor één meisje dat later delicten pleegt, wordt ook een zorgmelding gedaan vanuit school vanwege haar thuissituatie. Haar moeder was al eerder opgeroepen bij de leerplichtambtenaar, maar niet verschenen.

Hobby's/vrijtijdsbesteding

Van op vier na alle kinderen die geen ernstig delict hebben gepleegd, zijn de hobby's onbekend. De hobby's van de drie dochters waarvan deze wel bekend zijn, betreffen onder andere het schrijven van de kinderkrant, de meidenclub van het buurthuis, gitaar spelen en korfbal. Van de helft van de kinderen die wel delinquent zijn, zijn hun hobby's ook onbekend (13). De twaalf kinderen (met name zonen) waarvan de hobby's bekend zijn, hebben het vaakst hobby's als fitness/krachttraining (6), kickboksen (5) en voetbal (4). Tevens hebben de kinderen hobby's zoals 'rondhangen', op stap gaan, quad rijden, atletiek, ijshockey, gamen, chatten, pokeren, porno kijken en naar de hoeren gaan.

Uit het diepteonderzoek blijkt dat hobby's (indirect) beschermend lijken te werken voor de kinderen die geen delicten plegen, voor zover dit bekend is. Zo wordt genoemd dat twee meisjes plezier beleven aan hun sport, dit geeft hen energie en zij ontmoeten hier ook vriendinnen (die niet delinquent zijn).

Bij delinquentie jongens zijn krachttraining en kickboksen opvallend populair (net als bij hun vaders). Sommige zonen gaan wel vier keer per week trainen. Uiterlijk en imago lijken bij deze jongens een belangrijke rol te spelen. Zo zegt één jongen die wordt verdacht van een steekpartij: *'kijk mijn lichaam en kijk naar zijn lichaam. Als ik hem een paar mooie stoten zou geven, gaat hij al out'*. Een andere jongen zegt in een verhoor vechtsport en krachttraining te gaan doen om weer een beetje een 'body' te krijgen. Dat kickboksen geen prosociale hobby lijkt te zijn voor deze groep, blijkt bijvoorbeeld uit de casus waarbij een moeder zegt dat het slechter met haar zoon gaat sinds hij fanatiek is gaan kickboksen. Hij doet het minder goed op school en gedraagt zich buiten de les macho en agressief. Bovendien heeft de jongen zijn vriendin twee keer geslagen en probeert hij dit te bagatelliseren. Ook raakt deze jongen vaak betrokken bij vechtpartijen en wordt opgepakt voor een mishandeling/steekpartij. Een andere jongen die op kickboksen zit en op dertienjarige leeftijd al meerdere delicten heeft gepleegd, zegt de mededaders van de delicten op kickboksen te ontmoeten. Door één van de geïnterviewden wordt eveneens genoemd dat boksen voor sommige kinderen geen handige hobby is.

“Er zijn kinderen waarbij boksen helpt om bijvoorbeeld hun boosheid te reguleren, maar andere kinderen willen juist leren hoe ze de ander schade kunnen toebrengen en uitschakelen.”

Ook hobby's zoals uitgaan lijken niet bevorderlijk te werken voor de jongens. Meerdere criminele zonen van beroepscriminelen komen in cafés en clubs waar zij contact hebben met andere criminelen. De cafés die de jongens bezoeken staan er om bekend dat er bijvoorbeeld wordt gegokt, gehandeld wordt in verdovende middelen en prostitutie wordt bedreven. Eén criminele jongen hangt veel rond in de prostitutiebuurt en komt bijna dagelijks in een café waar het een broedplaats is van criminelen. Hij heeft geen bijbaantje en de politie heeft het vermoeden dat de jongen handelt in verdovende middelen. Een gebrek aan een zinvolle vrijetijdsbesteding, wordt door de jeugdreclassering in meerdere casussen als risicofactor genoemd voor recidive. Dat dit ook bij meisjes voorkomt, blijkt uit de volgende casus: Eén meisje wordt door haar moeder niet meer naar haar sport gebracht, waardoor zij regelmatig met vrienden buiten gaat chillen. Op een avond wanneer zij buiten aan het 'chillen' is, raakt het meisje betrokken bij een vechtpartij bij haar in de buurt.

Vriendenkring/netwerk kinderen

Uit het diepteonderzoek blijkt dat de vriendenkring van de kinderen een belangrijke factor lijkt te zijn waardoor zij delicten gaan plegen. Zo zitten van verschillende jongens de mededaders op school en een moeder noemt bijvoorbeeld dat haar zoon wel vaker gaat rondhangen met deze jongens. Deze moeder zegt dat ze weet dat ze zich allemaal stoer gedragen en dat haar zoon daar ook aan mee doet. Haar zoon is al vier keer met de politie in aanraking gekomen op veertienjarige leeftijd en heeft de neiging om om te gaan met verkeerde vrienden. Denkpatronen en gedrag (impulsiviteit) vormen een probleem bij de jongen volgens JBRA, net als vriendenkeuze, vrijetijdsbesteding en de schoolsituatie. Deze jongen snapt volgens JBRA de consequenties van het hebben van het soort vriendschappen dat hij heeft niet. Als de jongen achttien jaar is, wordt hij regelmatig gespot met criminele vrienden in uitgaansgelegenheden en pleegt hij nog steeds delicten. Van een andere jongen is de kern van zijn problematiek eveneens de vriendenkring die groepsgewijs op een negatieve manier invloed op elkaar uitoefent. Deze jongen laat zich volgens JBRA beïnvloeden en komt zo in de problemen. Twee jaar later trekt de jongen nog steeds op met de verkeerde jongens uit de buurt en pleegt hij samen met hen een overval. Volgens de politie vervult de jongen zelfs een leidersrol in de groep.

Ook de zoon die zwakbegaafd is, gaat om met verkeerde vrienden die elkaar uitdagen. Hij zegt uit verveling delicten te plegen en om stoer te doen tegenover vrienden. Deze jongen zegt dat zijn vrienden mensen beroven uit geldnood maar dat dit voor hem niet geldt. Zijn kans op recidive wordt eveneens hoog geacht vanwege verkeerde vriendenkring/groepsgedrag in combinatie met gebrek aan inlevingsvermogen en schuldgevoelens, spanningsbehoefte en gebrek aan een zinvolle tijdsbesteding. Een andere zoon begint ook met het plegen van delicten met jongens die hij kent van school. Hij hangt als hij ouder is (en is uitgegroeid tot ABC'er) regelmatig rond met andere criminelen in een café. Deze zoon wordt tevens regelmatig (behoorlijk onder invloed) in het uitgaansleven gesignaleerd met bekenden uit het criminele circuit. Bovendien wordt hij in de auto gesignaleerd met zonen van andere ABC'ers en is hij eveneens samen met hen betrokken bij opstootjes in uitgaansgelegenheden.

Eén andere jongen die uitgroeit tot ABC'er heeft een beste vriend waarmee hij opgroeit en samen raken zij betrokken bij steeds ernstigere delicten en komen bijvoorbeeld ook samen vast te zitten. Een andere jongen waarvan vermoed wordt dat hij onder andere in drugs handelt, gaat om met personen met opiumantecedenten

en pleegt met een kind van een andere ABC'er een overval. Bekend is bij de politie dat meerdere zonen van verschillende ABC'ers met elkaar omgaan. Enkele zonen hebben ook contact met ABC'ers. Niet alleen jongens, maar ook meisjes die delicten plegen, worden soms gemuteerd als zij in een groepje rondhangen op straat of met bekenden uit het criminele milieu omgaan.

Tot slot noemt een geïnterviewde dat ze het idee heeft dat bij kinderen van zware criminelen het toch de ouders en de opvoedingssituatie betreffen die de bepalende factoren zijn voor delinquentie, in plaats van de vrienden. De vrienden zijn volgens de geïnterviewde meer bepalend voor kinderen waarvan de ouders niet in de georganiseerde misdaad zitten.

Samenvattend: Mediërende risicofactoren lijken de intergenerationele overdracht zeker te versterken. Zo lijken gezinsfactoren als scheiding, wisselende aanwezigheid van vader in het leven van het kind en traumatische gebeurtenissen de kans op delinquentie te versterken, alsook omgevingsfactoren als vrienden, en vrijetijdsbesteding.

§5.3. Mechanisme 3: Assortive mating

Om te onderzoeken of er sprake lijkt te zijn van het mechanisme *assortive mating* bij de intergenerationele overdracht, is gekeken of de moeder van de kinderen antecedenten op haar naam heeft staan.

§5.3.1. Delinquentie moeder

Van vier van de achttien niet-criminele kinderen heeft de moeder HKS-antecedenten op haar naam staan (22%), tegenover de helft van de moeders van de delinquente kinderen (50%). Het verband tussen de factor of moeder HKS-antecedenten heeft en de delinquentie van het kind is marginaal significant, $\Phi(1, N = 44) = .82$, $p = .063$. De moeders hebben antecedenten op hun naam staan als (winkel)diefstal, verduistering en witwassen, valsheid in geschrift, vernieling, mishandeling en antecedenten met betrekking tot de Opiumwet en de WWM. Naast de moeders die antecedenten op hun naam hebben staan, zijn er drie moeders die geen antecedenten op hun naam hebben staan, maar wel verdacht zijn geweest van witwassen en handel in verdovende middelen.

Uit het diepteonderzoek blijkt dat de antecedenten die de moeders op hun naam hebben staan, vaak delicten zijn waarbij moeder er van verdacht wordt mededader van vader te zijn. Zo heeft één moeder meer dan een jaar vastgezeten omdat bij haar een aanzienlijk geldbedrag (meer dan één miljoen) in huis werd aangetroffen. Deze vrouw werd verdacht van het witwassen van het geld van vader en met haar nieuwe partner wordt moeder eveneens verdacht van witwaspraktijken. Een andere moeder is mededader van vader bij afpersing, diefstal met geweld in vereniging en overtreding van de WWM. Als hun zoon veertien jaar oud is, worden vader en moeder aangehouden en wordt moeder ook een nacht in de cel gehouden. Het is onbekend of er opvang is geregeld voor de kinderen. In dezelfde maand wordt hun zoon aangehouden op verdenking van het plegen van een straatroof met twee andere jongens, waarbij het slachtoffer aanzienlijk letsel oploopt. Na lang liegen, bekent de jongen. Dat het hebben van een vader en moeder die beiden antecedenten op hun naam hebben staan als risicofactor kan worden gezien, wordt ook door een agent genoemd. Zo veroorzaakt de jongen uit bovenstaande casus een aanrijding terwijl hij geen rijbewijs heeft. Hierop schrijft de verbalisant dat hij zich zorgen maakt

over de verdachte en de omgeving waarin hij opgroeit: Vader is een bekende ABC'er en moeder is bij verschillende delicten mededader van vader.

Bij de kinderen waarvan de moeders HKS-antecedenten hebben, lijkt het er op dat zij opgroeien met normen en waarden dat criminaliteit of agressiviteit normaal is. Zo gaat één moeder die antecedenten op haar naam heeft staan, samen met haar dochter die later ook HKS-antecedenten krijgt naar een adres om ruzie te maken met een meisje waarvan het gezin nog geld krijgt. Dit loopt zo uit de hand, dat moeder en dochter weg gaan en vader later terugkomt naar het adres met een mes, waarop de bewoners de politie bellen. Volgens JBRA zijn delinquente moeders meestal niet in staat de nodige structuur te bieden die het kind nodig heeft. Zo komt in verschillende casussen naar voren dat probleemgedrag bij de kinderen ontstaat, doordat kinderen het gevoel van controle en veiligheid verliezen, wat het gevolg is van gebrek aan voorspelbaarheid, structuur, begrenzing en veiligheid thuis. Dat de moeder een belangrijke bepalende factor is, blijkt ook uit de interviews. Zo beschrijft één geïnterviewde dat vader vaak op pad is of voor een tijdje verdwijnt en de kinderen hun moeder heel erg als rolmodel zien. *“Kinderen hebben hun vader al niet als rolmodel omdat hij vaak weg is of vast zit, dus dan wordt de moeder heel belangrijk, nog belangrijker als rolmodel. Maar als die dan ook met allemaal criminele dingen bezig is, of loopt te schelden naar politie of Bureau Jeugdzorg als zij binnenkomen en tegen de kinderen zegt dat ze niet met deze mensen mogen praten, dan wordt het voor kinderen ontzettend lastig om daar nog uit te komen .”* Kortom: Ook *assortive mating* lijkt een belangrijk mechanisme voor de overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad.

§5.4 Mechanisme 4: Sociaal leren

Met betrekking tot het mechanisme ‘sociaal leren’, is bij de bespreking van de eerste onderzoeksvraag naar voren gekomen dat alle vaders nog crimineel actief waren na de geboorte van hun kinderen. Ook is gezien dat vier van de 23 zonen verdacht wordt samen met vader delicten te hebben gepleegd.

Uit het diepteonderzoek komt naar voren dat de kinderen van beroepscriminelen met andere normen en waarden lijken op te groeien dan andere kinderen. Zo lijkt in meerdere gezinnen de norm te heersen dat problemen opgelost kunnen worden met geweld en dreiging. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een casus waarbij een moeder naar de moeder van een jongen gaat die door haar zoon wordt mishandeld. De moeder zegt dat het slachtoffer het wel uitgelokt zal hebben en vervolgens dat deze haar zoon anders maar eens *‘terug moet pakken’*. Ook zou één dochter die later meerdere delicten pleegt, al maanden worden getreiterd op school door drie meisjes. Deze dochter durfde min of meer niet meer naar school, waarop bij vader en moeder de stoppen doorsloegen en vader met twee heren een bezoekje heeft gebracht aan school en de betreffende meisjes heeft aangepakt.

Dat de dochter uit de hierboven beschreven casus getuige is van een delict/geweld gepleegd door vader, is geen uitzondering. Kinderen worden regelmatig geconfronteerd met het criminele of gewelddadige gedrag van hun ouders. Zo is één jongen aanwezig als zijn vader een man met een pistool bedreigt en op zijn hoofd slaat. Hier is geen zorgmelding voor gedaan en de jongen pleegt zijn eerste mishandeling op dertienjarige leeftijd. Tevens komt de jongen met een honkbalknuppel naar school om iemand in elkaar te slaan. Een ander meisje is er vaker getuige van geweest dat mensen mishandeld werden door haar vader, waardoor zij een straatroof ook als iets ‘gewoons’ ervaart en niet overstuurt raakt als zij hier getuige van is. Ook zijn

verschillende kinderen getuige van verkeers- of burenruzies waar hun ouder(s) bij betrokken zijn. Zo wordt een meisje van zes jaar aangereden door een fietser, terwijl het haar eigen schuld was en verkoopt moeder de fietser een paar klappen en de zoon van de fietser een schop. Met name zonen lijken de norm over te nemen van hun ouder(s) dat problemen met geweld en bedreiging opgelost kunnen worden. Zo worden er bij aanhoudingen van de zonen bijvoorbeeld bedreigingen geuit als: *'Jij en je kinderen gaan dood, hier ga je spijt van krijgen. Ik onthoud je gezicht. G [vriend vader] Zal alles regelen'* en *'als ik je nog een keer tegenkom, dan sla ik je verrot'*.

Dat sociaal leren plaatsvindt door imitatie, wordt door één geïnterviewde genoemd. Deze persoon ziet gebrek aan een stabiele gezinssituatie en kopieergedrag van vader en verkeerde vrienden als mechanisme achter de intergenerationele overdracht. Eén van de andere geïnterviewden vertelt dat er vooral sprake lijkt te zijn van waardensocialisatie. Deze geïnterviewde vertelt dat de jonge jaren (eerste paar jaar van de lage schoolperiode) ontzettend belangrijk zijn voor alle ontwikkelingsgebieden en dat de kinderen van deze groep opgroeien met andere normen en waarden dan andere kinderen: *"Wat je ook ziet is dat kinderen normaal gezien in een veilig gezin opgroeien, waarin ze zichzelf kunnen ontwikkelen, waarin ze normen en waarden meekrijgen en meedoen in de samenleving. En wat je ziet bij deze gezinnen is dat het vaak gesloten gezinnen zijn die al van jongs af aan niet meedoen met de reguliere samenleving. Wat je ook ziet is dat ze hele andere normen en waardenpatronen hebben en ideeën over wat nou belangrijk is of niet. [...]. Je ziet gewoon in heel veel dingen normvervaging: 'wij hebben onze eigen afspraken, regels en als je hier niet aan houdt dat lossen we dan onderling op.' En als er een gezinslid is die twijfelt, dan wordt deze gecorrigeerd en wordt gezegd dat hij of zij gewoon mee moet doen"*. Volgens deze mevrouw gaan kinderen al vanaf jonge leeftijd verkeerd tegen het systeem aankijken. Wanneer hun vader bijvoorbeeld in de gevangenis zit en zij hem hier opzoeken, worden de politieagenten als de boosdoeners bestempeld. Sociaal leren lijkt voor de groep kinderen van beroepscriminelen dus een belangrijk mechanisme voor intergenerationele overdracht van criminaliteit.

§5.5. Mechanisme 5: Self-fulfilling prophecy

Bij het *self-fulfilling prophecy* mechanisme, is gekeken of vader negatief in het nieuws is verschenen en of kinderen de achternaam van hun vader hebben en wat de impact hiervan lijkt te zijn.

§5.5.1. Persberichten over vader

Van twaalf van de 25 Amsterdamse Beroepscriminelen (48%) zijn er veel (meer dan tien) artikelen over hun criminele activiteiten terug te vinden via de krantenbank LexisNexis. Van drie criminelen zijn slechts enkele artikelen te vinden. Bovendien worden deze drie vaders in de artikelen niet geassocieerd met criminele activiteiten. Zo wordt één vader bedankt voor zijn gulle donatie aan een goed doel. Van tien vaders zijn geen krantenartikelen terug te vinden via LexisNexis. Opvallend, en tegen de verwachting in, is dat van relatief meer kinderen die niet delinquent zijn (72%), negatieve artikelen over vader zijn terug te vinden op LexisNexis, dan van criminele kinderen (54%). Het verband tussen negatieve persberichten over vader en de criminaliteit van het kind is niet significant, $\Phi(1, N = 44) = -.245, p = .105$. Dat de acht beroepscriminelen met een buitenlandse nationaliteit niet zijn terug te vinden in nieuwsberichten, ligt wellicht ten grondslag aan deze resultaten. Het lijkt er op dat de media vooral aandacht heeft voor de Nederlandse topcriminelen, aangezien slechts een enkele Nederlandse vader niet in het nieuws komt. Het is dus mogelijk dat er sprake is van een nieuwseffect bij de beroepscriminelen, waarbij etniciteit beïnvloedt of zij wel of niet de aandacht hebben van journalisten.

Ook is op het internet gekeken op welke sites de beroepscriminelen bekend zijn. Hieruit blijkt dat net als bij persberichten, de vaders van de achttien niet-criminele kinderen relatief vaker bekend zijn bij websites als Crimesite (89%) en op Wikipedia (56%), dan de vaders van de 26 criminele kinderen (65% respectievelijk 23%). Het verband tussen een aparte pagina voor vader op Wikipedia en de criminaliteit van het kind is zelfs significant ($X^2(1) = 4.85, p < .05$), met andere woorden: Van niet-criminele kinderen heeft de vader significant vaker een eigen Wikipediapagina dan van criminele kinderen. Ook voor deze sites geldt dat beroepscriminelen met een buitenlandse nationaliteit niet zijn terug te vinden.

Uit het diepteonderzoek blijkt dat media aandacht in sommige gevallen impact lijkt te hebben op de kinderen. Zo zegt één vader die veelvuldig in het nieuws is gekomen: *“De verschrikkelijke beschuldigingen hebben impact gehad op mij en mijn familie”*. Hij zegt veel last te hebben gehad van de beschuldigingen, ook door de media aandacht. Het komt een enkele keer voor dat een kind een delict pleegt na het verschijnen van een negatief persbericht over vader. Eén zoon is twee maanden nadat in het nieuws verschijnt dat zijn vader is opgepakt als verdachte van moord, bij een gevecht betrokken. Een andere zoon wordt drie maanden na het verschijnen van een persbericht over de veroordeling van zijn vader opgenomen in de Top-600.

§5.5.2. Achternaam

Van de achttien kinderen uit de leeftijdscategorie 19-33 jaar die niet crimineel zijn, hebben zestien kinderen de achternaam van vader (89%). Eén kind heeft de achternaam van moeder en één kind heeft de achternaam van de ex-partner van moeder. Van geen van deze kinderen is de achternaam gewijzigd. Van de 26 kinderen die wel crimineel zijn, is van één kind de achternaam op tweejarige leeftijd gewijzigd van die van vader naar die van moeder. De rest van de kinderen heeft de achternaam van vader (21), moeder (1), of de achternaam van de ex-partner van moeder (2).

Uit het diepteonderzoek blijkt dat meerdere jongens ‘stoer’ doen over hun achternaam/afstamming tegenover portiers of politieagenten. Dit blijkt uit bedreigingen als ‘*pas maar op of ik ga mijn vader bellen*’ en ‘*weet je wel wie ik ben?*’. Eén zoon die betrokken is bij verschillende mishandelingen, gebruikt de achternaam van zijn vader welke veelvuldig in het nieuws komt om mensen bang te maken en te bedreigen. Meisjes lijken minder trots te zijn op wie hun vader is. Zo zegt één dochter als iemand over de status van haar vader begint ‘*hou op, dat vind ik niet leuk*’ en van één meisje dat jonger is dan negentien jaar wordt de achternaam op twaalfjarige leeftijd gewijzigd, nadat vader veelvuldig in het nieuws verscheen en gezocht werd door de politie.

Veel gezinnen hebben een beruchte of gewelddadige reputatie door vader. Dit blijkt bijvoorbeeld uit één casus waarbij de dochter samen met een vriendin een meisje mishandelt op straat en het slachtoffer zegt bang te zijn voor de vader van het meisje en zijn loopjongens. Een andere man komt aangifte doen van verduistering, maar zegt hier moeite mee te hebben, omdat hij heeft gehoord dat J geen frisse jongen is en ‘*misschien wel een paar mannetjes stuurt om de zaak te verbouwen*’. In een andere casus komt naar voren dat mensen niet tegen vader durven te getuigen: ‘*als ik een verklaring afleg, dan staat er een prijs op mijn hoofd*’. Uit het diepteonderzoek blijkt daarnaast dat het vaak voorkomt dat de buurt bang is voor vader. Zo zegt een buurvrouw van een gezin dat niemand ooit de politie heeft gebeld uit angst voor represailles. Van een zoon van een beroeps crimineel die is uitgegroeid tot een ABC’er, zijn de burens ook bang voor de familie. Dat het hebben van een bepaalde reputatie kan leiden tot het plegen van delicten, blijkt bijvoorbeeld uit een casus waarbij een zoon een andere jongen een gebroken neus slaat. Het slachtoffer vertelde dat ze al langer ruzie hadden en de zoon nu zijn reputatie had waargemaakt en waarschijnlijk ‘aan zijn stand’ verplicht was om hem een klap uit te delen. Deze zoon zegt ook tegen de agenten dat hij de zoon is van W en dat er na maandenlang onderzoek en voorarrest niks te maken viel tegen zijn vader.

Eén van de geïnterviewden zegt dat er niet zozeer sprake is van stigmatisering bij kinderen van vader, maar meer dat je gezien wordt als ‘*zoon van X*’, wat status en veiligheid geeft, zodat andere mensen niet aan je komen. Deze reputatie rondom de gezinnen is volgens de geïnterviewde ook een reden dat deze gezinnen niet aangepakt worden door de hulpverlening. Ook durven sommige informanten zoals school geen informatie te geven over de kinderen volgens de geïnterviewde, omdat ze niet willen dat de vader van de kinderen dadelijk op school staat. Tevens vindt de geïnterviewde de politie te ‘slap’ en denkt dat dit de reden is dat de criminelen overal mee weg komen. De samenleving faciliteert het volgens deze geïnterviewde ook niet om deze personen aan te pakken. De geïnterviewde ziet het ‘*ermee weg komen*’ en de angst bij instanties om informatie te geven zelfs als meest risicoverhogende factor voor de kinderen om hun vader achterna te gaan. Kortom: *Self-fulfilling prophecy* lijkt vooral een rol te spelen middels status en reputatie van vader.

§5.6. Mechanisme 6: Sociale gelegenheidsstructuur

Met betrekking tot het zesde en laatste mechanisme voor intergenerationele overdracht, de sociale gelegenheidsstructuur is uit het breedteonderzoek gebleken dat enkele (4) kinderen er van verdacht wordt samen met vader delicten te hebben gepleegd. Daarnaast is ook gezien dat kinderen, met name zonen, omgaan met delinquente vrienden en dat zij soms delicten plegen met andere zonen van ABC’ers en in een enkel geval zelfs met een ABC’er van de oudere generatie. Dat de zonen de contacten van vader gebruiken om delicten te plegen, is echter niet direct uit het diepteonderzoek naar voren gekomen. Wel lijkt het erop dat de zonen van de

beroepscriminelen ‘status’ verkrijgen door hun vader, wat hun wellicht mogelijkheden biedt in het criminele circuit. Zo noemt Z dat jongens tegen hem opkijken, omdat zijn vader is geliquideerd. Ook woont bijvoorbeeld de moeder van één zoon boven een café waar het broeit van de criminelen, wat mogelijk ook gelegenheid biedt tot het opdoen van criminele contacten.

Naast de besproken mechanismen achter intergenerationele overdracht, is een andere opvallende bevinding dat er vaker drugs of wapens worden aangetroffen in de huizen van de beroepscriminelen en hun kinderen, maar dat er vervolgens geen zorgmelding wordt gedaan voor de kinderen. Zo wordt in één casus waarin ook geen zorgmelding is gedaan, bij de doorzoeking van een auto van een beroepscrimineel in de Maxi-Cosi van het dochtertje een doorgeladen pistool aangetroffen en in het jasje van de dochter een buisje cocaïne.

§5.7. Mechanisme 7: Sociale binding

Met betrekking tot het mogelijke mechanisme ter voorkoming van intergenerationele overdracht: Sociale binding, is bij de bespreking van de mediërende risicofactoren op mesoniveau gebleken, dat niet-criminele dochters, waarvan gegevens bekend zijn, het goed lijken te doen op school, plezier beleven aan hobby’s en veel vriendinnen hebben. Of het hebben van een relatie en kinderen, werk en begeleiding of ondersteuning van JBRA beschermend lijkt te werken, wordt in deze paragraaf nader besproken.

§5.7.1. Relaties en kinderen

Van de helft van de kinderen (22) is onbekend of zij een relatie hebben (gehad). Vijf kinderen (11%) zijn getrouwd, zoals te zien is in tabel 15. Dit betreffen vier delinquente kinderen en één kind dat geen delicten heeft gepleegd. Verder is van negen kinderen (20%) bekend dat zij minimaal één relatie hebben gehad en van acht kinderen (18%) dat zij meerdere relaties hebben gehad. Het verband tussen ‘relatie type’ en criminele activiteiten van de kinderen is niet significant, $\Phi(1, N = 22), = .172, p = .715$. Opvallend is dat er (voor zover bekend) in de meerderheid (60%) van de relaties van de kinderen die bekend zijn in de dossiers mishandeling en bedreiging plaatsvindt. De meisjes zoeken vaak de verkeerde (criminele, loshandige) vriendjes uit (7 van de 10) en de jongens bedreigen en mishandelen hun (ex-)vriendinnen regelmatig (6 van de 12), net zoals hun vader. Bij deze kinderen lijkt er dus net als bij hun ouders sprake te zijn van *assortive mating*, waardoor het hebben van een relatie niet beschermend werkt tegen delinquentie.

Tabel 15: *Relaties kinderen*

	Getrouwd	Minimaal één relatie gehad	Meerdere Relaties gehad	Onbekend	Totaal
Kind niet crimineel	1	2	3	12	18
Kind crimineel	4	7	5	10	26
Totaal	5	9	8	22	44

Uit het diepteonderzoek blijkt eveneens tegen de verwachting, dat relaties niet beschermend lijken te werken voor de kinderen die delicten plegen. Zo zou trouwen tegen het plegen van delicten kunnen beschermen, maar de zonen van ABC’ers gaan gewoon door met het plegen van delicten na hun huwelijk. Dit heeft er wellicht mee te maken dat sommige vriendinnen geen problemen lijken te hebben met de criminele activiteiten van hun vriendjes. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende casus:

Twee maanden nadat de baby is geboren van een jongen (O) en zijn vriendin, moet O een jaar de cel in. Nadat hij uit gevangenis komt, worden hij en zijn vriendin aangehouden voor het doen van aankopen met een valse creditcard. Uiteindelijk wordt zijn vriendin vrijgelaten, maar O moet blijven. Hij wordt veroordeeld tot 100 uren werkstraf. O komt nog een paar keer vast te zitten en zijn vriendin zoekt hem telkens op in de gevangenis. O wordt zelfs aangehouden voor poging tot moord in vereniging en voor een ander delict, waarbij de zoon van een andere ABC'er ook is betrokken. O is zes jaar nadat het kindje is geboren nog steeds samen met zijn vriendin, maar pleegt ook nog steeds delicten.

Dat de kinderen vaak een partner krijgen die net als hen delinquent is, wordt door een geïnterviewde genoemd: *“Je ziet normaal bij 18 à 21-jarigen dat de delinquentie het hoogste is en daarna gaat het naar beneden, omdat zij normaal gesproken een vriend/vriendin en kinderen krijgen en dan stopt het. Maar bij deze groep gaat het gewoon door, omdat ze een soort ‘partner in crime’ vinden en daar weer een gezin mee samenstellen”.*

Uit politiegegevens blijkt dat de zonen het vaak moeilijk kunnen verkroppen wanneer hun relatie over is, wat zich uit in verschillende praktijken. Zo heeft één jongen als hij 22 jaar is een vriendin die zwanger is, maar bedreigt toch zijn ex als hij erachter komt dat zij een ander heeft. Hij komt langs op haar werk en maakt dingen kapot en dreigt haar en haar vriend in de gracht te gooien en haar *total loss* te slaan. Een andere jongen pleegt zijn eerste delict op vijftienjarige leeftijd, nadat zijn eerste relatie net uit is en een andere zoon perst een jongen af die met zijn ex-vriendin gezoend zou hebben, wat hij niet vond kunnen.

Toch lijkt het hebben van een relatie voor één zoon (Z) wel beschermend te werken tegen totale ontsporing. Zo zegt Z in een sociaal verhoor over zijn verleden dat hij toen hij weg moest van zijn oma *‘gelukkig een vriendin had’*. En in een ander verhoor zegt hij: *‘ik val weer terug in mijn oude gewoonte, ik weet het niet. Het is in ieder geval zo dat als mijn vriendin het uitmaakt, dan heb ik niks meer te verliezen’*.

De dochters van de ABC'ers raken in enkele gevallen betrokken bij delicten vanwege hun criminele vriendjes. Zo heeft één meisje een relatie met een jongen en raakt zij door hem betrokken bij een straatroof en een ander meisje heeft een relatie met een drugsdealer, waardoor zij ook opgepakt wordt. Een meisje dat meerdere delicten pleegt en als enige meisje heeft vastgezet, weet de vriendjes ook uit te zoeken:

Op veertienjarige leeftijd heeft een dochter (Y) al een vriendje dat zich met criminele activiteiten bezig houdt. Als Y 23 jaar oud is, doet ze aangifte van een lastige ex, door wie zij is mishandeld. Haar nieuwe vriend zit in een bekend crimineel samenwerkingsverband en deze relatie verbreekt Y naar eigen zeggen omdat ze niks wist van zijn delicten en seksuele activiteiten buiten hun relatie. Bij Y thuis worden drugs van de jongen aangetroffen en munitie van haar (overleden) vader. De criminele jongen laat haar vanuit de gevangenis bedreigen. De volgende vriend van Y, is niet veel beter. Deze jongen heeft ook vastgezet en is drugsverslaafd. Deze jongen wordt bovendien de vader van haar kind, maar overlijdt als hun zoontje 10 maanden oud is aan een overdosis coke, in combinatie met medicijnen en alcohol. De jongen waar Y vervolgens drie jaar een relatie mee heeft, heeft haar meerdere malen mishandeld waarvan zij geen aangifte wil doen. Y komt wel een melding doen dat ze een verbod voor deze jongen wil bij de school van haar zoontje (na de verbreking van hun relatie), omdat ze bang is dat hij haar zoontje meeneemt om haar leven te verzieken. Drie weken later komt Y echter met de mededeling dat het verbod kan komen te vervallen, aangezien de relatie weer is hersteld. Opvallend is dat er geen melding is gedaan bij JBRA voor haar zoontje.

Niet alleen dochters die delicten plegen, zoeken de verkeerde vriendjes uit. Een dochter die géén delicten pleegt, krijgt ook een kind met een man die drie kinderen heeft bij drie verschillende vrouwen en veel problemen heeft met zijn exen. Meerdere dochters die geen delicten hebben gepleegd, hebben echter een vriend die ook geen delicten heeft gepleegd.

Tot slot is van drie van de achttien niet-delinquente kinderen in GBA bekend dat zij inmiddels zelf een kind hebben. Zes van de 26 kinderen die ernstige delicten hebben gepleegd, hebben zelf een (of meer) kind(eren). Eén kind hiervan staat onder toezicht van JBRA en de vader van het kind (zoon van ABC'er) heeft een contactverbod.

§5.7.2. Werk

Van de meerderheid van de achttien kinderen die niet crimineel zijn, is het onbekend of zij werk hebben (14). De vier kinderen waarvan dit wel bekend is, werken in de zaak van vader (van 16 vaders is bekend dat zij een eigen bedrijf/zaak hebben), bij een juwelier, een autozaak of op een stageplek. Voor de criminele kinderen lijkt het hebben van een baan niet beschermend te werken, aangezien van de 26 kinderen die crimineel zijn, van de meerderheid (62%) bekend is dat zij werk hebben. Dit betreft bijvoorbeeld werk in de catering, de horeca of bij een coffeeshop, bij zaken als de Action of een kledingwinkel, bij een beveiligingsbedrijf, callcenter of in de zaak van vader of een familielid. Twee kinderen hebben hun eigen winkel/bedrijf. Van drie kinderen is bekend dat zij geen werk hebben. Hiervan is één kind verstandelijk gehandicapt.

Uit het diepteonderzoek blijkt dat de kinderen van beroepscriminelen zich niet altijd aan de regels houden op hun werk. Zo is van twee kinderen bekend dat zij verduistering in dienstbetrekking hebben gepleegd en een ander kind wordt veroordeeld voor fraude op het werk. Deze jongen deed een HBO-studie (die hij niet afmaakt) en heeft bij een creditcardmaatschappij gewerkt. Later blijkt dat hij tijdens zijn werkzame periode van vermogende kaarthouders middels valse aanvragen geld afhandig heeft gemaakt. De jongen wordt hiervoor veroordeeld en er wordt tevens een aparte civiele procedure gestart, in verband met diefstal van bedrijfsgegevens (creditcardgegevens van bijna 100 klanten). Werk lijkt voor enkele kinderen dus faciliterend te werken voor criminaliteit, in plaats van beschermend.

Niet alleen diefstal of fraude leidt tot ontslag bij deze groep. Zo wordt één zoon ontslagen van een betaalde stageplek omdat hij zijn woede niet onder controle kan houden. Een dochter moet ook op stage vertrekken omdat ze er *'een potje van maakt'*. Later heeft zij een baantje, maar omdat ze wordt gestalkt door een jongen die ook langskomt op haar werk, wordt zij ook hier ontslagen en werkt zij later weer ergens anders.

Daarnaast stoppen de kinderen niet met het plegen van delicten als zij werk krijgen. Enkel van één jongen die HBO heeft gedaan en drie jaar geleden een baan heeft gekregen bij een bedrijf, is bekend dat hij daarna geen delicten meer heeft gepleegd. Zijn moeder is ook niet delinquent en werkt als pedicure/nagelstyliste.

Of werk voor de kinderen die geen delicten hebben gepleegd, ertoe bijdraagt dat zij niet op het verkeerde pad belanden, is niet direct uit de dossiers gebleken. Wel is bekend dat drie dochters hebben gestudeerd, op achttienjarige leeftijd op zichzelf wonen en een baan hebben. Tevens hebben deze dochters geen mutaties in het uitgaansleven of met verkeerde vrienden en heeft hun moeder geen delicten gepleegd. Een ander meisje dat

geen delicten heeft gepleegd, heeft als zij zestien jaar is een bijbaantje op zaterdag waar zij heel blij mee zegt te zijn. Omdat het meisje moe is van het werken, gaat zij ook minder uit in het weekend. Van de enige jongen die geen delicten pleegt is niet bekend of hij werk heeft. Wel heeft hij voor een paar duizend euro juwelen verkocht.

Uit een interview komt tot slot naar voren dat kinderen vaak een baantje hebben vanuit de omgeving: Via vader of de vriend van vader. Een geïnterviewde is van mening dat een baantje in het reguliere circuit wel beschermend kan werken als het kind daar zonder bijbedoelingen gaat werken om bijvoorbeeld de boel te infiltreren.

§5.7.3. Begeleiding/ondersteuning Jeugdzorg

Vier van de achttien kinderen (22%) die geen of geen ernstig delict hebben gepleegd, zijn bekend bij Jeugdbescherming Regio Amsterdam (JBRA). Van de 26 kinderen die wel delicten hebben gepleegd, zijn dit er acht (31%). Het verband tussen delinquentie en bekend zijn bij JBRA is niet significant, $\Phi(1, N = 44) = .094$, $p = .531$.

Van de vier kinderen die niet crimineel zijn, is één kind bij JBRA binnengekomen middels een kindbeschermingsmaatregel vanwege een psychisch zieke moeder. Een ander kind is binnengekomen via zij-instroom (van het Leger des Heils) en voor twee kinderen is het onbekend hoe zij bij JBRA zijn binnengekomen. Het kader van de hulpverlening betreft bij twee kinderen een ondertoezichtstelling met uithuisplaatsing (voor acht jaar), bij één kind jeugdhulpverlening en ondertoezichtstelling (samen zes jaar) en bij het kind van de zij-instroom een doorverwijzing naar het Team Dak- en Thuisloze Jongeren van de GGD. Andere hulpverlening voor deze kinderen (zover bekend) betreft opvoedingsondersteuning voor moeder (1) en opname in een tehuis (2).

De acht kinderen die wel crimineel zijn en bekend zijn bij JBRA, zijn binnengekomen via school (3), via moeder (1) en/of via de rechter (4). Voor één kind is onbekend hoe deze is binnengekomen bij JBRA. Opvallend is dat slechts voor één kind door moeder hulp is gezocht bij JBRA. Het kader van de hulpverlening voor de kinderen die delicten hebben gepleegd, betreft jeugdhulpverlening (4), ondertoezichtstelling (1) en jeugdreclassering (4). Eén kind heeft zowel jeugdhulpverlening als jeugdreclassering gehad. De duur van de begeleiding betrof gemiddeld 2,9 jaar, met een maximum duur van elf jaar (tot het betreffende kind achttien jaar werd) en een minimumduur van 3 maanden. Andere hulpverlening die criminele kinderen hebben gehad, betreffen begeleiding (bijvoorbeeld een agressieregulatie training) van Dijk en Duin (2), het Leger Des Heils (2), Spirit (2), ITB van de William Schikker Groep (2), het Riagg (1), CASA24 (1), onderwijshulpverlening (1) en AWBZ ondersteuning (1).

Uit het diepteonderzoek blijkt dat zonen minder vaak hulpverlening krijgen dan dochters. Opvallend is dat drie van de vier zonen die het meest 'ontsporen' en uitgroeien tot ABC'er, niet bekend zijn bij JBRA, terwijl deze jongens wel al op dertien- of veertienjarige leeftijd beginnen met het plegen van delicten. Slechts twee zonen van beroepscriminelen hebben hulpverlening gehad (één jongen twee keer een half jaar en de andere jongen drie jaar). De andere zonen zijn voor de rest enkel bekend bij JBRA via een jeugdreclasseringsmaatregel. Geen van de dochters heeft daarentegen jeugdreclassering gehad en dochters krijgen vaker en veel langer hulpverlening. De meisjes lijken de hulpverlening op prijs te stellen. Zo zegt één meisje dat zij het prettig vindt

dat er een gezinsvoogd is die in haar belang beslissingen neemt en zorg draagt dat er goede afspraken worden gemaakt met oma (pleegmoeder), vader, moeder en school. Dit meisje heeft door de ondertoezichtstelling structuur, regelmaat en grenzen in haar leven gekregen, waardoor ze weet waar ze aan toe is.

Dat bijna alle jongens geen hulpverlening krijgen, ondanks de vaak heftige situaties waarin zij opgroeien, kan er wellicht aan bijdragen dat op twee na alle jongens delicten plegen. Meer hulpverlening voor de jongens die op jonge leeftijd delicten plegen of een traumatische gebeurtenis meemaken, lijkt niet overbodig. In een casus waarbij een jongen wel hulpverlening heeft gekregen van jeugdzorg vertelt de oma van de jongen: *'Volgens mij heeft het jaartje op de dagopvang T goed gedaan. Door hulp is hij sociaal vaardiger geworden, is zijn zelfvertrouwen vergroot en is hij beter in het begrijpen van emoties'*. Toch lijkt één jaar op de dagopvang niet voldoende voor deze jongen, aangezien oma een paar jaar later naar JBRA belt om te zeggen dat zij haar kleinzoon niet meer aan kan. Hij verzuimt en vertoont gedragsproblemen op school. Oma zegt dat hij zijn vriendengroep erg belangrijk vindt en op straat bij veel conflicten is betrokken. De jongen schijnt bij een groep te horen die door de politie in de gaten wordt gehouden. Hierop krijgt de jongen nog een half jaar hulpverlening om te werken aan zijn omgang met regels en omgang met hangjongeren. Dit half jaar hulpverlening blijkt de jongen echter nog steeds niet te beschermen tegen het plegen van delicten, aangezien hij later een jeugdreclasseringsmaatregel krijgt opgelegd. Tijdens deze maatregel toont moeder haar betrokkenheid en zegt dat ze wil dat haar zoon een goede vrijetijdsbesteding heeft, zelfstandiger wordt en niet meer met de politie in aanraking komt. Haar zoon zegt hetzelfde te willen. Hij heeft geen middelbare schooldiploma, maar wil graag weer aan de slag. Dit was een jaar geleden en hierna heeft de jongen geen delicten meer gepleegd, een baantje gekregen waar hij meerdere dagen per week kan werken, zich ingeschreven voor een opleiding en woont hij onder begeleiding. In deze casus lijkt het erop dat drie maal scheepsrecht is, en de jongen nu wel op het rechte pad blijft. Dat er meer nodig is dan een enkele maatregel om de zonen van beroeps-criminelen uit de criminaliteit te halen, blijkt uit het gegeven dat de overige zonen die jeugdreclassering hebben gekregen, opnieuw de fout in zijn gegaan, net als de andere jongen die jeugdhulpverlening heeft gekregen. Dat de huidige begeleiding van JBRA niet lijkt te werken voor deze doelgroep, wordt bevestigd door de geïnterviewde die de zorgmeldingen coördineert.

Opvallend is dat de ruime meerderheid van de ouders niet open lijkt te staan voor hulpverlening. Dit blijkt onder andere uit verschillende zorgmeldingen die gedaan zijn voor kinderen, waarbij aan de ouders is geadviseerd hulp te accepteren, maar ouders dit niet nodig vonden, waardoor er geen hulpverlening tot stand is gekomen. Wanneer er wel hulpverlening tot stand is gekomen, haakt moeder vaak af na enkele bijeenkomsten en laat weten dat de hulp niet meer nodig is. In één casus geeft JBRA als advies om begeleiding voor het kind te realiseren met betrekking tot zijn gedrag en denkwijze. De moeder is echter van mening dat het goed gaat met haar kind, dat zij en vader de problemen zelf op kunnen lossen en dat school en JBRA zich er niet mee moeten bemoeien. In een andere casus waarbij het niet goed gaat met het zoontje, wordt moeder geadviseerd om naar een psycholoog te gaan (vanwege bedreigingen van vader naar moeder), maar dit advies wordt ook niet opgevolgd en deze moeder zegt eveneens dat het allemaal wel meevalt. Eén geïnterviewde van de politie noemt dat om intergenerationele overdracht te voorkomen een duidelijke taak is weggelegd voor de raad: *"Het klinkt heel hard, maar deze kinderen moeten we in principe aan het gezag van hun ouders onttrekken"*.

Volgens deze geïnterviewde, net als volgens een andere geïnterviewde, is het van belang dat de hulpverleningsorganisatie doorpakt en niet opgeeft als ouders geen vrijwillige hulpverlening willen.

Niet alleen ouders, maar ook sommige kinderen staan niet open voor hulpverlening. Zo maakt één moeder zich daadwerkelijk zorgen over haar zoon, maar wordt zijn therapie gestaakt vanwege gebrek aan motivatie bij haar zoon. De geïnterviewde van JBRA beaamt dit en zegt dat het heel lastig is om met jongens door te gaan, omdat zij zoiets hebben van *'zoek het uit, het is mijn probleem niet'*. Deze geïnterviewde zegt dat de meisjes de ondersteuning van JBRA wel vaak als prettig ervaren, omdat zij het vaak goed doen op school en er soms toch mee zitten dat zij hun vader niet achterna willen gaan en andere dingen willen doen in hun leven. Als oplossing om beter binnen te komen bij de gezinnen, noemt de geïnterviewde: *"De informatie moet beter worden uitgewisseld tussen instanties. Daarnaast dient er een aparte club mensen te komen die gespecialiseerd is in dit soort gezinnen en de ervaring en het lef heeft om met hen aan de slag te gaan. Tevens dient er een soort veiligheid te worden ingebouwd voor de mensen die dat doen. Daarnaast moet er ook iets aangeboden worden voor als moeder eruit wil stappen met de kinderen en niet in een getuigebeschermsprogramma wil, omdat ze niemand erbij wil lappen. Een blijf huis of een safehouse daar zitten deze vrouwen niet veilig. En een OTS [ondertoezichtstelling] op de kinderen heeft ook geen zin in dit geval. Je moet aan de slag op het moment dat er iemand wordt aangehouden, waardoor er een crisissituatie is ontstaan, maar je hebt weinig te bieden omdat er niks is ingesteld op deze doelgroep. Een constructie is gewenst waarbij op het moment dat een gezin of ouder in beeld komt bij de politie en er kinderen zijn, dit gelijk uitgewisseld wordt en wordt meegelopen in het gezin"*.

Ook komt het vaak voor dat ouders de problemen of het gedrag van hun kinderen bagatelliseren. Zo zien de ouders van één jongen die al op veertienjarige leeftijd vier delicten op zijn naam heeft staan de ernst van de situatie niet in volgens JBRA. Eén vader van een andere jongen noemt de reactie van politie en justitie 'overdreven' nadat zijn zoon is opgepakt. Dit kan ook een reden zijn waarom hulpverlening of begeleiding niet altijd het gewenste resultaat heeft bij deze groep kinderen. Tevens zijn sommige ouders niet helemaal eerlijk naar de hulpverlening. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende casus:

Eén jongen die jeugdreclassering krijgt, gaat met verkeerde jongens om, waardoor hij betrokken raakt bij criminaliteit. Aan het eind van de reclasseringsmaatregel zegt de vader van de jongen dat het goed gaat thuis, dat zijn zoon zich aan de afspraken houdt en dat er een positieve verbetering is waar te nemen in zijn gedrag. De vader zegt tevens dat zijn zoon nieuwe vrienden heeft die geen politiecontacten hebben en dat zijn zoon op een positieve manier werkt aan zijn toekomst. Uit de politiegegevens blijkt echter dat de jongen in de maand ervoor driemaal in aanraking is gekomen met de politie. Een paar dagen na afsluiting van de maatregel wordt de jongen schuldig bevonden aan een steekpartij. Daarnaast wordt er een wapen in de auto aangetroffen. De jongen trekt nog steeds op met verkeerde jongens uit de buurt en twee jaar later vervult hij een leidersrol in zijn criminele 'bende' volgens de politie. JBRA is tevens niet op de hoogte dat de vader van deze jongen een crimineel is. De vader heeft tegen JBRA gezegd dat hij alleen vijftien jaar geleden even heeft vastgezet en daarna niet meer, maar dat klopt niet.

Uit de casussen blijkt dat JBRA vaker niet op de hoogte is van de criminele activiteiten van vader. Dat de gezinnen de schijn ophouden, wordt beaamt door een geïnterviewde: *"Het is tot nu toe heel moeilijk om iets te bereiken. Je hebt met hele gesloten gezinnen te maken die ook heel sociaal wenselijk zijn. Dus als je daar komt*

is alles fantastisch [...] En daarnaast is er ook een ontzettende angst voor deze doelgroep. Er zijn veel mensen, en dat snap ik ook heel goed, die heel bang zijn om met de gezinnen aan de slag te gaan en om ook door te pakken, vanwege de bedreiging/houding/milieu waar ze in zitten. Dus ik denk dat er ook veel niet gezien wordt vanuit angst". Ook noemt deze geïnterviewde dat er nog heel weinig zicht is op waarom het met sommige kinderen wel goed gaat, omdat heel veel kinderen of jongeren buiten schot blijven en niet in zicht komen van de politie. Dit komt ook uit de andere interviews naar voren. De kinderen die geen strafblad hebben, zijn vaak niet in beeld en in één geval is het bestaan van deze kinderen zelfs totaal onbekend. Dat de kinderen niet goed in beeld zijn, heeft er volgens een geïnterviewde mee te maken dat er vanuit de politie heel lang niet is gekeken naar de kinderen (van bijvoorbeeld een geliquideerde vader). Ook blijven de kinderen vaak uit beeld omdat er geen kindsignalen worden gezien, omdat het de kinderen materieel gezien aan niks ontbreekt. De veiligheid van de kinderen van beroepscriminelen laat echter te wensen over volgens de betreffende geïnterviewde, en zou meer centraal gesteld moeten worden bij de hulpverlening aan deze doelgroep.

§5.7.4. Overige binding

Uit het diepteonderzoek blijkt tot slot met betrekking tot de sociale bindingstheorie dat de moeder niet alleen een belangrijke rol speelt bij de totstandkoming van de intergenerationele overdracht, maar ook belangrijk lijkt te zijn bij het voorkomen van deze overdracht. Zo noemt één geïnterviewde het hebben van een moeder met andere normen en waarden zelfs als meest beschermend tegen intergenerationele overdracht: *"Dat zij toch eigenlijk thuis de baas is en ander voorbeeldgedrag laat zien of misschien wel denkt 'dit is voor jou een mooie manier om eruit te komen'."* De beschermende werking van een moeder met andere normen en waarden, blijkt ook uit de dossiers. Zo zegt één moeder te weten dat vader illegale dingen doet, maar zegt dat ze hier niks mee te maken wil hebben en dat zij werkt in een restaurant en als receptioniste. Haar beide kinderen hebben enkel één delict gepleegd.

Bij de enige jongen die geen delicten heeft gepleegd, lijkt sprake van een normale moeder-kind relatie (afgeleid uit diverse telefoongesprekken) en zijn moeder heeft geen delicten gepleegd. De nieuwe partner van moeder lijkt daarnaast erg betrokken bij de opvoeding. Zo blijkt uit een tapesprek dat hij erachteraan zit bijles te regelen in een vak voor de broer van de jongen.

Samenvattend: Het hebben van een relatie lijkt slechts voor een enkeling beschermend te werken. Vaak valt de prosociaalheid van de relaties tegen, aangezien de partner de criminaliteit accepteert, waardoor binding een ongewenst effect kan hebben. Het hebben van werk lijkt ook voor slechts een enkeling beschermend te zijn. Dit betreffen met name de baantjes die niet via vader zijn verkregen en waar verder geen bijbedoelingen zijn. Begeleiding/ondersteuning door JBRA lijkt voor meisjes mede beschermend te zijn. Bij jongens lijken er meer obstakels te zijn om als hulpverlening binnen te komen en daarnaast ook effectief te zijn. Wat mogelijk één van de belangrijkste beschermende factoren is, is wanneer moeder geen delicten heeft gepleegd en andere normen en waarden heeft dan vader.

Tot slot blijkt uit de bestudeerde casussen dat er geen 'standaard' gezin lijkt te zijn met een ABC'er als hoofd van de familie. De situaties zijn erg variabel, waardoor de mechanismen dit ook kunnen zijn. Geen factor lijkt dus allesbepalend bij intergenerationele overdracht of het voorkomen hiervan. Dit wordt bevestigd door een

geïnterviewde. Deze stelt dat je met gezinsfactoren te maken hebt, net als met de omgeving, karakters, interacties in het gezin, e.d. Ondanks de variatie, is een beknopte, fictieve tijdlijn opgesteld van een ‘gemiddeld’ gezin als voorbeeldcasus. Deze tijdlijn is toegevoegd als Bijlage 1.

§5.8. Conclusie mechanismen

Met betrekking tot mechanismen voor intergenerationele overdracht is in de eerste plaats gezien dat er geen sprake lijkt te zijn van een cyclus van deprivatie met betrekking tot de financiële situatie van de kinderen. De kinderen van beroepscriminelen groeien vaak op in rijkdom en er zijn geen indicaties dat zij in hun volwassenheid werkloos of arm zijn. Drugsgebruik lijkt in sommige gevallen wel overgedragen te worden van ouders op de kinderen, wat wellicht kan bijdragen aan het plegen van delicten. In de tweede plaats is gezien dat op veel mogelijke mediërende risicofactoren de criminele kinderen niet significant verschillen van de niet-criminele kinderen. Zo is er geen significant verband tussen de gezinsfactor burgerlijke staat van de ouders en of het kind delinquent is of niet. Toch lijkt scheiding, alsook wisselende aanwezigheid van vader in het leven van het kind, detentie en traumatische gebeurtenissen mediërend te werken voor intergenerationele overdracht. Over individuele factoren is te weinig bekend om een uitspraak te kunnen doen, maar mesofactoren als problemen op school, hobby’s en vriendenkring lijken eveneens mediërend te werken. In de derde plaats lijkt delinquentie van de moeder een grote rol te spelen bij intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad. Moeders van delinquente kinderen hebben significant vaker antecedenten op hun naam staan en lijken niet over voldoende opvoedingscapaciteiten te beschikken om het kind een adequate opvoeding te geven. Met betrekking tot het mechanisme van sociaal leren, is gezien dat de vaders na de geboorte van hun kinderen nog crimineel actief zijn en een aantal jongens bovendien samen met vader delicten pleegt. Het opgroeien met andere normen en waarden, dat bijvoorbeeld het gebruik van geweld normaal is, lijkt voor veel jongens te resulteren in het plegen van delicten. Of er sprake is van een *self-fulfilling prophecy*, middels *labeling*, lijkt in eerste instantie niet het geval, wanneer gekeken wordt naar media aandacht voor vader. Zo verschijnen vaders van niet-criminele kinderen vaker negatief in het nieuws dan vaders van criminele kinderen. Er lijkt echter een nieuwseffect op te treden, aangezien de acht beroepscriminelen met een buitenlandse nationaliteit allen niet in de media voorkomen. De achternaam van vader lijkt voor sommige kinderen wel te resulteren in een *self-fulfilling prophecy*, aangezien de kinderen (vooral jongens) middels de achternaam van hun vader een bepaalde status/reputatie verkrijgen, wat hen faciliteert bij het plegen van delicten. Deze reputatie lijkt daarnaast ook een sociale gelegenheidsstructuur te creëren, door het aantrekken van geschikte mededaders voor de kinderen van zware criminelen. De kinderen hebben vaak criminele vrienden en de meerderheid van de kinderen wordt verdacht van het plegen van delicten in groepsverband, soms samen met kinderen van andere ABC’ers.

Tot slot lijkt een ander mechanisme voor intergenerationele overdracht dat de gezinnen heel gesloten zijn en hulpverlening niet binnenkomt en de kinderen van de beroepscriminelen daarnaast ook niet voldoende bij de politie in beeld lijken te zijn. In veel situaties had een zorgmelding gedaan kunnen worden, zoals bij liquidaties, invallen van AT’s en doorzoekingen waarbij drugs en wapens in een woning worden aangetroffen. Waar wel een zorgmelding is gedaan, maar hulpverlening niet is geaccepteerd door de ouders, had ook doorgepakt kunnen worden om intergenerationele overdracht te voorkomen. Bij de hulpverlening lijkt dus veel winst te halen in het doorbreken van de intergenerationele overdracht. De huidige hulpverlening lijkt niet goed

ingesteld op dit type gezin, waarbij andere problemen een rol spelen, dan bij de standaard gezinnen die bij JBRA terecht komen.

Met betrekking tot de mechanismen die intergenerationele overdracht voorkomen, is gezien dat er over het algemeen weinig bekend is over de kinderen die geen delicten hebben gepleegd. Wel komt naar voren dat dochters die geen delicten plegen het over het algemeen goed lijken te doen op school en veel vriendinnen lijken te hebben. In eerste instantie lijkt de sociale bindingstheorie van Sampson en Laub voor veel kinderen van beroepscriminelen niet op te gaan. Zo lijkt werk niet te beschermen tegen delinquent gedrag, aangezien de meerderheid van de criminele kinderen een baantje heeft. Ook relaties en kinderen lijken niet beschermend te werken tegen delinquentie. Aan de prosociale bindende werking van werk en relaties kan echter getwijfeld worden, gezien de turbulentie in de relaties, de acceptatie van criminaliteit door de partner en gezien de 'typen' baantjes van de kinderen. Wel is van sommige dochters bekend dat zij op hun achttiende al op zichzelf wonen, werk hebben en geen criminele partner hebben. Ondersteuning van JBRA lijkt voor dochters beschermend te werken maar voor zonen niet. Wat bovendien één van de belangrijkste beschermende factoren lijkt te zijn, is wanneer moeder niet delinquent is, andere normen en waarden heeft dan vader en over adequate opvoedingscapaciteiten beschikt.

Dat de meeste dochters niet crimineel lijken te zijn, kan er tot slot mee te maken hebben dat zij niet in beeld zijn van de politie en hulpverleningsinstanties, maar kan er ook mee te maken hebben dat meisjes hun problemen meer internaliseren en jongens hun problemen meer externaliseren. Zo is uit het diepteonderzoek gebleken dat één dochter een zelfmoordpoging doet en twee dochters een eetstoornis hebben.

§6 – Conclusie en discussie

Dit laatste hoofdstuk presenteert de conclusies op de onderzoeksvragen. Ook komen de sterke en zwakke kanten van het onderzoek aan bod, evenals aanbevelingen voor de praktijk en toekomstig onderzoek.

§6.1. Conclusie

In dit onderzoek, dat is uitgevoerd in opdracht van politie-eenheid Amsterdam, stonden twee vragen centraal: *In welke mate is er sprake van intergenerationele overdracht van criminaliteit bij de zonen en dochters van beroepscriminelen? En: Wat lijken de onderliggende mechanismen van intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad te zijn, en welke mechanismen lijken deze overdracht te voorkomen?*

Het breedteonderzoek naar 25 Amsterdamse beroepscriminelen en hun kinderen diende antwoord te geven op de eerste onderzoeksvraag en een inventarisatie te maken van de mechanismen voor de tweede onderzoeksvraag. Het diepteonderzoek naar veertien van de gezinnen diende antwoord te geven op de tweede onderzoeksvraag. De verwachting was dat de intergenerationele overdracht van criminaliteit bij kinderen van beroepscriminelen groter zou zijn dan bij de standaard criminele ouders, gezien het geweldsaspect van de georganiseerde misdaad en het gegeven dat de overdracht het grootst lijkt te zijn bij geweldsdelicten of andere ernstige delicten (Bijleveld & Wijkman, 2009; van de Rakt, Nieuwbeerta & de Graaf, 2006; van de Weijer, 2014). Bovendien werd verwacht dat de zonen van beroepscriminelen vaker delicten plegen dan de dochters, aangezien jongens relatief vaker een strafblad hebben dan meisjes, ongeacht het criminele gedrag van hun vader (o.a. van de Rakt, Nieuwbeerta & Apel, 2009). De verwachting met betrekking tot de mechanismen van intergenerationele overdracht, was in de eerste plaats dat het mechanisme van de *cycle of deprivation* (waarbij risicofactoren voor delinquentie worden doorgegeven van generatie op generatie) niet op zou gaan als verklaring voor de gepleegde criminaliteit door kinderen van beroepscriminelen, vanwege de grote winstmogelijkheden van de georganiseerde misdaad. Daarnaast werd verwacht dat mediërende risicofactoren op drie niveaus een rol spelen bij het ontstaan van intergenerationele overdracht. In de derde plaats werd verwacht dat *assortive mating* een mechanisme is voor de intergenerationele overdracht van criminaliteit bij kinderen van beroepscriminelen, aangezien uit eerder onderzoek blijkt dat vrouwen van beroepscriminelen op meerdere manieren betrokken zijn bij de criminele activiteiten van hun man (Jonker, 2012). Tevens was de verwachting dat sociaal leren, al dan niet middels waardensocialisatie, een rol speelt bij de overdracht van delinquentie, wanneer de vader bijvoorbeeld nog delicten pleegt na de geboorte van het kind. Verder werd verwacht dat *self-fulfilling prophecy* een rol kan spelen, wanneer vader bijvoorbeeld negatief in het nieuws verschijnt. Daarnaast was de verwachting dat ook de sociale gelegenheidsstructuur ertoe bijdraagt dat kinderen van beroepscriminelen delicten gaan plegen, vanwege de beschikbaarheid van de contacten die toegang verlenen tot de georganiseerde misdaad. Met betrekking tot de mechanismen die de overdracht voorkomen, werd verwacht dat begeleiding van Jeugdzorg of binding met prosociale personen, een opleiding of een baan beschermend werken tegen intergenerationele overdracht. Met name de aanwezigheid van meerdere beschermende factoren werd verwacht beschermend te werken, vanwege de afnemende kans op delinquentie bij een cumulatie van beschermende factoren (o.a. van der Laan et al., 2009; Lösel & Farrington, 2012).

§6.1.1. Onderzoeksvraag 1

Met betrekking tot de eerste onderzoeksvraag: *In welke mate is er sprake van intergenerationele overdracht van criminaliteit bij de zonen en dochters van beroeps-criminelen?* is in de eerste plaats gebleken dat van 80 procent van de vaders die in georganiseerd verband delicten plegen, minimaal één kind een antecedent op zijn of haar naam heeft staan. Op twee na alle zonen hebben minimaal één HKS-antecedent (91%). 52 procent van de zonen heeft bovendien vier of meer antecedenten op zijn naam staan. Bij de zonen van beroeps-criminelen lijkt intergenerationele overdracht dus veel vaker voor te komen dan bij zonen van ‘standaard’ criminelen, aangezien uit het onderzoek van van de Rakt, Nieuwbeerta en de Graaf (2006) blijkt dat 57,1 procent van de jongens met een vader die meer dan vijftien delicten heeft gepleegd, minimaal één delict heeft gepleegd. Deze onderzoekers hebben echter kinderen vanaf twaalf jaar meegenomen bij het onderzoeken van de mate van intergenerationele overdracht en hebben enkel gekeken naar veroordelingen en niet naar HKS-antecedenten, waardoor deze resultaten niet direct vergelijkbaar zijn met de resultaten uit het huidige onderzoek. Dit neemt echter niet weg dat het opvallend is hoeveel zonen van beroeps-criminelen antecedenten op hun naam hebben staan. Dat de intergenerationele overdracht bij zonen van beroeps-criminelen groter lijkt te zijn dan bij zonen van ‘standaard’ criminelen, is in overeenstemming met de verwachting. Het hoge aantal zonen met HKS-antecedenten, kan wellicht te maken hebben met de bevinding dat 82 procent van de vaders minimaal één geweldsantecedent op zijn naam heeft staan, aangezien eerder onderzoek aantoont dat de overdracht bij geweldsdelicten en andere ernstige delicten het grootst lijkt te zijn (Bijleveld & Wijkman, 2009; van de Rakt et al., 2006; van de Weijer, 2014). Het geweldsaspect lijkt tevens te worden overgedragen, aangezien ook 80 procent van de zonen minimaal één geweldsantecedent heeft in HKS. De zonen hebben daarnaast net als hun vader een breed scala aan andere typen antecedenten (met uitzondering van zedenantecedenten), waaronder antecedenten met betrekking tot de Wet Wapen en Munitie (67%) en vermogensantecedenten (62%). Bovendien heeft acht van de 23 zonen die negentien jaar of ouder zijn een label gekregen van de politie, waarvan vier zelfs hetzelfde label als vader: ABC'er. Ook heeft bijna de helft van de zonen in detentie gezeten, wat een indicatie geeft van de ernst van de door hen gepleegde delicten. Dit percentage is eveneens veel hoger dan het percentage kinderen van criminele ouders dat heeft vastgezet (5,9%) uit het onderzoek van van de Rakt, Nieuwbeerta en de Graaf (2006). Samen met het gegeven dat een ruime meerderheid van de zonen net als vader verdacht is van het plegen van delicten in groepsverband (vier jongens zelfs samen met vader) lijkt er bij de meerderheid van de zonen sprake te zijn van intergenerationele overdracht van criminaliteit.

Bij de 25 dochters van beroeps-criminelen lijkt er nauwelijks sprake te zijn van intergenerationele overdracht van criminaliteit. Twaalf dochters hebben wel minimaal één HKS-antecedent op hun naam staan (48%), maar dit betreffen voornamelijk verkeers- en vermogensantecedenten. Daarnaast hebben slechts drie dochters (12%) meer dan één HKS-antecedent. De intergenerationele overdracht bij dochters van beroeps-criminelen lijkt tevens niet hoger te zijn dan bij dochters van ‘standaard’ criminele vaders, gezien het gegeven dat 12,8 procent van de dochters van ‘standaard’ criminelen met meer dan vijftien veroordelingen, meer dan één delict heeft gepleegd (van de Rakt, Nieuwbeerta & de Graaf, 2006).

Opvallend is dat de kinderen pas op relatief late leeftijd voor het eerst verdacht worden van een strafbaar feit, maar wel veel eerder dan hun vaders. De minderheid van de kinderen begint zijn criminele carrière voor zijn vijftiende levensjaar (30%). Aangezien het meest recent gepleegde delict gemiddeld vier tot

4,5 jaar geleden is voor de kinderen, is het mogelijk dat sommige kinderen (met name dochters) tot de groep *'adolescent limited offenders'* behoren, oftewel dat hun criminele carrière niet tot in de volwassenheid persisteert (Moffitt, 1993). Het lijkt voornamelijk bij zonen, gezien hun redelijk vroege startleeftijd ten opzichte van die van vader en de ernst en frequentie van hun antecedenten, volgens de theorie van Moffitt (1993) te verwachten dat zij net als hun vaders zullen doorgroeien tot beroepscriminelen. Dit is bij de vier zonen met het label ABC'er al het geval. Bij de dochters lijkt het niet het geval te zijn dat zij zullen uitgroeien tot beroepscriminelen.

§6.1.2. Onderzoeksvraag 2

Met betrekking tot de tweede onderzoeksvraag: *Wat lijken de onderliggende mechanismen van intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad te zijn, en welke mechanismen lijken deze overdracht te voorkomen?* is met betrekking tot de eerste deelvraag: *Wat lijken de onderliggende mechanismen te zijn van intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad?* in de eerste plaats gebleken dat veel verschillende mechanismen voor intergenerationele overdracht lijken te zorgen. De gevonden mechanismen voor intergenerationele overdracht bij beroepscriminelen komen voor een groot deel overeen met de mechanismen van Farrington (2002) en de *self-fulfilling prophecy* en sociale gelegenheidsstructuur mechanismen.

In overeenstemming met de verwachting, lijkt het eerste mechanisme van Farrington (2002), de cyclus van deprivatie, niet van toepassing te zijn op kinderen van beroepscriminelen. Deze kinderen groeien niet op in armoede en armoede lijkt voor hen dus niet de trigger om delicten te plegen. De kinderen van beroepscriminelen zijn vaak eerder verwend, wat in sommige gevallen leidt tot probleemgedrag. Drugsgebruik lijkt wel veelvuldig voor te komen in de gezinnen en van ouders op de kinderen te worden doorgegeven. Dat drugsgebruik kan worden overgedragen van generatie op generatie blijkt ook uit de studie van Bailey en collega's (2009). Of drugsgebruik voor kinderen van beroepscriminelen echter een mechanisme is achter het plegen van delicten, is niet gebleken, op één mishandeling na. Dat drugsgebruik bijdraagt aan het plegen van (gewelds)delicten bij de kinderen is echter wel mogelijk, aangezien uit eerder onderzoek blijkt dat drugsgebruik agressieverhogend werkt (o.a. Phil & Peterson, 1995). Bij de gezinnen waarvan de vader in georganiseerd verband delicten pleegt, is het bovendien mogelijk dat drugsgebruik en het plegen van delicten samen onderdeel zijn van een afwijkende levensstijl en subcultuur.

Het tweede mechanisme van Farrington (2002), intergenerationele overdracht middels mediërende risicofactoren, lijkt voor veel kinderen wel op te gaan. Op de eerste plaats lijken gezinsfactoren, zoals scheiding van de ouders, periodes van afwezigheid of detentie van vader en traumatische gebeurtenissen zoals liquidatie van vader of huiselijk geweld, een grote impact te hebben op het kind. Dit komt overeen met eerder onderzoek van onder andere Buffington en collega's (2010) en Murray en collega's (2009). Het is opvallend van hoeveel kinderen van beroepscriminelen de ouders uit elkaar gaan (89%) en van hoeveel kinderen de vader periodes in detentie zit (95%). Ook blijkt dat kinderen van beroepscriminelen veel vaker worden geconfronteerd met de dood van hun vader, dan kinderen van 'standaard' criminele ouders. Bij kinderen van 'standaard' criminele ouders betreft dit tien procent volgens van de Rakt en collega's (2010), wat waarschijnlijk ook te maken heeft met ouderdom, gezien het oudste 'kind' uit de onderzoeksgroep 67 jaar is. Van de kinderen uit het huidige onderzoek wordt 36 procent geconfronteerd met de dood van vader, in alle gevallen door liquidatie. Dit is een

ernstige bevinding, zeker in combinatie met het gegeven dat voor de kinderen die ten tijde van de liquidatie van vader minderjarig waren, geen zorgmelding is gedaan. De kinderen van beroepscriminelen lijken dus met meer traumatische gebeurtenissen geconfronteerd te worden dan kinderen van andere criminelen. Op de tweede plaats lijken omgevingsfactoren, zoals een verkeerde vriendenkring en hobby's als vechtsport en krachttraining ook bevorderlijk te werken voor de intergenerationele overdracht, wat overeenkomt met onderzoek van onder andere Barnow en collega's (2005) en Theeboom (2011). Met name de opeenstapeling van verschillende mediërende risicofactoren, lijkt intergenerationele overdracht te bevorderen. Van individuele risicofactoren als intelligentie is te weinig informatie gevonden om een uitspraak over te doen.

Het derde mechanisme van Farrington (2002), lijkt één van de belangrijkste mechanismen te zijn achter de intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad. Dit betreft het mechanisme van *assortive mating*. Uit het breedteonderzoek blijkt dat moeders van criminele kinderen significant vaker antecedenten op hun naam hebben staan dan moeders van niet-criminele kinderen. Dit resultaat komt overeen met de studies van Besjes en van Gaalen (2008) en Nijhoff en collega's (2007) die aantonen dat de kinderen het vaakst crimineel zijn als beide ouders crimineel gedrag vertonen. Daarnaast blijkt uit het diepteonderzoek dat criminele moeders niet over voldoende opvoedingscapaciteiten lijken te beschikken om het kind een adequate en stabiele opvoeding te geven. Deze bevinding is in overeenstemming met eerder onderzoek van Farrington (2002), waaruit naar voren komt dat criminele vrouwen minder geschikt zijn kinderen op te voeden en een inadequate opvoedingsstijl hanteren, waardoor de kinderen op het criminele pad geraken. Besjes en van Gaalen (2008) stellen in hun onderzoek zelfs dat de negatieve gevolgen van crimineel gedrag van de moeder voor kinderen groter kan zijn, omdat dit de veiligheid en stabiliteit van de leefsituatie van de kinderen sterker aantast, dan wanneer vader crimineel is. Dit kan bij kinderen van beroepscriminelen ook het geval zijn, aangezien de vader vaak periodes afwezig is in het gezin, waardoor de kinderen moeder meer als rolmodel kunnen ervaren. Tot slot lijkt het er op dat er in de relaties van de kinderen ook sprake is van *assortive mating*, aangezien de jongens vaak een vriendin krijgen die hun delinquentie accepteert en de meisjes vaak een criminele partner krijgen.

Ook het vierde mechanisme van Farrington (2002) lijkt een grote rol te spelen bij intergenerationele criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad. Dit betreft het mechanisme van sociaal leren. In het huidige onderzoek is gezien dat de vaders na de geboorte van hun kinderen nog crimineel actief zijn. Dat de criminaliteit van de ouder na de geboorte van het kind van invloed is op zijn gedrag, wordt gevonden in onderzoek van van de Rakt en collega's (2010). Er lijkt in sommige gevallen sprake te zijn van imitatiegedrag bij de kinderen en in vier gevallen wordt een zoon er zelfs van verdacht samen met vader een delict te hebben gepleegd. Dit lijkt af te wijken van eerder onderzoek op basis van de CSDD, waaruit blijkt dat kinderen zelden met hun criminele ouder(s) samen delicten plegen (West & Farrington, 1977). Dat minimaal vier van de 23 zonen van beroepscriminelen (17%) er van verdacht wordt samen met vader een delict te hebben gepleegd, is namelijk meer dan zelden. Wellicht is het dus binnen de georganiseerde misdaad gebruikelijker om samen met vader delicten te plegen dan bij reguliere criminaliteit. Daarnaast lijkt waardensocialisatie een grote rol te spelen bij intergenerationele overdracht. Zo lijkt waarden-socialisatie dat gebruik van geweld normaal is, voor veel zonen te resulteren in het plegen van delicten, alsook in het plegen van geweld in hun relaties. Dat sociaal leren voor deze groep kinderen van gewelddadige criminelen een belangrijk mechanisme lijkt te zijn, waardoor zij het verkeerde pad op gaan, lijkt ondersteund te worden door de resultaten van het onderzoek van van de

Weijer (2014). In zijn onderzoek wordt namelijk gesuggereerd dat geweldsdelicten de grootste mate van overdracht hebben, aangezien de blootstelling ('sociaal leren') aan het gedrag van de ouder waarschijnlijk het grootst is bij dit type delict.

Naast de mechanismen van Farrington, lijkt er ook sprake te zijn van een *self-fulfilling prophecy* bij kinderen van beroepscriminelen. Het hebben van een bekende (gewelddadige) criminele vader, lijkt voor veel jongens voor een bepaalde (gewelddadige) reputatie te zorgen, waarvan zij 'gebruik' maken om zelf delicten te plegen. Dat topcriminelen vaak een beruchte reputatie hebben, blijkt uit onderzoek van Paoli (2004) en Morselli (2009). Deze bekendheid of (gewelddadige) reputatie van de criminele ouder lijkt er voor veel zonen van beroepscriminelen aan bij te dragen dat zij het verkeerde pad op gaan. Dochters lijken echter minder trots te zijn op de reputatie van hun vader. Opvallend en tegen de verwachting in, is dat de vaders van niet-criminele kinderen significant vaker in het nieuws verschijnen dan de vaders van criminele kinderen. Achter dit resultaat lijkt een nieuwseffect te schuilen, aangezien beroepscriminelen met een buitenlandse nationaliteit zelden in het nieuws verschijnen.

De reputatie van de vaders lijkt voor zonen ook voor een sociale gelegenheidsstructuur te zorgen. Het hebben van een criminele vader, lijkt criminele vrienden aan te trekken, wat faciliteert om in de criminaliteit te belanden. Of de kinderen ook gebruik maken van het netwerk van vader, is echter onbekend. Wel is bekend dat een aantal kinderen van ABC'ers met elkaar omgaan, waardoor de mogelijkheden om in de georganiseerde misdaad te belanden voor deze kinderen groter lijken te zijn dan voor de gemiddelde mens. Dat het opdoen van de 'juiste' contacten namelijk essentieel is voor het begin van een criminele carrière in de georganiseerde misdaad, komt naar voren uit onderzoek van Kleemans en de Poot (2008). Het gegeven dat kinderen van beroepscriminelen veel eerder beginnen met het plegen van delicten dan hun vader en er soms van verdacht worden samen met hun vader een delict te hebben gepleegd, geeft ook ondersteuning voor het mechanisme van de sociale gelegenheidsstructuur.

Een overig mechanisme dat intergenerationele overdracht lijkt te faciliteren, betreft de gesloten gezinssystemen, waardoor de kinderen niet goed in beeld zijn bij de politie en de hulpverlening. Deze gesloten gezinssystemen hebben tevens als gevolg dat de hulpverlening niet binnenkomt. De ouders zoeken zelf geen hulp en aangeboden hulp wordt niet geaccepteerd. De hulpverlening lijkt tevens niet door te durven pakken door de reputatie van vader. De huidige hulpverlening lijkt dus niet goed ingesteld op dit type gezin, waarbij andere problemen een rol spelen, dan bij de standaard gezinnen die hulpverlening krijgen. Hierdoor is het mogelijk dat kinderen van beroepscriminelen niet de nodige handvatten aangereikt krijgen om aan de intergenerationele overdracht te ontsnappen.

Al met al lijken vooral mediërende risicofactoren, het hebben van een delinquentie moeder met gebrekkige opvoedingscapaciteiten, een beruchte of gewelddadige reputatie van vader (waardoor ook hulpverlening niet door durft te pakken) en deviante waardensocialisatie de achterliggende mechanismen te zijn voor intergenerationele overdracht van criminaliteit bij kinderen van beroepscriminelen. Opvallend is dat het geweldsaspect een zeer brede werking lijkt te hebben in de intergenerationele overdracht bij deze groep kinderen. Zo vindt er niet alleen overdracht plaats van buitenhuis gepleegde geweldsdelicten van vader op zoon, maar komt geweld ook voor binnen de relaties van de ouders, alsook binnen de relaties van de kinderen. Naast waardensocialisatie komt het geweldsaspect tevens terug in de vrijetijdsbesteding van de kinderen,

waarin veelvuldig aan vechtsport wordt gedaan. Daarnaast lijken de gepleegde delicten door vader ook voor een gewelddadige reputatie te zorgen van het gezin. Deze gewelddadige reputatie lijkt voor de zonen criminele vrienden en mededaders aan te trekken en lijkt er tot slot voor te zorgen dat er geen zorgmeldingen worden gedaan en hulpverlening achterwege blijft of niet durft door te pakken.

Met betrekking tot de tweede deelvraag: *Wat lijken de onderliggende mechanismen te zijn die intergenerationele overdracht binnen de georganiseerde misdaad voorkomen?* lijkt de sociale bindingstheorie van Laub en Sampson (2003) in eerste instantie niet op te gaan voor de kinderen van beroepscriminelen. Deze theorie veronderstelt dat prosociale bindingen met een partner, werk of niet-criminele individuen personen er van kunnen weerhouden criminaliteit te plegen. Dat de bindingstheorie niet op lijkt te gaan voor de kinderen van beroepscriminelen, blijkt onder andere uit het gegeven dat de meerderheid van de criminele kinderen een baantje heeft. Ook relaties en het krijgen van kinderen lijken niet beschermend te werken tegen delinquentie voor deze groep. Aan de prosociale bindende werking van de banen en de relaties kan echter worden getwijfeld, gezien de turbulentie in de relaties, de acceptatie van criminaliteit door de partners en de ‘typen’ baantjes van de kinderen. Dat het type werk van belang is voor een beschermend effect, blijkt uit onderzoek van van der Geest (2011). Ook Laub en Sampson (2003) benadrukken dat het effect van werk afhankelijk is van de kwaliteit en stabiliteit van een baan.

Van een aantal niet-criminele dochters is echter bekend dat zij op hun achttiende al op zichzelf wonen, een goede opleiding hebben gedaan en een baan hebben, geen criminele partner of vrienden lijken te hebben en een moeder hebben die geen delicten heeft gepleegd. Deze combinatie van beschermende factoren kan wellicht beschermend werken tegen de intergenerationele overdracht van criminaliteit. Dit gegeven komt overeen met onderzoek van onder andere Lösel en Farrington (2012), waaruit blijkt dat een cumulatie van blootstelling aan beschermende factoren in meerdere domeinen het meest beschermend lijkt te werken en het effect van risicofactoren dempt.

Uit het diepteonderzoek blijkt dat het hebben van een moeder met adequate opvoedingscapaciteiten het belangrijkste beschermende mechanisme lijkt te zijn. Dat binding met of het hebben van een moeder met prosociale waarden als rolmodel, in veel gevallen criminaliteit lijkt te voorkomen, komt overeen met eerder onderzoek van Lünnehan en Pels (2013). Zij vinden in hun studie dat opvoedingsstijl en een adequaat functionerende ouder tegen intergenerationele overdracht van geweld kunnen beschermen. De moeder lijkt dus niet alleen een belangrijke bepalende rol te hebben bij de intergenerationele overdracht van criminaliteit bij kinderen van beroepscriminelen, maar ook bij het voorkomen van deze overdracht. De belangrijke rol van moeder in het leven van kinderen van beroepscriminelen heeft er wellicht mee te maken dat deze kinderen veel traumatische dingen meemaken en vader periodes afwezig is in het gezin. Het hebben van een moeder die in staat is warmte en stabiliteit te bieden in het leven van de kinderen kan op dat soort momenten cruciaal zijn om ontsporing van de kinderen te voorkomen.

Ondersteuning of begeleiding van JBRA lijkt daarnaast ook beschermend te werken voor dochters van beroepscriminelen. Dit is in overeenstemming met de resultaten van een meta-analyse naar hulpverleningsprogramma's, waaruit blijkt dat begeleiding van een hulpverlener of therapie voor risicjongeren beschermend kunnen werken tegen delinquent gedrag (Tolan et al., 2013). Voor zonen van beroepscriminelen lijkt begeleiding door JBRA echter niet beschermend te werken, gezien het gegeven dat zij zich vaak

sociaalwenselijk gedragen, niet open staan voor hulpverlening en in de meeste gevallen opnieuw de fout in gaan na een reclasseringstraject. De resultaten lijken te suggereren dat het effect van het hebben van een beroeps crimineel als vader anders is voor zonen dan voor dochters. Zo plegen de zonen zelf ook geweld en staan zij niet open voor hulpverlening van JBRA, terwijl dochters vaker slachtoffer worden van geweld en wel open staan voor hulpverlening. Dat de meeste dochters niet crimineel lijken te zijn, kan er wellicht mee te maken hebben dat zij hun problemen meer internaliseren (gezien de casus waarin een meisje een zelfmoordpoging doet en twee andere casussen waarin een meisje een eetstoornis heeft) of zich juist meer afzetten tegen hun vader en hun vader niet achterna willen gaan (gezien de bevinding dat dochters minder trots lijken te zijn op de reputatie van hun vader dan zonen).

Kortom, met name het hebben van met een moeder met prosociale normen en waarden en adequate opvoedingscapaciteiten lijkt beschermend te werken tegen intergenerationele overdracht van criminaliteit. Ook de huidige begeleiding of ondersteuning van JBRA, net als een combinatie van andere beschermende factoren, lijkt voor dochters van beroeps criminelen beschermend te werken. Voor zonen lijkt echter een andere aanpak nodig om intergenerationele overdracht te voorkomen.

§6.2. Discussie

Ieder uitgevoerd onderzoek en elke methode gaat gepaard met beperkingen. Zo heeft het huidige onderzoek ook een aantal beperkingen.

Een eerste discussiepunt is dat er (met name) gebruik is gemaakt van HKS-gegevens (waarin misdrijven worden geregistreerd waarvan iemand verdacht is en als verdachte naar het OM wordt gestuurd) bij het bepalen van de mate van intergenerationele overdracht. De meeste andere studies naar intergenerationele overdracht kijken naar veroordelingen, waardoor de vergelijkbaarheid met andere studies beperkt is. Aangezien de rechter naar schatting bij 90 procent van de verdachten het oordeel schuldig uitspreekt (Besjes & van Gaalen, 2008), kan echter met ruime zekerheid worden aangenomen dat een zoon of dochter met meerdere antecedenten op het verkeerde pad is belandt. HKS-antecedenten lijkt voor deze groep kinderen bovendien een betere maatstaf voor de mate van intergenerationele overdracht dan veroordelingen, aangezien uit het onderzoek is gebleken dat zowel de beroeps criminelen als hun kinderen relatief vaak weg komen met de door hen gepleegde delicten. Dat er in veel zaken geen veroordeling plaatsvindt, kan wellicht te maken hebben met de gewelddadige reputatie van de gezinnen, waardoor personen niet durven te getuigen. Dat personen niet durven te getuigen en de buurt vaak bang is voor de gezinnen, is uit het onderzoek naar voren gekomen. Om bij de tweede onderzoeksvraag met betrekking tot de mechanismen wel te kunnen spreken over ‘delinquente’ en ‘niet-delinquente’ kinderen, is bij deze vraag een kind pas als delinquent bestempeld wanneer hij of zij minimaal één keer veroordeeld is voor een ernstig misdrijf.

Een tweede beperking is de kleine N van het onderzoek. Voor het breedteonderzoek zijn 25 vaders en hun vrouwen en kinderen bestudeerd. Dit zijn te weinig eenheden om ingewikkelde statistische analyses op los te laten. Voor het diepteonderzoek zijn veertien gezinnen bestudeerd. Aangezien het uitpluizen van de gezinnen en het maken van tijdlijnen een tijdrovende bezigheid is, was het gezien de beschikbare tijd niet mogelijk meer gezinnen mee te nemen. Vanwege de beperkte N van de studie, zijn generaliserende uitspraken met betrekking tot intergenerationele overdracht bij beroeps criminelen in Nederland dus weinig zinvol. Doordat het

breedteonderzoek de hele populatie ABC'ers met kinderen tussen de 19 en 33 jaar meeneemt, geeft het onderzoek wel een goed beeld van de ABC-populatie in Amsterdam. Wanneer alle beroepscriminelen in Nederland zouden worden onderzocht, zouden echter nog steeds geen generaliserende uitspraken kunnen worden gedaan. Ook dan is er sprake van een selectieve steekproef, welke wordt bepaald door de prioriteiten van politie en justitie. Dit betekent dat de ABC-lijst ook niet representatief is voor de georganiseerde misdaad in Amsterdam, omdat op deze lijst alleen de personen worden geplaatst die bekend zijn bij de politie. Een kanttekening die hiermee samenhangt, is dat het mogelijk is dat juist de gewelddadige criminelen met een beruchte reputatie op de ABC-lijst worden geplaatst, waardoor het gevonden geweldsaspect bij gezinnen van beroepscriminelen wordt overschat. Het is echter aannemelijk dat dit soort gezinnen een beruchtere reputatie hebben dan gezinnen met een 'standaard' criminele ouder, aangezien beroepscriminelen vaak in het nieuws komen, hun achternamen bekend zijn en boeken over hen worden geschreven. Dat dit slechts bij een selectie criminelen die zich bezig houdt met georganiseerde misdaad het geval is, valt niet uit te sluiten, gezien het *dark number* van de politie. Omdat het onderzoeksmateriaal zich dus niet leent voor generaliserende uitspraken, is ervoor gekozen om naast het schetsen van een cijfermatig beeld van de ABC-populatie, te werken met casussen en de focus te leggen op kwalitatief onderzoek en het soort uitspraken dat op basis daarvan kan worden gedaan.

Een ander nadeel van het onderzoek is dat het voornamelijk is uitgevoerd op basis van dossierinformatie. Een nadeel van het werken met dossiers, is dat deze bronnen voor operationele doelen en niet voor wetenschappelijk onderzoek zijn ontworpen. Dat wil zeggen, dat de leveranciers van de informatie niet dezelfde eisen van validiteit en betrouwbaarheid aan de gegevens stellen die een wetenschappelijk onderzoeker eraan zou stellen (Bijleveld, 2007). Bovendien is het mogelijk dat de verschillende aspecten of mechanismen van de overdracht niet altijd goed in beeld komen op basis van dossieronderzoek. Tevens kan over aspecten die niet in de dossiers zijn opgenomen, geen uitspraak worden gedaan. Dit heeft ook als gevolg gehad dat bij sommige mechanismen naar meer factoren is gekeken dan bij andere, vanwege de afhankelijkheid van de aanwezige informatie in de dossiers. Bovendien betekent het niet dat als iets niet in een dossier is opgenomen, dit niet voorkomt of geen rol speelt in het leven van het kind. Het gevolg hiervan was dat er bij factoren zoals huiselijk geweld, te weinig informatie was over alle gezinnen om representatieve uitspraken te doen. Wanneer geweld in het gezin niet bekend is bij de politie, betekent dit namelijk niet direct dat het niet plaatsvindt. Het zou daarom goed zijn de doelgroep zelf te interviewen, maar dit was helaas niet mogelijk. Wel hebben er interviews plaatsgevonden met medewerkers van de politie en JBRA, om de informatie uit de dossiers aan te vullen. Bovendien is er niet alleen gebruik gemaakt van politiedossiers, maar ook van justitie- en jeugdzorgdossiers om de hoeveelheid informatie over de kinderen zo groot mogelijk te maken.

Een ander punt van discussie is dat veel van de gebruikte informatie met betrekking tot de mechanismen, uit de dossiers van JBRA afkomstig is. Dit kan een vertekent beeld geven van de onderzoeksgroep, aangezien de kinderen die bekend zijn bij JBRA waarschijnlijk niet representatief zijn voor de gehele populatie. Met betrekking tot de mechanismen voor intergenerationele overdracht, is onder andere ook informatie gehaald uit sociale verhoren. Met name voor de kinderen die niet bekend zijn bij de politie, was het echter lastig om diepgaande informatie te vinden, waardoor er voornamelijk gebruik is gemaakt van de jeugdzorgdossiers. Wel is getracht middels interviews om meer informatie te verkrijgen over de kinderen die geen delicten hebben gepleegd en tevens niet bekend zijn bij JBRA. Uit de interviews bleek echter dat de kinderen die geen delicten

op hun naam hebben staan, vaak helemaal niet in beeld zijn van de politie, waardoor de aanvullende informatie uit de interviews beperkt was.

Ook kunnen er vraagtekens worden gezet bij de aanname van het onderzoek dat dat een kind van een beroeps crimineel niet delinquent is, wanneer hij of zij niet bekend is in de politiesystemen. Zo is het mogelijk dat deze kinderen, met name dochters waarover weinig bekend is bij de politie, in het criminele circuit zitten, maar buiten beeld weten te blijven van de politie. Er is namelijk altijd sprake van een *dark number* bij de politie. Dit pleit er voor dat politie en hulpverlening de doelgroep beter in zicht krijgen.

Een ander punt van discussie is dat het grootste deel van het onderzoek is uitgevoerd naar de kinderen van beroeps criminelen die tussen de 19 en 33 jaar oud zijn. Dit betekent dat het aantal gepleegde delicten voor sommige kinderen relatief laag kan zijn, aangezien zij nog jong zijn en wellicht aan het begin van hun criminele carrière staan. Wanneer deze leeftijdsgrens echter verhoogd zou worden, wordt de al kleine onderzoeksgroep nog kleiner vanwege het gebrek aan gegevens over kinderen boven de 33 jaar. Van een kind van negentien jaar kan bovendien wel de uitspraak worden gedaan of hij of zij het verkeerde pad op is gegaan, aangezien uit de literatuur blijkt dat veel criminelen voor hun negentiende levensjaar voor het eerst veroordeeld worden (Blokland, 2006). In de ideale situatie zou een steekproef onderzocht worden, waarbij de kinderen een langere tijd gevolgd worden. Bovendien zou er dan ook een controlegroep worden meegenomen van kinderen waarvan de ouders geen delicten plegen en/of waarvan de ouders reguliere delicten plegen (niet in georganiseerd verband). Dit soort onderzoek is echter erg tijdrovend en was gezien de beschikbare tijd en gegevens niet mogelijk.

Tot slot dient opgemerkt te worden dat niet alle mogelijke mechanismen zijn onderzocht die een rol kunnen spelen bij (het voorkomen van) de intergenerationele overdracht. Zo is bijvoorbeeld niet gekeken naar genetische factoren, aangezien hierover in de data geen gegevens beschikbaar was. Ook is niet gekeken naar mogelijke *bias* bij de politie, wat inhoudt dat kinderen van criminelen sneller worden aangehouden door de politie dan andere kinderen. Om dit te onderzoeken is een controlegroep vereist en dit was niet mogelijk. Dit heeft als gevolg dat er dus andere mechanismen werkzaam kunnen zijn, dan onderzocht in de huidige studie. Geen enkel onderzoek is echter allesomvattend en het huidige onderzoek heeft door zijn exploratieve karakter wel veel inzichten kunnen bieden met betrekking tot de werkzame mechanismen.

Naast de genoemde beperkingen, heeft het uitgevoerde onderzoek ook sterke punten. Zo richtte deze exploratieve studie zich op een groep kinderen die tot nu toe onder de radar zat. Het feit dat niemand tot nu toe onderzoek heeft gedaan naar de kinderen van een dergelijke groep zware criminelen, maakt deze studie uniek. Bovendien was er rijke informatie over een volledige onderzoeksgroep zware criminelen (de ABC'ers) en hun kinderen beschikbaar. De inzichten die verkregen zijn door het huidige onderzoek, bieden aanknopingspunten voor verder onderzoek naar intergenerationele criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad.

Deze studie heeft ook een aantal sterke punten ten opzichte van eerder uitgevoerd onderzoek naar intergenerationele criminaliteit. Zo is de opzet van grootschalige studies als de CSDD en de PYS veelal geselecteerd op de afhankelijke variabele (het criminele gedrag van het kind), waardoor intergenerationele overdracht overschat kan worden. In deze studie is daarentegen geselecteerd op de vergelijkbaarheid van de vaders en niet op het criminele gedrag van het kind. Daarnaast focussen de meeste studies op intergenerationele overdracht van vader op zoon en in het huidige onderzoek is ook naar de dochters gekeken. Ook nemen

uitgevoerde studies naar intergenerationele overdracht vaak al kinderen mee vanaf twaalf jaar, waardoor de mate van intergenerationele overdracht wellicht niet goed onderzocht kan worden. In de huidige studie zijn kinderen meegenomen vanaf negentien jaar (en is er los gekeken of de kinderen jonger dan negentien jaar antecedenten hebben), om zo een betere uitspraak te kunnen doen met betrekking tot de mate van intergenerationele overdracht. Een laatste beperking van andere studies is dat de meeste studies zich richten op intergenerationele overdracht van criminaliteit in het algemeen en niet op specifieke vormen van delicten. Motieven, vaardigheden en karaktereigenschappen van ouders kunnen echter verschillen tussen vormen van criminaliteit, waardoor de mechanismen die verantwoordelijk zijn voor intergenerationele overdracht ook kunnen verschillen tussen typen delinquentie (van de Weijer, 2014). Deze studie focust op een specifieke dadergroep, plegers van georganiseerde criminaliteit, wat nieuwe inzichten heeft geleverd met betrekking tot bestaande literatuur.

Tevens bestaat er nauwelijks onderzoek naar mechanismen die intergenerationele overdracht van delinquentie voorkomen. Eerder onderzoek is met name gericht op beschermende factoren, en op beschermende factoren tegen delinquentie in het algemeen en niet tegen intergenerationele overdracht van delinquentie. Een sterk punt van deze studie is dan ook dat er een poging is gedaan de onderliggende mechanismen die tegen intergenerationele overdracht van criminaliteit beschermen bloot te leggen. Door ook de niet-criminele kinderen mee te nemen en te achterhalen wat beschermend lijkt te werken tegen intergenerationele overdracht, kan gericht worden ingezet op preventie van de overdracht bij kinderen van beroepscriminelen. Het gebruik van casestudies, is daarnaast een geschikte methode om de *black box* te openen en te kijken wat de onderliggende mechanismen lijken te zijn die bepalen dat kinderen van beroepscriminelen hun vader niet achterna gaan, alsook waarom ze dit wel lijken te doen. Enkel kwantitatieve gegevens - bijvoorbeeld van hoeveel kinderen de ouders zijn gescheiden - leveren geen zicht op de onderliggende processen die bepalen of de factor van invloed is op het kind.

Het onderzoek kan ook bijdragen aan theorievorming, aangezien is gekeken of de bekende mechanismen van intergenerationele overdracht en de mechanismen ter voorkoming hiervan, ook opgaan voor kinderen van beroepscriminelen. Zo zijn de in de literatuur bekende mechanismen van Farrington (2002) gebaseerd op de CDSS studie, welke mannen met een lage sociaaleconomische klasse meeneemt die in een arbeidersbuurt in Londen zijn opgegroeid. Het huidige onderzoek is uniek, aangezien is gekeken of deze mechanismen ook opgaan voor een hele andere groep kinderen en het dit heeft theoretisch nieuwe inzichten opgeleverd. Daarnaast is niet alleen *top-down* naar de data gekeken, maar is ook exploratief op zoek gegaan naar andere mechanismen dan die wat in de literatuur bekend zijn, wat eveneens bijdraagt aan theorievorming met betrekking tot intergenerationele overdracht. Zo is bijvoorbeeld gebleken dat geweld een veel bredere werking lijkt te hebben binnen intergenerationele overdracht dan enkel in het plegen van delicten.

Al met al kan geconcludeerd worden dat het huidige onderzoek, gezien zijn exploratieve karakter en unieke doelgroep, ondanks de genoemde beperkingen zeker bijdraagt aan de kennis en theorievorming over intergenerationele criminaliteit bij kinderen van zware criminelen. Daarnaast bieden de uitkomsten ook handvatten voor de praktijk. Deze handvatten, net als de wetenschappelijke aanbevelingen komen in de volgende paragraaf aan bod.

§6.3. Aanbevelingen

§6.3.1. Aanbevelingen voor de praktijk

In het theoretisch kader is de huidige stand van zaken besproken met betrekking tot de aanpak en hulpverlening voor kinderen van beroepscriminelen. Bij deze bespreking kwam naar voren dat JBRA geen speciaal hulpverlenings- of reclasseringstraject heeft voor kinderen van wie één van de ouders tot de beroepscriminelen behoort. Ook de recherche heeft geen aparte aanpak of apart protocol voor de kinderen van beroepscriminelen. De recherche kan bijvoorbeeld wel een zorgmelding doen, zoals bij een inval van een arrestatieteam waarbij een kind aanwezig is, maar dit is geen verplichting. Dat het vaak voorkomt dat er geen zorgmelding wordt gedaan, terwijl de situatie hier wel aanleiding toe geeft (wanneer er bijvoorbeeld drugs en wapens in huis worden aangetroffen), is gebleken uit het diepteonderzoek. Zelfs voor de kinderen die nog minderjarig waren toen hun vader werd geliquideerd, is geen zorgmelding gedaan en deze kinderen hebben geen ondersteuning gekregen van JBRA.

De eerste aanbeveling voor de politie die logischerwijs voortvloeit uit het bovenstaande, is om in situaties als bij een aanhouding van een beroepscrimineel of liquidatiedreiging gelijk te kijken of de betreffende persoon kinderen heeft, en zo ja, hier een zorgmelding voor te doen en dit gelijk door te spelen naar de hulpverlening. Op deze manier kan de hulpverlening direct binnenkomen in het gezin wanneer er een 'crisis' situatie is. Om zo vroeg mogelijk hulp in te schakelen bij het gezin, hangt samen met de aanbeveling om de kinderen beter in beeld te krijgen, om op deze manier preventiegericht te werk te gaan om intergenerationele overdracht te voorkomen. Er is dus een constructie gewenst, waarbij op het moment dat een gezin of ouder in beeld komt bij de politie en er kinderen in het spel zijn, dit gelijk uitgewisseld wordt, zodat kan worden meegelopen in het gezin.

Een andere aanbeveling is om de informatie-uitwisseling tussen de verschillende partijen te optimaliseren. Een betere informatie-uitwisseling tussen partijen als de politie, JBRA en school, lijkt essentieel om intergenerationele overdracht te voorkomen. Zo is uit het diepteonderzoek gebleken dat JBRA vaak niet van zaken op de hoogte is die wel bekend zijn bij de politie, en andersom. Het zou daarom goed zijn een betere samenwerking op te zetten tussen scholen, politie, JBRA en andere betrokken instanties, om alle betrokkenen snel op de hoogte te kunnen stellen wanneer er iets met het kind aan de hand lijkt te zijn (of iets met de ouder wat van invloed kan zijn op het welzijn van het kind). Met name vanwege de geslotenheid en sociale wenselijkheid van de gezinnen, is het nodig geen genoegen te nemen met een antwoord van de ouders dat het goed gaat met het kind, maar dient bijvoorbeeld beter samengewerkt te worden met school en nauwkeuriger gekeken te worden hoe het daadwerkelijk met het kind is gesteld.

Om geen 'nee' te accepteren op vrijwillige hulpverlening, en door te pakken in het gezin wanneer dit nodig lijkt, kan een team worden opgezet vanuit de politie en JBRA. Dit team dient gespecialiseerd te zijn in de gezinnen van zware criminelen en de ervaring en het lef te hebben om met hen aan de slag te gaan. Daarnaast is het belangrijk om de veiligheid van het betreffende team te waarborgen. Dat een andere aanpak nodig is bij deze gezinnen, wordt beaamd door een geïnterviewde, die vertelt dat de hulpverlening momenteel niet bereikt wat zij beoogt te bereiken, omdat niks is ingesteld op deze groep en hulpverleners bang zijn om door te pakken.

Een andere aanbeveling is om gerichte ondersteuning te bieden voor de moeders van de kinderen. De opvoedingscapaciteiten en normen en waarden van moeder lijken zowel een grote rol te spelen bij de

intergenerationele overdracht van criminaliteit, als bij het voorkomen van deze overdracht. Daarom is het gewenst een constructie op te zetten om moeders passende begeleiding te geven om hun opvoedingscapaciteiten te versterken. Waar nodig, dient de moeders ook een veilige uitweg te worden geboden om met de kinderen bij de criminele vader weg te gaan. Naast ondersteuning voor moeder, kan eveneens gewerkt worden met andere prosociale rolmodellen, zoals een familielid (oma, tante, oom), of een 'maatje', om intergenerationele overdracht te voorkomen of jongeren weer op het rechte pad te krijgen. Dat de kinderen van beroepscriminelen veel traumatische gebeurtenissen meemaken tijdens hun jeugd, pleit tevens voor een vorm van TF-CBT (*Trauma-focused cognitive behavioral therapie*) om te voorkomen dat zij ontsporen.

Aangezien de kinderen werk soms gebruiken ter facilitering van hun criminele activiteiten, net als sommige vrijetijdsbestedingen of hobby's, is het tot slot verstandig voor de hulpverlening om in kaart te brengen met wat voor kind je te maken hebt, voordat deze in een traject wordt geplaatst met bijvoorbeeld een vrijetijdsbesteding die ook voor criminele activiteiten gebruikt kan worden.

Kortom: Een betere (en snellere) informatie-uitwisseling tussen de verschillende partijen is gewenst om de doelgroep beter in beeld te krijgen en preventief in te grijpen om intergenerationele overdracht te voorkomen. Daarnaast dient meer doorgepaktd te worden in de gezinnen, wanneer dit nodig is, door mensen die hier de expertise voor hebben. Ook is het gewenst de moeders passende (opvoedings)ondersteuning te bieden en een vorm van traumaverwerking aan te bieden aan de kinderen. Tot slot lijkt het verstandig het type hulpverlening aan te passen aan het type kind.

§6.3.2. Aanbevelingen voor de wetenschap

Net als aanbevelingen voor de praktijk, levert het onderzoek ook een aantal aanbevelingen of suggesties op voor vervolgonderzoek.

In de eerste plaats is het relevant onderzoek te doen naar de dochters van beroepscriminelen en te kijken of zij daadwerkelijk niet delinquent zijn, of dit wel zijn, maar buiten beeld weten te blijven van de politie. Dit kan bijvoorbeeld onderzocht worden door de dochters zelf te interviewen. Via deze methode (interviews met de doelgroep) kan bovendien meer bekend worden over de beschermende mechanismen, wanneer de dochters hun vader daadwerkelijk niet achterna zijn gegaan.

Daarnaast is het interessant een netwerkanalyse uit te voeren of interviews te houden met de zonen van de beroepscriminelen, om erachter te komen hoe sommige van hen elkaar kennen. Met andere woorden, of dit contact via de vaders tot stand is gekomen en hoe voor de kinderen de sociale gelegeheidsstructuur of hun sociale netwerk er concreet uit ziet. Het is eveneens relevant in vervolgonderzoek te onderzoeken of vrienden of de ouder belangrijker zijn bij het overgaan tot delinquent gedrag.

Een andere suggestie is om het mogelijke nieuwseffect nader te onderzoeken. Uit het onderzoek is gebleken dat kinderen van ouders die niet in het nieuws voorkomen, vaker delicten plegen. Daarnaast is gebleken dat voornamelijk de Nederlandse vaders in de media voorkomen en de grote criminelen met een buitenlandse nationaliteit weten veelal buiten het nieuws te blijven. Dit maakt het interessant te onderzoeken of de media een eenzijdige focus heeft op zware criminelen, alsook of bij allochtone beroepscriminelen andere mechanismen werkzaam zijn dan bij Nederlandse criminelen die wel veelvuldig in het nieuws komen. De ABC-lijst lijkt bovendien ook vrij 'Nederlands', aangezien de ruime meerderheid van de onderzoekspopulatie

een Nederlandse nationaliteit heeft. Het zou interessant zijn om in vervolgonderzoek bijvoorbeeld te kijken of er verschillen zijn in de intergenerationele overdracht tussen Nederlandse beroepscriminelen die in de georganiseerde misdaad zitten en Turkse criminelen die in georganiseerd verband delicten plegen en niet op de ABC-lijst staan.

Ook is het gewenst de bredere werking van geweld in de intergenerationele overdracht nader te onderzoeken. Zo kan er bijvoorbeeld worden onderzocht in hoeverre het hebben van een gewelddadige vader criminele vrienden aantrekt of ervoor zorgt dat kinderen een gewelddadige vrijetijdsbesteding kiezen, zoals een vechtsport. Tevens is het relevant te onderzoeken of het gevonden geweldsaspect en gewelddadige reputatie ook voor komt bij andere typen criminelen en voor intergenerationele overdracht lijkt te zorgen. Is het bij kinderen van personen die delicten plegen, maar niet in een crimineel samenwerkingsverband zitten bijvoorbeeld ook zo dat dat hulpverlening niet door durft te pakken? Ook is het interessant het verschil in effect tussen zonen en dochters nader te onderzoeken. Zetten dochters zich bijvoorbeeld af tegen hun vader? Daarnaast kan in vervolgonderzoek gekeken worden of gezinnen waarvan vader veelvoorkomende delicten pleegt net zo gesloten zijn als gezinnen met een beroeps crimineel als vader.

In vervolgonderzoek kan eveneens worden onderzocht in hoeverre individuele risicofactoren zoals persoonlijkheid en intelligentie mediëren tussen het tot stand komen of voorkomen van intergenerationele overdracht van criminaliteit bij beroepscriminelen. Voor het huidige onderzoek waren te weinig gegevens bekend om hier een gefundeerde uitspraak over te kunnen doen. Daarnaast is het relevant te onderzoeken of bijvoorbeeld genetische factoren of *bias* bij de politie een rol spelen bij de intergenerationele overdracht bij zware criminelen. Tot slot kan in kwantitatief vervolgonderzoek op grotere schaal worden getoetst in welke mate er sprake is van intergenerationele overdracht van criminaliteit binnen de georganiseerde misdaad.

§7 – Literatuur

- Abadinsky, A. (2012). *Organized Crime*. Belmont: Wadsworth, Cengage Learning.
- Barnow, S., Lucht, M. & Freyberger, H-J. (2005). Correlates of aggressive and delinquent conduct problems in adolescence. *Aggressive Behavior*, 31, 24-39.
- Bailey, J. A., Hill, K. G., Oesterle, S. & Hawkins, J. D. (2009). Parenting practices and problem behavior across three generations: Monitoring, harsh discipline, and drug use in the intergenerational transmission of externalizing behavior. *Developmental Psychology*, 45, 1214-1226.
- Bennett, T., Holloway, K. & Farrington, D.P. (2008). The statistical association between drug misuse and crime: A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 13, 107-118.
- Bernat, D.H., Oakes, J.M., Pettingell, S.L. & Resnick, M. (2012). Risk and Direct Protective Factors for Youth Violence: Results from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *American Journal of Preventive Medicine*, 43(2), 57-66.
- Besemer, S. (2012). *Intergenerational transmission of criminal and violent behavior* [Doctoral thesis] Leiden: Sidestone Press
- Besemer, S., Geest, V. van der, Murray, J., Bijleveld, C.C.J.H. & Farrington, D.P. (2011). The relationship between parental imprisonment and offspring in England and the Netherlands. *British Journal of Criminology*, 51, 413-437.
- Besjes, G. & van Gaalen, R. (2008). *Jong geleerd, fout gedaan?* Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Bijleveld, C.C.J.H. (2007). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Bijleveld, C.C.J.H. & Wijkman, M. (2009). Intergenerational continuity in convictions: a five-generation study. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 19(2), 142-155.
- Bird, K. (2007). The intergenerational transmission of poverty: An overview. *Chronic Poverty Research Centre Working Paper No. 99*.
- Blokland, A.A.J. (2006). Criminele carrières en carrière criminelen. Geraadpleegd via: <http://www.kennislink.nl/publicaties/criminele-carrieres-en-carriere-criminelen>.

- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. Den Haag: Boom Onderwijs.
- Bronte-Tinkew, J., Moore, K. A. & Carrano, J. (2006). The father-child relationship, parenting styles and adolescent risk behaviours in intact families. *Journal of Family Issues*, 27, 850 - 881.
- Buffington, K., Dierkhising, C.B. & Marsh, S.C. (2010). *Ten Things Every Juvenile Court Judge Should Know About Trauma and Delinquency*. Reno, NV: National Council of Juvenile and Family Court Judges.
- Campbell Collaboration (2014). *Boruch award to David P. Farrington*. Geraadpleegd via: http://www.campbellcollaboration.org/news_/boruch_award_Farrington_printer.shtml
- Farrington, D.P. (2005). *Integrated developmental and life-course theories of offending: Advances in criminological theory 14*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
- Farrington, D. P. (2002). Developmental criminology and risk-focused prevention. In M. Maguire, R. Morgan, & R. Reiner (Eds.), *The Oxford handbook of criminology* (pp. 657–701). Oxford: Oxford University Press.
- Farrington, D.P., Joliffe, D., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M. & Kalb, L. (2001). The concentration of offenders in families, and family criminality in the prediction of boy's delinquency. *Journal of Adolescence*, 24, 579-596.
- Farrington, D.P, Lambert, S. & West, D. (1998). Criminal careers of two generations of family members in the Cambridge Study in Delinquent Development. *Studies on Crime and Crime Prevention*, 85-105.
- Farrington, D.P. & Ttofi, M.M. (2012). Protective and Promotive Factors in the Development of Offending. In: Bliesener, T., Eelmann, A. & Stemmler, M. (2012). *Antisocial Behavior and Crime*. Cambridge: Hogrefe Publishing
- Fijnaut, C., Bovenkerk, F., Bruinsma, G. & Bunt, H. van, (1998). *Organized Crime in the Netherlands*. Den Haag: Kluwer.
- Finckenauer, J.O. (2005). Problems of Definition: What is Organized Crime? *Trends in Organized Crime*, 8(3), 63-83.
- Follain, J. (2009). *The Last Godfathers: Inside the Mafia's Most infamous Family*. New York: St. Martin's Press

- Gamoran, A. (2001). American schooling and educational inequality: A forecast for the 21st century. *Sociology of Education*, 74, 135-153.
- Geest, V. van der, (2011). *Working their Way into Adulthood: Delinquency and employment in high risk boys to age 32* [Doctoral thesis]. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Geest, V. van der, Liefbroer, A.C. & Bijleveld, C.C.J.H. (2014). Criminality and family formation: Effects of marriage and parenthood on criminal behaviour for men and women. *Crime & Delinquency*, 60(8), 1209-1234.
- Hawkins, S.R., Graham, J.W. & Zahn, M.A. (2009). *Resilient Girls – Factors That Protect Against Delinquency*. Washington DC: U.S. Department of Justice.
- Hoeve, M., Dubas, J.S., Eichelsheim, V.I., Laan, P.H. van der, Smeenk, W. & Gerris, J.R.M. (2009). The Relationship Between Parenting and Delinquency: A Meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 749-775.
- Jarjoura, G.R., Triplett, R.A. & Brinker, P. (2002). Growing Up Poor: Examining the Link Between Persistent Childhood Poverty and Delinquency. *Journal of Quantitative Criminology*, 18(2), 159-187.
- Jonker, S. (2012). *Het ABC van beroepscriminelen*. [Master thesis]. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Junger, M., Greene, J., Schipper, R., Hesper, F. & Estourgie, V. (2013). Parental Criminality, Family Violence and Intergenerational Transmission of Crime Within a Birth Cohort. *European Journal of Criminal Policy and Research*, 19(20), 117-133.
- Kazdin, A. E., Kraemer, H. C., Kessler, R. C., Kupfer, D. J. & Offord, D. R. (1997). Contributions of risk-factor research to developmental psychopathology. *Clinical Psychology Review*, 17, 375-406.
- Kleemans, E.R., Berg, E.A.I.M. van den, Bunt, H.G. van de, (1998). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Rapportage op basis van de WODC-monitor. Reeks onderzoek en beleid 173*. Den Haag: WODC / Boom Juridische Uitgevers.
- Kleemans, E.R. & Poot, C.J. de. (2008). Criminal Careers in Organized Crime and Social Opportunity Structure. *European Journal of Criminology*, 5, 69-98.
- Koppen, M.V. van, (2013). *Pathways into organized crime. Criminal opportunities and adult-onset offending* [Doctoral thesis]. Amsterdam: Vrije Universiteit

- Koppen, M.V., van, Poot, C.J., de, & Blokland, A.A.J. (2010). Comparing Criminal Careers of Organized Crime Offenders and General Offenders. *European Journal of Criminology*, 7, 356-374.
- Koppen, M.V. van, Poot, C.J. de, Kleemans, E.R. & Nieuwbeerta, P. (2010). Criminal trajectories in organized crime. *The British Journal of Criminology* 50(1), 102-123.
- Korps Landelijke Politiediensten (2004). *Nationaal dreigingsbeeld zware of georganiseerde criminaliteit: een eerste proeve*. Zoetermeer: Auteur.
- Kruisbergen, E.W., Bunt, H.G. van de, & Kleemans (2012). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Vierde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit. Reeks Onderzoek en Beleid 252*. Den Haag: WODC / Boom Juridische Uitgevers.
- Laan, A.M. van der, Schans, C.A. van der, Bogaerts, S. & Doreleijers, T.A.H. (2009). *Criminogene en beschermende factoren bij jongeren die een basisonderzoek ondergaan*. Den Haag: WODC
- Lampe, K. von, (2015). *Definitions of Organised Crime*. Geraadpleegd via: <http://www.organizedcrime.de/organizedcrimedefinitions.htm>.
- Laub, J. & Sampson, R. (2003). *Shared Beginnings, Divergent Lives: Delinquent Boys to Age 70*. Cambridge/ London: Harvard University Press.
- Liefbroer, A.C. (2005). Valt de appel nog steeds niet ver van de boom? Over intergenerationele overdracht van demografisch gedrag. *Oratie 16 juni 2005*. Vrije Universiteit Amsterdam.
- Loeber, R. & Farrington, D. P. (1999). Serious & violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions. *Children & Society*, 13(5), 407-409
- Loeber, R.N., Slot, W., Laan, P. van der & Hoeve, M. (2008). *Tomorrow's Criminals: The Development of Child Delinquency And Effective Interventions*. Ashgate: Ashgate Press.
- Lösel, F. & Farrington, D.P. (2012). Direct Protective and Buffering Protective Factors in the Development of Youth Violence. *American Journal of Preventive Medicine*, 43(2), 8-23.
- Lünnemann, K.D. & Pels, T. V.M. (2013). *Van generatie op generatie: Een literatuurstudie naar het doorbreken van geweld en de rol van opvoeding*. Utrecht: Verwey-Jonker instituut.
- Mason, D.A. & Frick, D.A. (1994). The Heritability of Antisocial Behavior: A Meta-Analysis of Twin and Adoption Studies. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 16(4), 301-323.

- Merton, R.K. (1948). *The Self-Fulfilling Prophecy*. *The Antioch Review*, 8(2), 193-210.
- Moffitt, T.E. (1993) Adolescence-limited and life-course persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674–701.
- Morselli, C. (2009). *Inside Criminal Networks*. New York: Springer.
- Murray, J., Farrington, D. P., Sekol, I. & Olsen, R. F. (2009). Effects of parental imprisonment on child antisocial behaviour and mental health: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews: 2009: 4*.
- Nijhof, K.S., Engels, R.C.M.E., Wientjes, K.A.N, & Kemp, R.A.T. de (2007). Crimineel gedrag van ouders en kinderen. *Pedagogiek*, 27, 29-44.
- Paoli, L. (2004). Italian Organised Crime: Mafia Associations and Criminal Enterprises. *Global Crime*, 6(1), 19-31.
- Phil, R.O. & Peterson, J. (1995). Drugs and aggression: correlations, crime and human manipulative studies and some proposed mechanisms. *Journal of Psychiatry Neuroscience*, 20(2), 141-149.
- Piquero, A.R., Farrington, D.P. & A. Blumstein (2003). The criminal career paradigm. *Crime and Justice*, 30, 359-506 .
- Politie (2015a). *HKS-applicatie*. Geraadpleegd via:
http://amlkorpsnet.politie.local/applicaties/applicaties_info/hks.aspx
- Politie (2015b). *Wat is Blueview?* Geraadpleegd via:
<http://intranet.politie.local/categorie/ondersteuning/onderwerpen/b/blueview/overzicht/informatie/1206/algemenedocumenten/wat-is-blueview.html>.
- Politie Amsterdam-Amstelland (2011). *Handleiding Zorgmeldformulier*. Amsterdam: Auteur.
- Politieacademie (2015). *Criminele samenwerkingsverbanden*. Geraadpleegd via:
<https://thesaurus.politieacademie.nl/Thesaurus/Term/4328>.
- Prakken, J. (2013). *'We praten niet meer óver maar mét gezinnen*. Jeugdkennis, jaargang 7, november 2013, Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

- Rakt, M. van de, Nieuwbeerta, P. & Apel, R. (2009). The association of criminal convictions between family members: the effects of siblings, fathers and mothers. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 19, 94-108.
- Rakt, M. van de, Nieuwbeerta, P. & de Graaf, N.D. (2006). Zo vader, zo zoon? De intergenerationele overdracht van crimineel gedrag. *Tijdschrift voor Criminologie*, 4(48), 345-360.
- Reynes, E. & Lorant, J. (2004). Competitive martial arts and aggressiveness: A 2-yr. longitudinal study among young boys. *Perceptual and Motor Skills*, 98(1), 103-115.
- Rowe, D. & Farrington, D.P. (1997). The Familial Transmission of Criminal Convictions. *Criminology*, 35, 177-201.
- Sampson, R. & Laub, J. (1993). *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Cambridge: Harvard University Press.
- Smith, C. & Farrington, D.P. (2004). Continuities in antisocial behavior and parenting across three generations. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(2), 230-247.
- Stith, S.M., Rosen, K.H., Middleton, K.A., Bush, A.L., Lundeberg, K. & Carlton, R.P. (2015). The Intergenerational Transmission of Spouse Abuse: A Meta-Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 62(3), 640-654.
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Wei, E., Farrington, D.P. & Wikström, P.O.H. (2002). Risk and promotive effects in the explanation of persistent serious delinquency in boys. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70(1), 111-123
- Sutherland, E. H. & Cressey, D.R. (1947). *Principles of Criminology*, 7th ed. Philadelphia: J.B. Lippincott Company.
- Thornberry, T. (2005). Explaining multiple patterns of offending across the life course and across generations. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 602(1): 156-195.
- Thornberry, T., Freeman, Gallant, A., Lizotte, A., Krohn, M. & Smith, C. (2003). Linked Lives: The intergenerational Transmission of AntiSocial Behaviour. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(2), 171-184.

- Tolan, P.H., Henry, D.B., Schoeny, M.S., Lovegrove, P. & Nichols, E. (2013). Mentoring programs to affect delinquenc and associated outcomes of youth at risk: A comprehensive meta-analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 10(2), 179-206.
- Theeboom, M. (2011). *Vechtsporten met een +: Extra kansen voor kwetsbare jongeren*. Brussel: VUBPRESS.
- UC Berkeley School of Social Welfare (2015). *Sytske Besemer: Post-Doctoral Scholar*. Geraadpleegd via: <http://socialwelfare.berkeley.edu/faculty/sytske-besemer>.
- United Nations Office on Drugs and Crime (2015). *Organised Crime*. Geraadpleegd via: <http://www.unodc.org/unodc/ar/organized-crime/index.html>.
- Verweij, V. & Pol, W. van de, (2015). *Baris Önder geliquideerd in Amsterdam*. Geraadpleegd via: <http://www.crimesite.nl/baris-onder-geliquideerd/>.
- Weijer, S.G.A. van de, (2014). *The intergenerational transmission of violent offending*. [Doctoral thesis]. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Widon, C.S. & Wilson, H.W. (2015). Intergenerationel Tranismission of Violence. *Violence and Mental Health* 2015, 27-45.